

Klasszikus és Jazz

750 Ft

GRAMOFON

VIII. évfolyam 4. szám
2003–2004. tél

A klezmer zene
múltja és jelene

Koncertek
Mikulástól farsangig

Héja Domonkos
a tízéves Danubiáról

Új Don Giovanni
az Operaházban

A három tenor:
Brecker, Liebman,
Lovano

Eötvös Péter
világpolgár és polihisztor

ISSN 1416-1109

771616110003

Jegyek válthatók a Zeneakadémia jegypénztárában. Budapest VI. Liszt Ferenc tér 8. Tel: 342-0179

Strém Koncertek   Jakobi Koncertek

Harmóniában a *matáv*val

A zongora

2003-2004

Zeneakadémia Nagyterem

2003. szeptember 15.

Vásáry Tamás

2003. szeptember 21.

Schiff András

2003. november 10.

Bogányi Gergely

2003. november 22.

Gregory Sokolov

2003. december 21.

Frankl Péter

2004. január 4.

Kocsis Zoltán

2004. január 26.

Emmanuel Ax

2004. február 1.

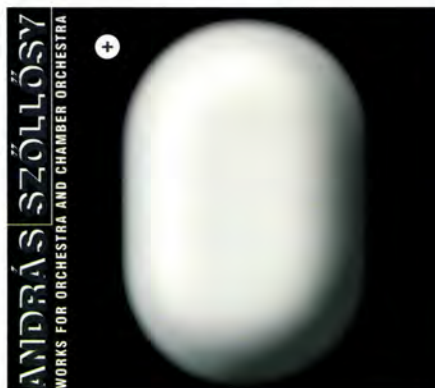
Várjon Dénes

2004. február 10.

Ránki Dezső

2004. március 1.

Jandó Jenő

BMC CD 080

Szóllósy András – Zenekari és kamarazenekari művek

Musica per orchestra (1972)

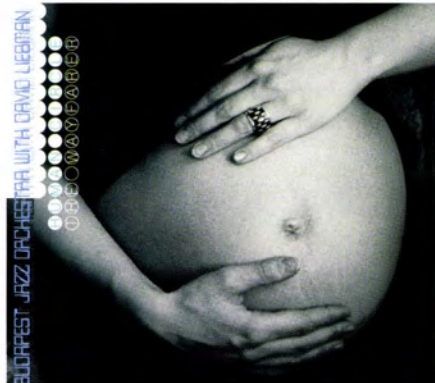
Sonorità (1974)

Musica concertante (1973)

Elegia (1993)

BBC Szimfonikus Zenekar / vez. Eötvös Péter

Weiner-Szász Kamarazenekar / vez. Wilhelm András

BMC CD 088

Budapest Jazz Orchestra és David Liebman – Human Circle (A vándor)

Budapest Jazz Orchestra / vez. Fekete-Kovács Kornél

David Liebman – szoprán- és tenorszaxofon, furulya

BMC CD 089

Hadady László – J.S. Bach: Oboaversenyek

F-dúr versenymű, BWV 1053 > g-moll versenymű, BWV 1056

A-dúr versenymű, BWV 1055 > c-moll versenymű, BWV 1060

d-moll versenymű, BWV 1059

Hadady László - oboa, oboa d'amore

Szalai Antal - hegedű

Dobozy Borbála - csembaló

Weiner-Szász Kamarazenekar

BMC CD 092

Eötvös Péter – Intervalles-Intérieurs, Szélszekvenciák

UMZE Kamaraegyüttes

Klangforum Wien

vezényel Eötvös Péter

A BMC LEMEZEIT KERESSE AZ ALÁBBI ÜZLETEKBEN > **Afrofilia Records**, 1053 Budapest, Múzeum krt. 7. > **Agria Audio**, 3300 Eger, Csiky Sándor u. 52. > **Akadémia Zeneműbolt**, 1061 Budapest, Király u. 28. > **Asylum Antikvárium**, 2890 Tata, Csapó u. 2-4. > **BMC lemezbolt**, 1093 Budapest, Lónyay u. 41. > **CD Bár**, 1108 Budapest, Krúdy Gyula u. 6. > **CD Bár - Buda**, 1027 Budapest, Kacska u. > **CD Box Kft.**, 7400 Kaposvár, Fő u. 8. > **CD Café**, 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5. > **CD Centrum**, 1122 Budapest, Magyar Jakobinusok tere 4/a. > **Concerto Records**, 1074 Budapest Dob u. 33. > **Deák Könyvesház**, 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2. > **Fonó Budai Zeneház**, 1116 Budapest, Sztregova u. 3. > **Fonó Records Palota Könyveskert**, 1053 Budapest, Károlyi M. u. 16. (Károlyi Palota) > **Fotex Records** - MOM Park, 1123 Bp. Alkotás u. 53. > **Hungaroton Records Megastore (Duna Plaza)**, 1138 Budapest, Váci út 178. > **Írók Boltja**, 1061 Budapest, Andrássy út 45. > **KO 2002 Music Kft.**, 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3. > **KO 2002 Music Kft.**, 9700 Kőszeg, Városház u. 1. > **KO 2002 Music Kft.**, 8900 Zalaegerszeg, Kossuth u. 22. > **Kodály Zoltán Zeneműbolt**, 1053 Budapest, Múzeum krt. 21. > **Lira és Lant Rt. Fókusz Könyvárúház**, 7621 Pécs, Jókai u. 25. > **Lyra Könyvesbolt és Kereskedelmi Kft.**, 2600 Vác, Piac utca > **Ludwig Múzeum Könyvesbolt**, 1014 Budapest, Budavári palota A ép. > **MCD Könyv- és Zeneáruház**, 1052 Budapest, Deák Ferenc u. 19. > **MCD Zeneáruház**, 1066 Budapest, Jókai u. 40. > **Music Box**, 5000 Szolnok, Hild János tér 1. > **Múzeumi Könyvesbolt**, 2100 Gödöllő, Szabadság tér 5. > **Művész Mozi könyvesbolt**, 1066 Budapest, Teréz krt. 30. > **Nyitott Műhely**, 1123 Budapest, Ráth György u. 4. > **Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt**, 9022 Győr, Árpád u. 44. > **Jelenidő Kft.**, 4024 Debrecen, Batthyány u. 22. > **Rózsavölgyi Zeneműbolt**, 1052 Budapest, Szervita tér 5. > **Új Színház**, 1061 Budapest, Paulay Ede u. 35 > **Unicus Antikvárium**, 9400 Sopron, Szt. György u. 14. > **Üde Színfolt**, 8000 Székesfehérvár, Koronázó tér 3. > **Vince Kiadó - Műcsarnok Könyvesbolt**, 1146 Budapest, Dózsa György út 37. > **White-Fül Bt.**, 1024 Budapest, Lövőház u. 29. > **Zeneakadémia**, 1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 8. > **Zenebona Internet CD bolt**, www.zenebona.hu

GRAMOFON DOSSZIE

A hegedűben lélek lakozik —
Epizódok a klezmer zene
múltjából és jelenéből 6

KALEIDOSZKÓP

Magyar Klasszikus Díj és
Magyar Jazz Díj — 2003 . . . 12
A Cannes Classical Awards
várományosai 13
Bécs négy arca — 4. rész
A Staatsoper 14
Gödöllői Nemzetközi
Hárfaesztívál — ötödször . . 16
Koncertek Mikulástól
farsangig 18
Megújult a MEZZO
tévécsonna 19
Zenei maraton meglepetésekkel
(Salzburgi Ünnepi Játékok
2003—2004) 20
Vonzák a különleges
személyiségek — Találkozás
Matthias Goernével 22
Liszt Ferenc szellemi örökösei . 24
Zene az interneten 25
Raiffeisen Jazz Klub 2003 . . 26

TALENTUM

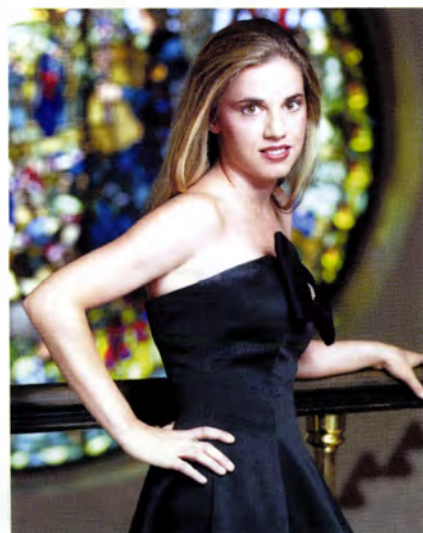
Rovat a zenei nevelésről és
az ifjúsági zenekultúráról
Kakaókoncertek az óbudai
próbateremben 28
„Akkor vagyok boldog, ha éne-
kelek” (Hajnóczy Júlia portré) 29
Egy „korszerűtlen” muzsikás —
Beszélgetés Héja Domon-
kossal 30

ZENÉS SZÍNHÁZ

Joghallgatóból világgjáró
bariton (Portrévázlat Paolo
Gavanelliről) 33

6 *A klezmer zene reneszánsza
Magyarországon és
a nagyvilágban*

29 *Hajnóczy Júlia, a zeneakadé-
miai újévi koncert szólístája*

73 *Cesaria Evora — új dalok
a Zöld-foki-szigetéről*

„Nem hiszem, hogy mindenki
sznob lenne” (Kertesi Ingrid
pályájáról) 34
Félelem nélkül (Kesselyák Gergely
az operaházi
Don Giovannirol) 36

CÍMLAPSZTORI

„A jelenben élek és a jövőt
készítem elő” (Eötvös Péter:
zeneszerző, karmester,
világpolgár, polihisztor) . . . 40

KLASSZIKUS

Kritika 45

JAZZ

Rivalizálás helyett ösztönzik
egymást (Michael Brecker gondo-
latai a budapesti Saxophone
Summit-koncert után) 60
„Szabadon lépkedek a stílusok
között” (Tony Lakatos új
lemezéről) 61
Kritika 62

VILÁGZENE, CROSSOVER, FILMZENE

Kritika 72

GRAMOFON- HANG

Távoli postakürt, misztikus zon-
gora (A hangfelvétel természetét
befolyásoló tényezők) 78
Zongorapreparálás és hegedűko-
pogás helyett (Szigeti István
zeneszerző az elektroakusztikus
zenekultúráról) 81

A hegedűben lélek lakozik

Epizódok a klezmer zene múltjából és jelenéből

„Az egykor élénk zenei és táncvilág teljes és szakszerű megragadására való igyekezet a dokumentumok szűkössége ellenére is nyilvánvalóvá teszi, a téma érdemes arra, hogy a jövőben mélyebben elemezzék. Elsősorban társadalomtörténeti jellegű összefoglalással ehhez kívántam impulzusokat adni.” Ezekre a mondatokra Walter Salmen *A klezmer zene és eredete* című kötetének végén találtam, bevezetőként pedig azért választottam, mert ennek a csodálatos muzsikának a története komoly kutatómunkát igényelne, amely ezerszeresen meghaladja egy cikk lehetőségeit. Momentumok fölvilágítására szorítkozhatunk csupán, meghatározásokat vagy kijelentéseket nem tehetünk, csak kérdéseket vehetünk föl, hiszen a klezmerrel kapcsolatos irodalomban szereplő neveknek és kifejezéseknek még írásmódja sem egységes.

Annai bizonyos, hogy a klezmer zene a jiddis kultúrához kötődik. Ez a kultúra pedig a jiddis nyelven, a német–zsidó szavakból álló, de héber betűkkel leírható szövegen alapul. Amikor német nyelvterületről elűzték a zsidókat, és ezért keletre vándoroltak, szláv szavak is beépültek a nyelvbe. Ez persze nem ilyen egyszerű, a kiűzetés nem köthető egyetlen dátumhoz, a kora középkortól több hullámban tiltották ki a zárt közösségekben élőket az európai városokból, majd meg-megengedték visszatelepülésüket, többnyire a város birtoklójának gazdasági érdekei, ritkábban: felvilágosult szemléletű gesztusai alapján.

Történelmi tény, hogy általában szétszóratásban és folyamatos vegzatúrában éltek a zsidó közösségek. Tagjaiknak szigorúan előírták, hogy miként öltözzenek; ruhájukon sárga folttal vagy karikával kellett megkülönböztetni magukat más alattvalóktól; csak engedélyezett formájú fejedőt hordhattak; meghatározták, hol és mikor gyűlhetnek össze. Igaz, a középkori életviszonyokban más polgárok egyenrangúsága sem volt biztosított. Emlékezzünk: az 1500-as évek közepén a sza-

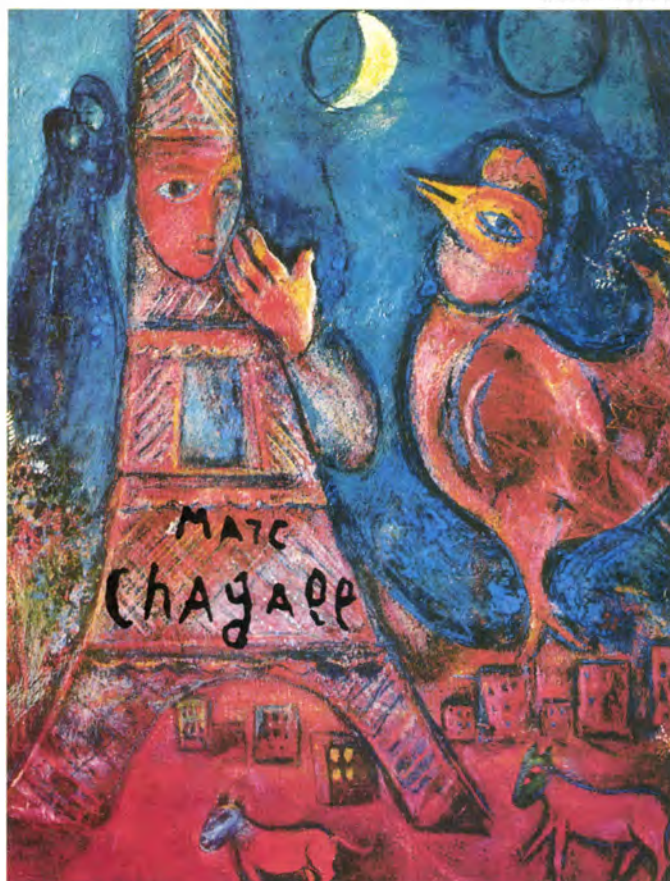
A kezdetben lenézett és kicsúfolt klezmorimok között az 1700-as évektől mind több képzett muzsikust találni

Gramofon illusztráció

bad költözés joga ismeretlen fogalom volt a magyar királyságban. A zárt utcákban lakó zsidó kézművesek és pénzváltók tevékenységét, akárcsak a klezmorimok, a hangszeres zenészek befogadását és foglalkoztatását is erősen korlátozták. Szabad prédái voltak a köztöködőknek, és csupán a védett személyek bérelhettek, építhettek lakást, és fejthették ki működésüket a fennálló szabályok szerint.

Marc Chagall képein gyakoriak a zsidó zenével rokonítható motívumok

Gramofon illusztráció

A klezmer, klezmorim kifejezést elsősorban az Elbától keletre használták az argóban, majd általánosan elterjedt és okiratokban is fölbukkant. A történelmi Magyarország területén a XVII. században biztosan éltek zsidó muzsikusok, de egyes források szerint a tekintélyes budai izraelita közösség ünnepi ruhában és zenészei kíséretében méltósággal vonult föl Corvin Mátyás és Estei Beatrix esküvőjén. Más krónikák arról tudósítanak, hogy II. József, Mária Terézia császárnő örökösének világrajóttekor örömeivel szolgáltak a felségeknek a klezmer muzsikusok. Minthogy a klezmer együtteseket főként esküvői zenészekként tartották számon, a XVIII. században számos (pl. olasz és francia) arisztokrata tekintette szórakozásnak, hogy rezidenciájára kertjét a látványosnak és egzotikusnak tartott zsidó esküvő rendezéséhez nyissa meg. Ilyenkor természetesen

a muzsikusoknak is játszaniuk kellett, az „úri közönség” pedig az emeleti ablakból szemlélte az eseményt. Ez némiképp elvilágiasította a klezmer zenét.

A prágai muzsikusok céhbe tömörültek, és tagjaik közé asszonyokat is fölvettek, ami gyökeresen eltért az ortodox vallási szemlélettől, miszerint a nőknek az otthonukban van a helyük. A klezmer zenészeknek a temetéseken, sok helyen a purimi ünnepeken is közre kellett működniük, ám fő hivatásuk mégis az esküvők ünnepélyessé tétele volt. Ma vendéglő, utca és téren őrzik a klezmerimok emlékét Salzgitterben, ahol nem mindig bántak túl barátságosan a zenészekkel, bár az emancipációs törekvések a XVIII. században egyre több sikerrel jártak. A muzsikusoknak jó néhány helyen a világi együttesekben is játszaniuk kellett jeles alkalmakkor, például karnevál idején. A tolerancia azonban ez időben korántsem minősíthető teljesnek. Keresztény ünnepeken a zenészeknek hallgatniuk kellett, a zsidó multságokat nem látogathatták keresztények és fordítva. A lenézett és kicsúfolt klezmerimok között mind több képzett muzsikust találni az 1700-as évektől: a holland csellóvirtuóz, Emanuele Sipurtini például Leopold Mozart figyelmét is fölkellette. Általában apáról fiúra és családtagokra hagyományozódott a dallamkincs és a játéktípus, és főként a tehetség. Ilyen familiából nőtt ki az operett műfaj ragyogó génusza, Jacques Offenbach vagy a romantika nagymestere, Felix Mendels-

Esztertől Mózesig

Az 1990-ben alapított Budapest Klezmer Band (BKB) bő egy évtized alatt fantasztikus utat járt be, rendkívüli sikereket aratott itthon, szerte Európában és a tengerentúlon is. A zenekart a Kárpátaljáról, Munkácsról áttelepült Jávori Ferenc hozta létre. Nemcsak zenészként, hanem feldolgozóival és saját kompozícióival szerzett nevet. A zenekar kiváló adottságai – muzsikusai magasan képzett művészek – a szélesebb közönség előtt akkor tűntek ki, amikor a Hegedűs a háztetőn című musicalben a cselekmény aktív színpadi közreműködőjeként a Madách Színház előadásának hitelességét teremtették meg. (A produkció több mint 200 teltházas este után ma is műsoron van.) Az együttes jelenlegi tagjai: Bíró Eszter (ének), Kohán István (klarinét), Gazda Bence (hegedű), Nagy Anna (harmonika), Tamás Gábor (harsona), Kiss Gábor (bőgő) és Végh Balázs (dob, ütőhangszerek).

Két új fölkerés arra ösztönözte Jávorit és a BKB tagjait, hogy kiránduljanak a klasszikus zene és a kortárs tánc világába. A Győri Balett Purim című táncjátéka Jávori muzsikájával és a BKB színpadi jelenlétével öt éve változatlan sikerrel reprezentálja az alkotó fantázia értékeit a nagyvilágban – idén például Londonban, a nagy-britanniai magyar kulturális év programjában. Bár érdeklődés lenne, a Queen Elisabeth Hall technikai körülményei nem teszik lehetővé, hogy másik közös produkciójukat, az idén bemutatott Klezmer szívet is előadják. Ennek a koreográfiai füzérnek az a zenemű adja az alapját, ami CD-n is megjelent, és amit Rolla Jánosnak, a Liszt Ferenc Kamarazenekar vezetőjének felkérésére komponált Jávori. A két zenekar több alkalommal lépett föl együtt. A BKB 2004-es éve is sűrűnek ígérkezik: januárban Finnországban, februárban Svédországban lépnek föl, majd részt vesznek egy izraeli fesztiválon, júliusban Olaszországban játszanak, azután visszatérnek Hollandiába, ahol 1996 óta minden évben várják őket. Egy holland kamarazenekarral az amszterdami Concertgebouw-ban is fellépnek, a Klezmer szívet szólaltatják meg.

A klezmer reneszánszát Jávori a zene sokszínűségének, egyszerre ihlető és befogadó jellegének tulajdonítja. A muzsikusok gyakran játszottak együtt cigány zenészekkel. A híres XIX. századi muzsikus, a verbunkos mestere, Rózsavölgyi Márk, azaz Moshe Rosenthal munkássága is ezt az átjárhatóságot példázza. Jávori édesapja Munkácsra, kiskorában egy olyan együttes körül lábatlankodott, amelynek hegedűszólamát a város híres primása játszotta. Jávori pedig a primás fiától, Galambosi Gyulától – szintén kitűnő muzsikus – tanult meg olyan zenei anyagot, amelyből ma is sokat merít. Egyébként nem egy népszerű cigánydalról derült ki a közelmúltban, hogy eredetileg klezmer szám volt (pl. Bei mir bist du schejn, Papirossen). Az emlékezet útján hagyományozódott anyagot ma már digitálisan lehet rögzíteni, s utána lejegyezni. Jávori a Rózsavölgyi kiadónál egy zeneiskolások számára jól használható hegedű-klarinét-harmonika-bőgő gyűjteményt jelentetett meg, amely iránt külföldről is komoly érdeklődés mutatkozik.

Üres kottafejek maradnak a hangok, ha valaki a stílust, az előadásmódot nem tanulmányozza, s ebben a CD-k segítenek. Ezt tartja a klezmer-reneszánsz egyik problémájának Jávori: sokan felkészültség nélkül kezdenek klezmerrel játszani. Némelyik válogatás pontatlan, izraeli számokat kevernek a klezmer mellé, ami azért hiteltelen, mert Izraelben a hatvanas évektől a közelmúltig mindent erős fenntartással fogadtak, ami a jiddis kultúrához kapcsolódott. Nincs azonban baj, mert a közönség füle érzékeny, és jól érzékeli, hogy melyik együttes hangja és programja valódi.

Az együttes mellett Jávori folytatja zeneszerzői tevékenységét, a Győri Balett új darabjához, a Mózeshez készül zenét írni, ez a hatalmas feladat természetesen túlmutat a klezmer zene világán. A Hegedűs a háztetőn és a Purim sikere láttán több hazai színháztól is kapott librettókat és felkérést, hogy új magyar zenés darabot komponáljon.

A magyar klezmer arcképcsarnoka

Pannónia Klezmer Band

A zenekar 1997-ben alakult, Zsákai Ferenc Gyula vezetésével. Hat fiatal, képzett zenész tradicionális klezmer hangszereken játszik (klarinét, hegedű, tuba, dob, kiegészítve zongorával). A hangzást a virtuóz játék mellett a két hegedű egyidejű megjelenése teszi érdekessé. A zenekar főleg tradicionális zsidó népzenet játszik. Tagjai: Zsákai Ferenc Gyula – zongora, Zámbo Judit – hegedű, Solt Iván – hegedű, Fehérvári Gábor – klarinét, Serfel Gábor – tuba, Vadócz Dávid – dob.

Veszprémer Klezmer Band

1995 októberében alakult. Első megszólalásuk örömteli pillanatát mintegy kétéves anyaggyűjtés előzte meg. A továbbiakban is Magyarország, illetve Veszprém megye hangszeres zsidó népzenei hagyományainak felkutatása és előadása a céljuk. Játszanak magyarországi, moldvai, kelet-európai tradicionális zenét, de feldolgozásaikban szívesen alkalmazzák a nagy klezmer klarinétosok, Naftule Brandwein és Dave Tarras melódiáit is. Az együttes tagjai: Barta János – klarinét, Abonyi Attila – brácsa, Sípos Balázs – harmonika, Wágner Balázs – bőgő.

Odessa Klezmer Band

A zenekar tagjai más neves formációkban, különböző műfajokban muzsikálnak. Az ismert előadók ezt a felállást azért hozták létre, mert munkáik során gyakran találkoztak érintőlegesen a kelet-európai zsidóság népzenejével. Az Odessa Klezmer Band a hagyományt és a korszerűséget egyesítve, egyéni hangvétellel játssza ezeket a dallamokat. A zenekar gyakran egészül ki egy-egy vendégzenésszel, pl. cimbalommal, harmonikással vagy énekessel. Tagjai: Ágoston Béla – klarinétok, szaxofonok; Kiss Ferenc – koboz, brácsa; Lázár Zsigmond – hegedű, billentyűsök.

David Klezmer Quintet

A muzsikások szerint a klezmer életvidámsága, dallamvilága ihlette meg és hozta össze a David Klezmer Quintet – valójában a klasszikus zenei életben és a jazzben tevékenykedő – muzsikusaikat. A klezmer lehetőséget ad új, még eddig kipróbálatlan hangzásokra és improvizatív szólóra. Az együttes tagjai: Dávid József – klarinét, Kertész Sándor – brácsa, Agnec Katalin – harmonika, Rózsa István – tuba, Árkosi Péter – ütőhangszerek.

Klezmer R's

2000 áprilisában alakult, főként a budapesti Városmajori Gimnázium diákjaiból Európa egyik legfiatalabb klezmer bandájának tekinthetők, átlagéletkoruk mindössze 23 év. Rendszeresen fellépnek

a budapesti Bálint Zsidó Közösségi Házban, részt vettek a 2001-es és 2002-es Zsidó Nyári Fesztiválon is. 2001-ben megnyerték a Művészetek Völgye fesztivál tehetségkutató versenyét.

Nigun

A szó jelentése: dal szavak nélkül. A zenekar tagjai, akiket a közös zenei érdeklődésen kívül barátság is összeköt, a tradicionális zsidó zenét (klezmer, szefárd, szakrális) ötvözik jazz-motívumokkal, szabad improvizációval. A Nigun célja a hagyományok megőrzése mellett új értékek teremtése. Tagjai: Pánciczky András – gitár, Bacsó Kristóf – szaxofon, Nagy Péter – bőgő, Gavallér Csaba – dobok, derbuka.

Sabbathsong

Négy éve működő együttes, tagjai nagyrészt klasszikus zenekarok művészei. Céljuk visszatérni a dalok szellemi gyökeréhez és forrásához, a Biblia valóságához, ezért a szlogenjük: „Több mint klezmer...” Tagjai: Masa Tamás – zenekarvezető, Masa Anita – énekes, Pánczél Tamás – hegedű, Bódi Mónika – brácsa, Juhász Sándor – dob, Szabó Bálint – klarinét, Langer Zoltán – bőgő, Oromszegi Bence – zongora.

Jerusalem Express Klezmer Orchestra

A J. E. K. O.-t Szirtes László billentyűs-zeneszerző és Cser Erzsébet énekesnő hívta életre 2000 decemberében. Műsorkonceptiója ismert és népszerű héber-jiddis melódiák feldolgozása igényes, ugyanakkor szórakoztató módon. Tagok: Szirtes László – zongora, Sédli Helga – ének, Hepke András – basszusgitár, bőgő; Müller László – klarinét, Újvári Andor – ütőhangszerek, Török Bea – cselló.

Chagall Klezmer Band

A 2001 augusztusában alakult együttes a maga műfajában igyekszik képviselni azt, amit névadója a képzőművészetben: az érzelmek és a fantázia elsődlegességét. A Chagall Band valamilyen tagja játszik más zenekarokban (pl. szimfonikus és kamarazenekarban, vonósnegyesben, jazz- és rock együttesekben) is.

Camerata Klezmeriana

Az együttes, nevéhez méltón, valódi kamarazenei összeállításban – klarinét, gitár, zongora, cselló – lép koncertdobogóra. Elmúlt évi vendégművészeik – Judith Hagebög és Fellegi Balázs énekesek, valamint Eva Wasserman klarinétművész – méltán arattak nagy sikert az együttesrel. A Camerata tagjai: Josefovics Iván – zongora, Balogh József – klarinét, Botos Tibor – gitár, Szödényi Nagy Enikő – cselló, Balogh Veronika – hegedű.

sohn-Bartholdy. Napjaink egyik sztár hegedűművésze, Pinchas Zuckermannak az édesapja pedig még lengyel kisvárosok utcáin mulattatta a nagyérdeműt.

A legtöbb elemző nagyjából egybehangzóan állítja, hogy nem „a” dallam, hanem a dallamtípusok, a diszitések, frázisok és ritmusok adják a klezmer karakterét. Nem a hangszerek, hanem a játékmód, és az, hogy melyik instrumentumra milyen szerepet ró egy-egy szám, hogyan lehet például cimbalomról harmonikára

átültetni egy-egy melódiát. Tehát az egész számít, együtt. A hangszerőszeállítás a klezmer története folyamán többször átalakult, a középkori hegedű, bőgő, cimbalom (dulcimer) triót valamilyen pengetős instrumentum, például hárfa, líra, lant vagy valamilyen fúvós, pl. tengeri trombita, esetleg ritmushangszer egészítette ki. A bőgőt később fölváltotta a könnyebben szállítható cselló – a zenekar összetételét elsősorban a tagok képességei, de a megbízó, az adott társadalmi környezet és később a divat is meghatározta.

Tanulható jiddis melódiák

A Windland – Fúvósvilág zenei alapítvány többféle képzési programjában klezmer stúdiót is működtet. Célja a zenei kifejezőképesség, az egyéni technikai tudás, az improvizációs készség fejlesztése, gyakorlása és zeneelméleti ismeretek adása. A képzés két csoportban folyik, s ezek közös zenélésen is találkoznak. A stúdió művészeti vezetője Balogh József klarinétművész, aki egyébként az Ale Brider Bandet is vezeti. A klezmer együttes további tagjai: Mezei Gábor – harmonika, Botos Tibor – gitár, Molnár Krisztián – bőgő.

A vallási határok Kelet-Európában, az Osztrák–Magyar Monarchia területén, Oroszországban, Lengyelországban, Litvániában talán kissé rugalmasabbak lettek, de nem szüntek meg: a zsidó közösségek továbbra is zárt kisvárosokban, az úgynevezett „stetlekbën” laktak. Hogy milyen a stetlbeli élet, azt igen plasztikusan mutatja

be Jerry Bock Aléhem könyve alapján írt, 1964-ben bemutatott musicalje és a belőle készült film, a Hegedűs a háztetőn. Bock nagyon gondosan tanulmányozta a klezmer hagyományokat, a kottában számos jelzést találni, hogy az aktuális részletet milyen eredeti stílusban kell megszólaltatni. Például az esküvő klarinét-szólójánál pontosan megjelöli, hogy ezt a részt Freilach (esküvői örömtánc) hangulatban kell játszani.

Bock előnyös helyzetben volt, mert kítűnő forrásokhoz nyúlhatott, rendelkezésére állt szinte a teljes közép-európai klezmer tradíció, még hozzá igen eleven formában. Az I. világháborút követően nagyarányú kivándorlás indult el Európa keleti tájairól. A legkiválóbb zsidó muzikusok, nehezen bár, de magukra találtak az új világban, a Second Avenue jiddis színházaiban másféle terep nyílt meg az óriások – Abe Schwarz, Naftule Brandwein, Dave Tarras és más klezmer muzikusok – számára. A szertartási program az 1920-

as években koncertmüSORRÁ változott, a korábbi badhen énekesként jelent meg a pódiumon, a hangszerösszeállítás, következőképp a hangzást a fellépő művészek képessége határozta meg. A hagyományos felállást olykor tangóharmonika színesítette.

A ma ismert klezmer stílus a romantika korához kötődik. Az emancipációs törekvések – mint említettük – csak kis mértékben és lassan, fokozatosan érvényesültek, ám a XIX. század mégiscsak a különféle kisebbségek öntudatra ébredésének százada volt. A közlekedés és költözködés joga már kevésbé kényszerként, mint inkább lehetőségként jelent meg. A kényszer is inkább gazdasági természetű volt, azonban tagadhatatlan: sok esetben ideológiával és türelmetlenséggel párosulva.

A klezmer muzikusok ebben az időszakban is az esküvők elengedhetetlen közreműködői voltak. Egy korabeli orosz gyűjtemény név szerint felsorolja foglalkozásuk alapján a zsidó lakosokat, közöttük ott szerepel Elyakum Tsunzer, aki született Vilniusban, foglalkozása: költő és badhen. A badhen afféle tréfamester volt, s a XIX. és XX. század fordulójára komoly funkciót kapott: ő „vezényelte” az esküvői szertartás menetét, amely ugyan szorosan kötődött az évezredek hagyományhoz, de ő tartotta számon és ő indította el a dalt, amelynek minden esetben meg kellett szólalnia a menyasszony leültetésekor. Ő vezette a menyegzői baldachin alá külön a menyasszonyt és külön a vőlegényt és így tovább. A badhen, mint afféle vőfély, nagy ritkán vaskos tréfákat is megengedett magának, de ez rendszerint rosszállást váltott ki, hiszen az esküvő örömteli mivolta mellett előírás volt ekkor is megemlékezni a szomorú eseményről, a Jeruzsálemi Templom pusztulásáról.

A szépirodalomban Sólem Aléhem, Isaac Bashevis Singer, Leopold Kompert, Franz Kafka, sőt Anton Pavlovics Csehov műveiben is megjelenik: az üldözöttségben komoly kötőerőt adó zsidó kulturális hagyomány. Ez azonban, kiszabadulva a gettótól szorításából, a XIX. században hanyatlani látszott. Ezek az alkotások ugyanakkor (szimbolikusan vagy dokumentatívan) megőrizték a nagyszerű muzikusok alakját. Jávorai Ferenc (Fegya), a Budapest Klezmer Band alapítója is hivatkozik Aléhem csodálatos novellahősére, Szttempenyura, aki, ha kezébe vette a hegedűjét, a körülötte lévők varázslatos pillanatokat élhettek át. „...A valóságról csak homályos fogalmak voltak, bármely kisgyermek könnyen becsaphatta... De amikor arcához emelte a hegedűjét, és hozzáillesztette a vonóját, új világ tárult fel előttünk. Érezted, hogy hegedűjében lélek lakozik...”

A badhen olyan tréfamester volt, aki nemcsak az esküvői szertartást irányította, hanem a muzikához is remekül értett

Gramofon illusztráció

Feidman, Klezematics, Brave Old World

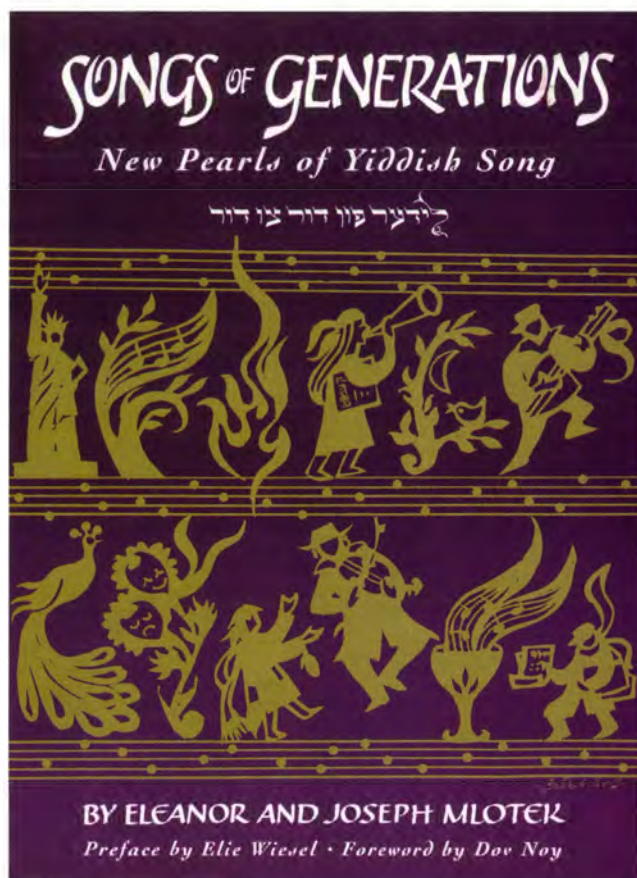
A klezmer népszerűségét jelzi, hogy a műfajnak ma már vitathatatlanul vannak világsztárai, akik közül az elmúlt években néhányan felléptek Magyarországon. Az argentin születésű, New York-ban élő klarinétművész és zeneszerző, Giora Feidman például többször is járt Budapesten, s máig emlékezetes marad az a koncertje, amit a Dohány utcai zsinagógában adott. Ezen az estén a bejutásra váró tömeg órákig kígyózott az utcán, de végül a zsinagóga teljesen megtelt és sokan lemaradtak. Őket is kárpótolta Feidman tavalyi hangversenye a Budapest Kongresszusi Központban, amely a kelet-európai klezmer és az argentin tangó különös ötvözetét adta.

Magyarországon is nagy sikert aratott a New York-i Klezematics, amely kezdetben a tradicionális klezmet és a mainstream jazzt egyesítette, majd repertoárjukba bolgár, török, magyar és horvát dallamok, népzenei motívumok is beépültek. A csapat alapítója, a trombitás Frank London mostanában gyakori vendég nálunk, mert a Budapesten élő nagyszerű örmény harmonikaművésszel, David Yengibarjannal közös lemezét (Pandoukht) egy hazai kiadó, a BMC Records adta ki. London és Yengibarjan közös játékát legutóbb az őszi budapesti jazzfesztiválon, a Közraktár sátorban élvezhettük.

A Klezematics mellett az amerikai klezmer „újhullámának” vezető zenekara a Brave Old World, amelyet négy virtuóz muzsikós, Michael Alpert (hegedű, ének), Alan Bern (zongora, harmonika), Kurt Bjorling (klarinét) és Stuart Brotman (bőgő, basszusgitár) alkot. A kvartett a kilencvenes években nagy érdeklődéssel fordult Kelet-Európa felé: a Muzsikás együttessel közösen is dolgoztak.

Ha Abe Schwarz játszott, a hegedűe volt a főszerep: épp olyan megindító érzéseket keltett, mint Sölem Aléhem novellahőse. De Naftule Brandwein és Dave Tarras nyomán egyre több együttesben vette át a főszerepet a klarinét. A fúvós hangszer „hücpé”, vagyis szentelen és izgalmas hangja fantasztikus, érzéki hangulatot kölcsönzött a klezmer zenének. A klarinétot nem volt elég mesterien megszólaltatni, „klezmeresen” kellett fújni, s ezt a titkot sokáig féltékenyen őrizték a mesterek. Ugyancsak Jávorai Ferenc szíves közléséből tudjuk, hogy az elbeszélések szerint a három kitűnőség nemritkán együtt zenélt, de amikor Tarras lépett be a játékba, hátat fordított Brandweinnek, hogy az ne lássa, milyen speciális technikával fúj. Az előadásokról számos felvétel készült, ezeket az 1970-es évek végétől sorra kiadták, ma a legtöbbjük CD-n is hozzáférhető. A Hegedűs a háztetőn sikere újabb zenés darabok létrejöttét inspirálta. A Rothschild család karriertörténetéből operát és musicalt is komponáltak, utóbbi a Jerry Bock és Sheldon Harnick szerzőpáros munkája, akárcsak a Hegedűs a háztetőn. Zenés monodráma látott napvilágot Singer regénye alapján a fiúruhába öltözött Yentlről is.

Amit a tengerentúlon megőriztek, annak európai gyökereit egy kijevi főiskolai tanár, Mojszej Beregovszkij kutatta föl és dokumentálta, Ukrajna és Moldávia területén. Ugyanolyan alapos gyűjtőmunkát végzett, mint Bartók Béla, Lajtha László, Kodály Zoltán és társaik a magyar népzeneben. Beregovszkij pontosan lejegyezte a dallamokat, a hangszerösszeállításokat; hogy hol, ki és milyen

Az egyik alapvető jelentőségű amerikai klezmer gyűjtemény a Songs of Generations című válogatás

Gramofon illusztráció

szituációban szólaltatta meg a zeneszámokat. Hihetetlen munkát végzett jó másfél évtized alatt: mintegy 800 dalt és zenekari darabot gyűjtött össze, s ezeket 1934-ben, illetve 1937-ben adta közre. Csakhogy ekkora már teljes erővel tombolt a sztálini „kulturpolitika”, amely csak az egységes szovjet kultúra létezését fogadta el, a zsidó hagyományt pedig egyszerűen nem létezőnek deklarálta. Beregovszkij gyűjteménye is a „tisztogatás” áldozatául esett. Azt a töredéket, ami szerencsére valahogy mégis megmaradt belőle, 1987-ben jelentették meg újra.

Mint jeleztük, a klezmer zene történetének, szerepének mélyebb összefüggéseit még nem tárták föl teljesen. Több helyen is foglalkoznak elemzésével, gyűjteménybe foglalásával, legfőképpen előadómódjával. Egy híján húsz éve működik például a New York-i – pontosabban a Manhattan központjától másfél órányira, Swan Lake-ben lévő – KlezKamp, amely talán a legtekintélyesebb „világműhely”. A minden évben, december utolsó napjaiban funkcionáló táborban nemcsak jiddis zenei hagyományokkal, hanem tánc- és irodalmi értékek elsajátításával, cseréjével töltik az időt a glóbusz minden részéből odaseregglő táborozók, esténként pedig afféle jam session-ben, örömmelésben kapcsolódik össze keleti és nyugati, északi és déli muzsikós. Ezenkívül Kanadában, Ausztráliában, Olaszországban, Németországban és több Egyesült Államokbeli egyetemen tanulmányozható a zsidó zenei hagyomány, és ezen belül a klezmer muzsika.

Az összeállítást készítette: Albert Mária
(Köszönjük Jávorai Ferenc segítségét)

Raiffeisen Bank a művészetekért

Hogy ne csak a Múzsákra számíthassunk...

Arra törekszünk, hogy mindennapi munkánk során ügyfeleinknek valódi értéket nyújtó szolgáltatásokat kínáljunk. Emellett kötelességünknek érezzük a hazai művészek támogatását, akik mindannyiunk életét szebbé és könnyebbé teszik. Büszkék vagyunk, hogy kiválóságuk támogatásunk által mindannyiunk javára kiteljesedhet.

VELÜNK KÖNNYEBB

**Raiffeisen
BANK**

www.raiffeisen.hu
Hívja a 06 40 48 48 48-as telefonszámot!

Harmadik alkalommal adták át a Gramofon szerkesztősége és kiadója által alapított Magyar Klasszikus Díjat és Magyar Jazz Díjat. Előbbi Kelemen Barnabás hegedűművész, utóbbit Dés László szaxofonművész, zeneszerző kapta. A november 24-én, a Szolnoki Szigligeti Színházban megrendezett gálaesten további négy kategóriadíjat és egy különdíjat is kiosztottak. A rendezvény helyszínéként azért esett Szolnokra a választás, mert a Gramofon fontos célkitűzése a magyar zeneélet túlzott főváros-centrikusságának enyhítése, Szolnok pedig – mint a többi között a Liszt Ferenc Kamarazenekart befogadó város – az elmúlt években-évtizedekben sokszorosan bizonyította az értékes kulturális (így zenei) kezdeményezések iránti nyitottságát. A díjakat Albert Mária, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) zenei szakosztályának elnöke, lapunk rovatszerkesztője adta át a művészeknek, illetve a hanglezkiadóknak képviselőiknek.

A Magyar Klasszikus és Jazz Díj 2001 óta kialakított szavazási rendje szerint első körben a Gramofon kritikusai válogatnak, majd az általuk javasolt listát elküldik egy nemzetközi tanácsadó testületnek, amely azonos a Cannes Classical Awards (CCA) nemzetközi zsűrijével. A Gramofon főszerkesztőjét, Retkes Attilát ugyanis 2001-ben beválasztották a CCA zsűrijébe (ld. a 13. oldalt). A zsűrizés első két szakasza november elejére zárult le; ezt követte a szavazatok összesítése, illetve a szerkesztőség és a kiadó végleges döntése. 2001-ben, a Magyar Klasszikus Díjat Eötvös Péter kapta, a Magyar Jazz Díjat Oláh Kálmán vehette át. 2002-ben a Magyar Klasszikus Díjat az Erdődy Kamarazenekar kapta meg, a Magyar Jazz Díjat Juhász Gábor. Idén a szakemberek a két fődíj mellett négy kategóriában döntöttek a legjobbakról: díjazták az év legjobb magyar és külföldi klasszikus lemezét, illetve magyar és külföldi jazzalbumát, valamint egy különdíjat is odaítéltek. Az egyes kategóriák 2003. évi jelöltjei, győztesei az alábbiak voltak:

Kelemen Barnabás

Dés László

Fotók: Gramofon-archív

Magyar Klasszikus Díj: Kelemen Barnabás

Magyar Jazz Díj: Dés László

Az év magyar klasszikus lemeze

Debussy- és Ravel-művek Kocsis Zoltán hangszerelésében
Hajnóczy Júlia (szoprán), Nemzeti Filharmonikusok,
vezényel: Kocsis Zoltán
Hungaroton Classic (győztes)

Kodály Zoltán: Gordonkaművek – összkiadás
Perényi Miklós (gordonka), Takács-Nagy Gábor (hegedű),
Várjon Dénes (zongora)
Hungaroton Classic

Bogányi Gergely Chopin-albuma
BMC Records

Az év külföldi klasszikus lemeze

Beethoven: Zongoraversenyekek no. 1–5.
Pierre-Laurent Aimard (zongora), Európai Kamarazenekar,
vezényel: Nikolaus Harnoncourt
Warner Classics (győztes)

Debussy: Pelléas és Melisande szvit, Egy faun délutánja,
Három noktürn
Berlini Filharmonikusok, vezényel: Claudio Abbado
Deutsche Grammophon – Universal Music

Charles Koechlin zenekari művei
SWR Rádiózenekar (Stuttgart), vezényel: Heinz Holliger
Hänssler Classic – Karsay és Társa

Az év magyar jazzlemeze

Lantos Zoltán's Mirrorworld: Tiptoe Ceremony
BMC Records (győztes)

Gadó Gábor: Orthodoxia
BMC Records

Off Course feat. Erik Truffaz: Tales of the Lighthouse
BMC Records

Az év külföldi jazzlemeze

Kurt Elling: Man in the Air
Blue Note – EMI (győztes)

Charles Lloyd: Lift Every Voice
ECM Records – MusiCDome

Wayne Shorter: Alegria
Verve – Universal Music

A crossover és a world music magyarországi elismertetésében játszott meghatározó szerepéért, magas színvonalú kiadványaiért különdíjban részesült a Grammy Records hanglezkiadó.

A díjátadás utáni gálakoncerten először a Magyar Klasszikus Díj idei kitüntetettje, Kelemen Barnabás hegedűművész játszotta el Bartók Hegedű szólószonátáját. A szünet után pedig Dés László szaxofonművész, zeneszerző, a Magyar Jazz Díj idei elismertje mutatta be nemrég megjelent, Metszetek című albumát. A lemezbemutató koncerten a neves szaxofonművésszel fellépett az egyik legnépszerűbb hazai jazz-zenekar, a Balázs Elemér Group, valamint Fekete-Kovács Kornél trombitaművész, a Budapest Jazz Orchestra vezetője.

A Cannes Classical Awards várományosai

2004. január 26-án, hétfőn este a franciaországi Cannes-ban, a méltán világhírű Fesztiválpalotában, a Midem zenei szakkiállítás keretében adják át a Cannes Classical Awards (CCA) kitüntetéseit. A szakmai körökben igen jelentősnek tartott nemzetközi zenei díjat tekintélyes szaklapok főszerkesztői alapították a kilencvenes évek elején. A zsűri munkájában jelenleg a következő zenei folyóiratok és intézmények vezetői vesznek részt: ClassicsToday.com (Egyesült Államok), Repertoire (Franciaország), Klassik Heute (Németország), Scherzo (Spanyolország), Musica (Olaszország), Crescendo (Belgium), Pizzicato (Luxemburg), Gramofon (Magyarország), International Music Centre (Ausztria). Az alábbiakban közöljük az egyes kategóriák 2004. évi jelöltjeit.

Régizene

- Byrd: Három mise. Pro Arte Singers/Hillier. Harmonia Mundi
- De Rore: Missa «Praeter rerum seriem», madrigálok, motetták. Huelgas Ensemble/ Paul Van Nevel. Harmonia Mundi
- La Tarentella. L'Arpeggiata/Pluhar. Alpha

XVII–XVIII. századi vokális mű

- Bach: Kantáták Vol. 19 (BWV 37, 86, 104, 166). Bach Collegium Japan/Suzuki. BIS
- Monteverdi: 3. madrigálkötet. La Venexiana. Glossa
- D. Scarlatti: Stabat Mater. Missa Quatuor Vocum. Concerto Italiano/Alessandrini Opus 111

XVII–XVIII. századi dal és vokális szóló

- Delalande: «Tenebre» – Miserere, Leçons des ténébres. Lefilliâtre/Le Poeme harmonique/Dumestre. Alpha
- D'India: Madrigali e Canzonette. Kiehr/ Concerto Soave/Aymes. Harmonia Mundi
- «Elegeia» – német és angol lamentációk és elégiák. Les Voix baroques/Matthew White. Analekta

XIX–XX. századi dal

- Juliane Banse és Schiff András: Debussy és Mozart dalai. ECM
- Juan Diego Florez: «Una furtive lagrima». Milánói Giuseppe Verdi Zenekar/Frizza. Decca
- Ruth Ziesak. Schubert: Goethe Lieder, Vol. 2. Naxos

Billentyűs zene

- Bach: Das Wohltemperierte Clavier I. Pierre Hantaï. Mirare
- Haydn: Zongoraszonáták, Nos. 33, 39, 40, 41. Brautigam. BIS
- Liszt: Paganini-etűdök és Schubert-indulók. Hamelin. Hyperion

XVII–XVIII. századi hangszeres szóló és kamarazene

- Biber: Unam Ceylum: szonáták no. 3, 4, 6, 7. Holloway/Assenbaum/Mortensen. ECM
- Corelli: Hegedűszonáták op. 5. Manze/Egarr. Harmonia Mundi
- Lawes: Consort Sets in Five and Six Parts. Hespèrion XXI/Savall. Alia Vox

Opera

- Britten: The Turn of the Screw. Harding. Virgin
- Donizetti: Lammermoori Lucia. Pido. Virgin
- Händel: Rinaldo. Jacobs. Harmonia Mundi

Versenymű

- Mozart: Hegedűversenyek No. 1, 3, 4. Orchestra of the Age of Enlightenment/Mullova. Philips
- Prokofjev: Sinfonia concertante csellóra és zenekarra. Han-Na Chang/Pappano. EMI
- Vivaldi: La Stravaganza. Arte dei Suonatori/Podger. Channel Classics

XVIII–XIX. századi szimfonikus zene

- Beethoven: IX. szimfónia. Stuttgarter Rádiózenekar/Norrington. Haenssler
- Gade: I. és V. szimfónia. Dán Rádiózenekar/Hogwood. Chandos
- Mahler: III. szimfónia. Bécsi Filharmonikusok/Boulez DG

XIX. századi szóló és hangszeres kamarazene

- Schumann: Vonósnégyesek. Zehetmair Quartett. ECM
- Beethoven: Hegedű-zongora szonáták. Dumay/Pires. DG 471 495-2
- Dvořák: Zongoraötösök, op. 5, 81. Prágai Quartet/Klánsko. Praga

XIX–XX. századi vokális zene

- Pärt: Passio. Tonus Peregrinus. Pitts. Naxos
- Vaughan-Williams: A Sea Symphony. Atlantai Szimfonikusok/Spano. Telarc
- Holmboe: Requiem for Nietzsche. Dán Nemzeti Szimfonikus Zenekar és Kórus/Schonwandt. Dacapo

XX. századi szóló és kamarazene

- Poulenc, Debussy, Saint-Saëns: Hegedű-zongora szonáták. Midori/McDonald. Sony
- Enescu: Oktett op. 7; Kvintett op. 29. Kremerata Baltica/Kremer. Nonesuch
- Martinu: Vonósnégyesek II. Martinu Quartet. Naxos.

Hangszeres szóló és kamarazene

– CD premier

- Ornstein: Zongoraművek. Hamelin. Hyperion

- Trabaci: Billentyűs művek II.

- Vartolo/King. Naxos
- Dubugnon: Kamaraművek. Naxos

XX. századi szimfonikus zene

- Vasko: II. szimfónia, Hegedűverseny. Tamperei Filharmonikusok/Ostrobothnian Chamber Orchestra/Storgaards/Kangas. Ondine
- Koehlin: Zenekari művek. Stuttgarter Rádiózenekar/Holliger. Haenssler
- Messiaen: Des canyons aux étoiles. Orchestre Philharmonique de Radio France/Chung. DG

Szimfonikus és versenymű – CD Premier

- Tveitt: IV. zongoraverseny, Variációk két zongorára. Royal Scottish National Orchestra/Gimse/Süssmann/Engeset. Naxos
- Santos: IV. szimfónia. Ír Nemzeti Szimfonikusok/Cassuto. Marco Polo
- Wellesz: Szimfóniák, no. 4, 5, 7. Bécsi Rádiózenekar/Rabl. CPO

Opera: CD Premier

- Rautavaara: Aleksis Kivi. Lehtinen. Ondine
- Ibert: Persée et Andromède. Latham-Koenig. AVIE
- Hindemith: Die Harmonie der Welt. Janowski. Wergo

Analóg felvétel újrakiadása CD-n

- Csajkovszkij: Pikk dáma. Visnyevszkaja/Rosztropovics. DG
- Wagner: Nyitányok, előjátékok, áriák. Cluytens. Testament
- Beethoven kilenc szimfóniája. Jochum. DG

Archival/Historical

- A XX. század nagy karmesterei: Fricsay Ferenc. EMI
- Mahler: Dal a Földről. Kubelik/Baker/Kment. Audite
- Strauss: Alpesi szimfónia (+Ravel-művek). Mitropoulos. Orfeo

DVD-díjak az alábbi kategóriákban:

opera, balett, koncert, dokumentum és archív felvétel

Különdíjak az alábbi kategóriákban:

Életműdíj (Lifetime Achievement Award), Legjobb kortárs zeneszerző, Az év felvétele.

A győztesek listáját 2004. március 1-jén megjelenő tavaszi számunkban közöljük.

Ioan Holender, a bécsi Staatsoper igazgatója olyan személyiségek után került a színház élére, mint Gustav Mahler, Richard Strauss, Felix Weingartner, Karl Böhm, Herbert von Karajan, Egon Seefehlner és Lorin Maazel. A 68 esztendő, temesvári születésű direktor 1959 óta él Ausztriában, ahol előbb éne-

kesi tanulmányokat folytatott, majd baritonistaként és hangversenyénekesként szerepelt, mielőtt megalapította volna saját bécsi koncertügynökségét. 1988-tól a Staatsoper, illetve a Volksoper közös főtthkára lett, majd Eberhard Wachter váratlan halálát követően, 1992-től már ő mindkét színház igazgatója. Jelenlegi megbízatása 2007 nyarának végéig szól.

„Tizenegy esztendő operaigazgatói működésem talán legnagyobb eredményének azt tartom, hogy fiatal énekesekből sikerült vérbeli ensemble-t felépítenem. Nálunk indította pályáját Vesselina Kasarova, Natalie Dessay, Barbara Frittoli és Michael Schade is, akik ma már világsztárok. De változtattam a repertoárunkon is. Abból indultam ki, hogy ha már kéznél van a világ legkiválóbb operazenekara, akkor Wagnert, Verdit és Richard Strausst kell nagy szériákban játszani, és nem szükséges műsoron tartanunk például Rossini buffo operáit, amelyek leginkább csak a könnyed szórakoztatást szolgálják. Itt a helye viszont a Ringnek. Korántsem véletlen, hogy mi vagyunk az egyetlen operaház a világon, amely

A romantikus-historizáló stílusban megépített Staatsoper Mozart Don Giovannijával nyitotta meg kapuit, 1869. május 25-én

Fotók: Wiener Staatsoper

Decemberi és januári programajánlat

2003.

december 11., 14., 17., 20. – Wagner: A bolygó hollandi
december 15., 18., 21. – Cerha: A steinfeldi óriás
december 22., 25., 27. – Puccini: Bohémélet
2004.

január 6., 11., 15. – Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok
január 8., 12., 14. – Verdi: Traviata
január 10., 13., 16. – R. Strauss: A rózsalovag
január 17., 20., 23., 26. – Enescu: Oedipe
január 18., 21., 25. – Mozart: Figaro házassága

a Rienzitől a Parsifalig Wagner minden operáját előadta már. Túl ezen, döntőnek tartom azt is egy operaházban, hogy kik a dirigensek. És mi e téren is egyeduralmodók vagyunk, hiszen Ozawa a zenéigazgatónk, és állandó karmesternek számít nálunk Thielemann, Welsler-Möst, Luisi és Gatti is. Már nem titok, hogy szeretném megnyerni néhány előadásra a szinte teljesen visszavonult Carlos Kleibert is, akihez baráti szálak fűznek” – nyilatkozott Holender a Gramofonnak, direktori működésének vezérelveiről.

A romantikus-historizáló stílusban megépített Staatsoper Mozart Don Giovannijával nyitotta meg kapuit 1869. május 25-én. A II. világháborúban azonban annyira súlyos sérüléseket szenvedett, hogy tulajdonképpen újra kellett építeni. A második nyitányra 1955 novemberében került sor, amikor Karl Böhm vezényletével Beethoven Fidelioja volt műsoron. A pompás nézőtér ma 2276 személynek biztosít helyet, amiből 1709 az ülő- és 567 az állóhely. Ez utóbbival a bécsi Staatsoper különleges küldetést teljesít, hiszen lehetőséget teremt arra, hogy az amúgy feltűnően drága belépőjegyeket megfizetni képtelen operaimádók is bejuthassanak a rangos produkciókra. A patinás bécsi dalszínház feje fölött – más operaházakkal ellentétben – még nem sűrűsödnek a viharfelhők, az eladott jegyek száma ugyanis nem csökken, a szponzorok és adományozók kedve is töretlen, ám Holender mégsem derűs. „Már tűrőképességünk határán vagyunk, miután nyolc esztendeje szinte változatlan büdzsével kell számolnunk. Ha az állam nem lesz hajlandó többet áldozni, akkor 2005 után mi is megkondhatjuk a vészharangot.”

Költségcsökkentő eszköznek persze itt vannak a koprodukciónak. Holender ugyan nem kifejezetten híve ezeknek, de mégsem zárkózik el teljesen. „Akár az önök operaházával is szóba jöhet hasonló. Amikor legutóbb Bécsben felkeresett Szinétár Miklós főigazgató úr, el volt ragadtatva Halévy A zsidónő című darabjától. Tárgyaltunk is az esetleges átvételéről, s én nem volnék ellene” – vetít előre egy elképzelhető közös Bécs-Budapest akciót. Amikor arról faggattuk az igazgatót, hogy véleménye szerint miként változott az operaélet az elmúlt évtizedekben, Holender szimbolikus hasonlaltal él: „amíg korábban egy művésznek gyalog kellett felkapaszkodni a csúcsra, most egy helikopter bárkit felröpít oda. Az más kérdés, hogy nem minden énekes képes hosszú ideig fenn is maradni. Sokan állítják, hogy a műfaj válságban van. Én nem osztom ezt a véleményt, mert sokkal több operát játszanak a világban, mint korábban bármikor. A művészi színvonal is javult, miközben változott az éneklési mód, a historikus felvételek előadói stílusa például úgy tűnik, már végképp a múlté.”

Lindner András

budapesti fesztiválzenekar

A 2003/2004-es évad téli hangversenyei

December 14. vasárnap 17h

BFZ Próbaterem

Vasárnapi kamarazene

Mozart: Esz-dúr divertimento, K.563.

Brahms: c-moll Scherzo

Brahms: Négy dal

Szerelmi hűség Op.3/1

A rét magánya Op.86/2

Mint a dallam... Op.105/1

Sapphói óda Op.94/4

Brahms: c-moll zongoratrió, Op.101.

Közreműködik:

Cser László – hegedű; Fejérvári János – brácsa;

Éder György – gordonka; Gál-Tamási Mária – hegedű;

Kovalszki Mária – zongora

December 19/20.

péntek/szombat 19:45h

Olasz Intézet

Beethoven: I. (C-dúr) zongoraverseny, op.15.

Beethoven: V. (Esz-dúr) zongoraverseny, op.73.

Közreműködik és vezényel: Schiff András

December 21.

vasárnap 14:30h és 16:30h

BFZ Próbaterem

Kakaókoncert

Közreműködnek a BFZ művészei

Műsorvezető: Fischer Iván

December 26/27.

péntek/szombat 19:45h

Zeneakadémia

Chabrier: Idill

Chabrier: Habanéra

Chausson: Költemény, op.25.

Bartók: I. hegedűverseny, op.posth. Sz.36.

Beethoven: IV. (B-dúr) szimfónia, op.60.

Közreműködik: Mark Kaplan – hegedű

Vezényel: Fischer Iván

2004. január 11.

vasárnap 14:30h és 16:30h

BFZ Próbaterem

Kakaókoncert

Közreműködnek a BFZ művészei

Műsorvezető: Fischer Iván

Január 15/16.

csütörtök/péntek 19:45 h

Zeneakadémia

Liszt: Két epizód Lenau Faustjából

Wagner: Walkür – I.felvonás

Közreműködik: Petra Lang (mezzoszoprán) – Sieglinde; Robert

Dean-Smith (tenor) – Siegmund; Alfred Reiter (basszus) – Hunding

Vezényel: Fischer Iván

Február 7/8.

szombat/vasárnap 18h

BFZ Próbaterem

Haydn-Mozart sorozat

Haydn: D-dúr szimfónia, Hob.I:31

Michael Haydn: D-dúr kettősverseny harsonára és kürtre

Vivaldi: d-moll gordonkaverseny, RV.406.

Mozart: Esz-dúr szimfónia No.39.

Közreműködik: Szakszon Balázs – harsona;

Szőke Zoltán – kürt; Kertész György – gordonka

Vezényel: Kovács János

Február 15. vasárnap 17h

BFZ Próbaterem

Vasárnapi kamarazene

Bach: g-moll szonáta, BWV 1020

Bach: C-dúr szonáta, BWV 529

Stravinsky: A katona története

Közreműködik: Jőföldi Anette – fuvola; Rohmann Imre – zongora;

Eckhardt Violetta – hegedű; Fejérvári Zsolt – nagybőgő;

Kiss Gy. László – klarinét; Lakatos György – fagott;

Horváth Bence – trombita; Lugosi Róbert – harsona;

Herboly László – ütőhangszerek; Mácsai Pál – narrátor

Vezényel: Tihanyi László

Február 27/28.

péntek/szombat 19:45h

Zeneakadémia

Hanns Eisler: Öt zenekari darab

Hindemith: Gyászzené brácsára és vonószekarra

Kurtág: Tétel brácsára és zenekarra

Debussy: Zenekari képek – Gígues, Ibéria, Tavaszi körtánc

Közreműködik: Lars Anders Tomter (brácsa)

Vezényel: Sylvain Cambreling

BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR ALAPÍTVÁNY

Budapest XII., Alkotás utca 39/c

Telefon: 355-4015, 489-4332

Gödöllői Nemzetközi Hárfafesztivál – ötödször

Világhírű művészek koncertjei és mesterkurzusa a kastélyban

A Gödöllői Királyi Kastély dísztermében ötödik alkalommal rendezték meg a Gödöllői Nemzetközi Hárfafesztivált, amely mesterkurzusokat és versenyt is magában foglalt. A bő egy hét alatt a világ kiemelkedő hárfaművészei, Susanna Mildonian, Jana Boušková, Marielle Nordmann, David Watkins tartottak szülőesteket. A nyitó és záró gálahangversenyen a Budapesti Vonósok közreműködésével hárfaversenyeket hallhatott a közönség, míg a fesztivál művészeti vezetője, Vigh Andrea hangversenyén kiváló magyar művészeket üdvözölhettünk: Hajnóczy Júliát, Gulyás Dénest és Szabadi Vilmost. A hét koncerten összesen több mint hetven kompozíció csendült fel.

Vigh Andrea 1999-ben a céllal alapította a fesztivált, hogy népszerűbbé tegye ezt a hangszer Magyarországon. „Amikor évekkkel ezelőtt, első alkalommal játszottam a kastély festői szépségű termében, megszületett bennem a fesztivál létrehozásának gondolata. Olyan rendezvényt szerettem volna, amelyen egy héten keresztül kizárólag hárfásokat és hárfával kapcsolatos műveket hallhat a közönség. Bízom benne, hogy nagy érdeklődés kíséri majd kezdeményezésemet” – mondja Vigh Andrea. „Szükség volt a külvilág felé való nyitásra, mert mi, hárfások nagyon zárt világban élünk. Ennél azonban sokkal többet értünk el: a fesztivál ma már a világ jelentős zenei eseményei közé tartozik. Azáltal ugyanis, hogy minden évben a hárfaművészet legnagyobbjait sikerül elhívniuk Ferenc József és Sissi egykori gödöllői rezidenciájára,

David Watkins volt a vendégprofesszori kar egyetlen férfi tagja

Tizenhat éves belga versenygyőztes

Az I. Gödöllői Nemzetközi Hárfa-versenyen nyolc fiatal hárfás vett részt Európa különböző országaiból. Hollandia, Belgium, Franciaország, Anglia és Magyarország tehetséges fiatal reménységei vettek részt a világhírű művészek mesterkurzusain. A négy külföldi vendégprofesszor, valamint Vigh Andrea értékelte a fiatal versenyzőket, akik közül a legjobb három jutott a verseny döntőjébe. A rendkívül magas színvonalú döntőn a nemzetközi zsűri döntése alapján az első helyet Anneleen Lenaerts tizenhat éves belga hárfás szerezte meg, míg a második és a harmadik helyen francia, valamint holland fiatal végzett. A győztes meghívást kapott a következő évi Gödöllői Hárfa-fesztiválra, valamint szerepelhet Franciaországban, az Arles-i Fesztiválon is.

olyan rendezvénné vált, amelyet az Edinburgh-i és az Arles-i mellett a legrangosabb hárfafesztiválok között emlegetnek. Jóllehet, karakterben különböző az előbbi kettőtől, de színvonalát tekintve tökéletesen egyenrangú velük. Ez egyébként nemcsak az én véleményem, hanem a vendégművészeké is. Mind azt hangsúlyozzák, mennyire inspiráló hatású volt számukra ez a hét és milyen fantasztikus légkör vette őket körül” – mondja a hárfaművész, aki már a következő évek fesztiváljait készíti elő. Ezek még nagyobb szabásúak lesznek, mint az eddigiek.

A vendégprofesszori kar egyetlen férfi tagja a walesi születésű David Watkins volt. „Öszintén megvallom, hogy ilyen jól szervezett hárfafesztivált még nem láttam, pedig megjártam már egy-kettőt” – mondja a brit hárfás, akit – miután hazatért négyéves párizsi tanulmányútjáról – egykor még Solti György választott be a Covent Garden zenekarába. Watkins fiatal korától kezdve foglalkozik zeneszerzéssel is, és számos új vagy eddig nem játszott hárfára írt kompozíció előadása fűződik a nevéhez. „Elgondolkodtatónak tartom, hogy Haydn-tól nem maradt fenn erre a hangszerre készült mű, noha kiváló hárfás állt rendelkezésére az Esterházy udvarnál” – mondja David Watkins, aki számos zeneszerzőtől rendelt már művet, és hárfaiskolát is írt a patinás Boosey & Hawkes kiadó számára. Ez utóbbiról azonban nincs túl jó vélemény: „Ma már kicsit szégyellem, hogy huszonevésem ekkora fába vágtam a fejszémet” – emlékezik vissza. Mióta egyik korai, számára versenygyőzelmet hozó kompozíciójában felhasználta a Psalmus Hungaricus jellegzetes hárfakordjait, Kodály muzsikájához is szorosan kötődik. „Az idős mester egyáltalán nem haragudott meg rám ezért a plágiumért, sőt, levélben kért, hogy találkozzunk. Amikor most Gödöllőn játszottam, nagyon elrészgyönyörűltem. Ezzel azonban nem voltam egyedül. Az első sorban ott ült Kodályné Péczely Sarolta, akire nem mertem ránézni, nehogy én is elsírjam magam. Életem egyik legmeghatóbb hangversenye volt ez a gödöllői.”

Várkonyi Tamás

Fotó: Gramofon-archív

Éli ünnepi estek a Zeneakadémia Nagytermében

2003. december 20. 19.30

Karácsonyi hangverseny

Közreműködik:

Vigh Andrea (hárfa),

Drahos Béla (fuvola),

Konrád György (brácsa),

Szabadi Vilmos (hegedű) és

a **Budapesti Vonósok**

(művészeti vezető: Botvay Károly,

hangversenymester: Bánfalvi Béla)

Mozart: D-dúr divertimento K. 136

Fuvola-hárfa-verseny K. 299

Esz-dúr szinfonia concertante K. 364

2003. december 31. 23.00

Szilveszteri Koncert
Amadinda Ütőegyüttes,
Presser Gábor
és meghívott vendégeik

A szünetben pezsgővel köszöntjük az Újévet!

2004. január 1. 19.30

Újévi Koncert
A Magyar Rádió Szimfonikus
Zenekara

Zongorán közreműködik és vezényel:
Vásáry Tamás

Közreműködnek:

Hajnóczy Júlia (ének),

David Grimal – Franciaország (hegedű)

Chopin: Andante spianato e Grand
Polonaise op. 22

Beethoven: F-dúr románc

Rossini: Korinthosz ostroma – Pamira áriája

Bellini: Norma – Norma kavatínája

Sibelius: Kis szvit (Suite mignonne)

Liszt: IX. rapszódia (Pesti karnevál)

***

Nielsen: Álarcosbál – Nyitány

Sarasate: Cigánydalok

Dvořák: II. szláv tánc

Elgar: I. induló (Pomp and circumstances)

Johann Strauss: Denevér – Kacagó ária

Johann Strauss: Kék Duna keringő

Bizet: Az arles-i lány – Fanandole

Koncertek Mikulástól farsangig

A Nemzeti Filharmonikusok eseménydús téli szezonja

Évadjának legsűrűbb részéhez érkezett a Nemzeti Filharmonikus Zenekar. December 6-ától 2004. február 29-éig kilenc különböző műsossal lépnek közönség elé, és ezeket – az eddigi gyakorlatot folytatva – több vidéki városban is előadják. A teljes évad hangversenyeinek majdnem fele a téli hónapokra esik. A nagyzenekari koncertek mellett két ifjúsági hangverseny is szerepel a zenekar programján: a fiataloknak szóló bérlet utolsó estjei. A Nemzeti Énekkar – négy esten – a zenetörténet imponáns oratorikus műveit szövegezte meg.

November első felében a zenekar nagyszerű nagybritanniai turnén vett részt, Jandó Jenő és Fekete Attila közreműködésével. Tizennégy városban adták elő repertoárjuk néhány darabját, melyek között szerepelt Richard Strauss Macbeth című szimfonikus költeménye, Liszt A-dúr és Bartók III. zongoraversenye, valamint Rahmanyinov néhány dala Kocsis Zoltán hangszerelésében. A november 6-ai londoni hangverseny a Magyar Magic kulturális évad nyitókoncertje volt. Az együttes következő külföldi vendégszereplésére Linzben kerül sor, ahol a szólista napjaink egyik sztárgondnoka, Mischa Maisky lesz, a felhangzó műveket pedig Hamar Zsolt dirigálja.

A téli hónapok azonban nemcsak koncertekben, de lemezekben is bővelkednek. Januárban jelenik meg a Hungarotonnál az a Bartók-műveket tartalmazó korong, amelynek kiadása oly hosszú ideig váratott magára, a zeneszerző örökösének szívós ellenállása miatt. További két CD lát napvilágot a BMC-nél, amelyek az elmúlt évad koncertfelvételeiből nyújtanak válogatást. (A Magyar Rádió egyébként az együttes minden hangversenyét rögzíti.) A három hanghordozó a következő Midemre jelenik meg, amelynek a magyar zene lesz az egyik főszereplője.

Az évad legkülönösebb műsorösszeállítás hangversenye minden bizonnyal a január 12-ei lesz. „Fötémája” az osztrák főváros, hiszen a keringőkirály Johann Strausst és az új bécsi iskola szerzőit az a zenei hagyomány köti össze, amelyet Bécs atmoszférája teremtett. Johann Strauss, Schönberg, Berg és Webern kompozícióinak nem szokványos váltakozásából érdekes benyomásokat szerezhetünk, és a szórakoztató tánczene, illetve a valaha írt „legszigorúbb” alkotások ilyen módon való összekeverése talán eddig még nem sejtett összefüggésekre is fényt deríthet. Ez a hangverseny ugyanakkor hiányt is pótol, hiszen a Schönberg Őt zenekari darabja, Webern I. kantátája, valamint Berg A bor című hangverseny-áriája által fémjelzett zenei stílus szinte teljesen hiányzik a magyar hangversenyéletből. Külön érdekességet jelent a hallgató számára Kocsis hangszerelése, amelyet Schönberg weberni rövidségű darbjainak sorozatából, a Hat kis zongoradarabból készített. Ha

A Paganini-specialistaként hírnevet szerzett Salvatore Accardo február 19-én játszik a Nemzeti Filharmonikusokkal

Fotó: Gramofon-archív

azonban valaki a hagyományosabb műsorokat kedveli, válassza a karácsonyi koncertet december 22-én. Ezen megszólal Schubert VI. szimfóniája, előtte pedig Brahms gyönyörű B-dúr zongoraversenye, Ránki Dezső szólójával. Ezzel a hangversennyel ünnepli a zenekar fennállásának nyolcvanadik évfordulóját. E születésnap alkalmából – várhatóan januárban – jelenik meg az az almanach, amely dokumentumok, visszaemlékezések, névsorok és értékes képanyag segítségével emlékezik az elmúlt nyolc évtizedre.

A zenekarral fellépő neves vendégművészek egyike Salvatore Accardo, a világhírű olasz Paganini-specialista, aki a zeneszerző összes hegedűre írt kompozícióját lemezre játszotta. A február 19-ei hangversenyen is Paganini egyik koncertjét adja elő, Hamar Zsolt vezényletével. Serge Baudo lesz a karmestere a január 30-ai műsornak, Honegger, Ravel és Berlioz műveinek. December 6-án – izgalmas zenék társaságában – Szergej Krilov játssza Sibelius d-moll hegedűversenyét, az „előkarácsonyi” koncerten (december 15.) pedig Vashegyi György vezényli Bach Karácsonyi oratóriumának részleteit. Elhangzik még Petrovics Emil oratóriuma, a Jónás könyve, a február 29-ei, szökőnap koncerten pedig Mahler I. szimfóniáját hallhatjuk, körültekintően megszerkesztett program keretében, vélt és valós zenei inspirációs forrásaival együtt, Kocsis Zoltán vezényletével.

Várkonyi Tamás

Megújult a MEZZO tévécsatorna

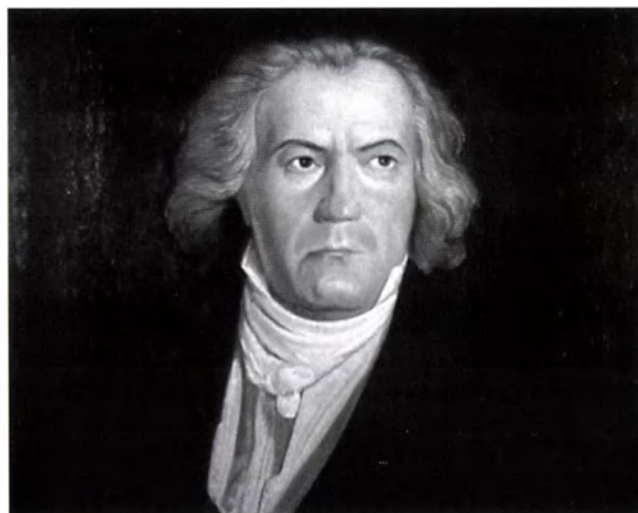
A klasszikusok mellett felértékelődött a jazz és a világzene szerepe

Október elejétől új arculattal és megváltozott műsorstruktúrával működik a Mezzo zenei tévécsatorna. A „klasszikus és jazz” tévéadójának új jelszava: hallgatni, látni és merni! Vagyis merészen értelmezni a zene fogalmát, mentesíteni azt az olyan akadémikus besorolásoktól, mint például a könnyűzene-komolyzene kategóriái.

Ma már minden stílus között nagyobb az átjárhatóság, és a zenei műfajok határai is egyre inkább összemosódnak. A Mezzo történetében nem ez az első „új fejezet”, de a mostani váltás következtében a teljes műsoridő immár több mint 25 százalékában hallgathatunk jazzt és világzene-t. A szerkesztők olyan gazdag választékot kínálnak, amelyben nemzettől és korosztálytól függetlenül mindenki megtalálhatja a magának való muzsikát. Ezzel a nyitással egyébként szinte hihetetlenül nehéz feladatra vállalkozott a Mezzo: több milliós nézőközönség igényeit kívánja kielégíteni, hiszen műsorai ma már Európa valamennyi országában, közel harmincmillió lakásban foghatók. Gyors fejlődését mutatja, hogy ez a szám havonta átlagosan százezerrel nő.

A zenei kínálat nagyarányú bővülésével párhuzamosan leegyszerűsödött a műsorszerkezet. Főműsoridőben, a Mezzo Classic műsortömb keretében 20 óra 50-kor minden este más tematikájú felvételeket sugároznak. Szombat esténként a zenetörténet legjelentősebb operáit láthatjuk a világ vezető dalszínházaiból, legtöbbször egyszerű szerezposztásban, vasárnap pedig klasszikus balettet közvetítenek. Érdekes feladatra vállalkozik a Klasszikus Jazz című műsorcsoporthoz, amikor olyan, műfaji és stílusbeli határokat kevésbé tisztelő muzsikusokat mutat be, mint amilyen például Fazil Say. Európai fesztiválok jelentősebb művészi eseményeit ismerteti meg a nézővel a Classic Festival, míg a péntekenként jelentkező Classic Concert szimfonikus esteket közvetít. A csatorna mindezeket kívül Európában zajló mesterkurzusokról tudósít, sőt a zenetörténet múltját bemutató sorozatra is vállalkozik. Hogyan és milyen környezetben alakult ki egy-egy zenei áramlat, stílus? Erre keresi a választ a Mezzo Culture vasárnap délutánként.

A Mezzo Classic után hétköznap jazzt, hétfvégén pedig világzene-t sugároz a tévécsatorna. Más jellegű kikapcsolódást, feltöltődést

A klasszikus zene örök értékei – mint Beethoven művészete – továbbra is meghatározóak a Mezzo kínálatában...

ígérnek a dokumentum- és portréfilmek, valamint azok a régi koncertfelvételek, amelyek a Jazz Clubbin' és a World Clubbin' műsorokban szerepelnek. Az előbbi program keretében Louis Armstrong, Keith Jarrett, Stefano di Battista, Steve Coleman, Diane Reeves mellett számos más nagysággal is találkozhatunk. Izgalmas kalandra csábít a csütörtök esténként jelentkező, Cinkos mosollyal című félórás műsor, amely művészek és alkotók műhelyeibe, kulisszái mögé vezeti a nézőt. A Mezzo Mag a francia zenei élet egy-egy területére kalauzol. A programajánlóban újdonságként szerepelnek a Mezzo Junior adásai, amelyek a legfiatalabb korosztályt próbálják megnyerni a zene ügyének; szombat és vasárnap délelőtt, valamint szerdán, a kora esti órákban. A Mezzo Emotion szintén a váltás gyümölcse. Ebben minden nap, kisebb-nagyobb blokkokban videoklip hosszúságú zeneszámok láthatók-hallhatók, amelyeknek skálája a hangversenyáriától a ráadásdarabokon és a koncertrészleteken át egészen a könnyedebb műfajú zenéig terjed.

Nagy értéke ennek a tévéadónak, hogy nemcsak szórakoztat, hanem információkat is közöl koncertekről, mesterkurzusokról és egyéb eseményekről. A Mezzo Archive keretében régebbi felvételeket is láthatunk, és számos műsor foglalkozik a társművészetekkel: irodalommal, festéssel, színházzal. Igaz, hogy a Mezzo internetről letölthető részletes műsormagazinja francia nyelvű, de elég ahhoz, hogy a képernyőn megjelenő művészekről tudomást szerezzünk. A Mezzót – a kilencvenes évek második felében megindult nagyarányú terjeszkedésének köszönhetően – a kelet-európai országokban 2003-ban már mintegy kilencmillió otthonban láthatják, és Magyarországon is szinte valamennyi kábeles hálózaton fogható. Hazánkban 1997 óta van jelen, bár akkor még régebbi nevén (Muzzik) ismerhettük meg. Ma már körülbelül kilencszáz ezer magyar háztartásban elérhető, ami összesen hárommillió potenciális nézőt jelenthet.

VT

MILES DAVIS

DIG

...de a jazz is egyre inkább helyet követel magának

Gramofon illusztrációk

Zenei maraton meglepetésekkel

Salzburgi Ünnepi Játékok 2003–2004

Thomas Hampson, a világhírű, Bécsben élő amerikai baritonista a Salzburgi Ünnepi Játékokon minden évben sokrétű lehetőséget kap. 2003-ban a Don Giovanni címszerepét Nikolaus Harnoncourt vezényletével, Brahms Német Requiem-jének szólóját Dietrich Fischer-Dieskau pálcája alatt adta elő. 2004-ben Korngold Halott város című, ritkán hallható operájának főszerepét énekli.

„Hugo Wolf maraton”. Ezt a címet kapta az a koncert, amely eredetileg több dalest lett volna, de szervezési-anyagi okokból így alakult. Hampson meghívta általa nagyrabecsült pályatársait, hogy egy rendkívüli alkalommal három részben, az éjszakába nyúlóan bemutassák Wolf művészetét, a komponista halálának századik évfordulóján.

A hajszolt tempó ellenére a Bécsi Filharmonikusok mindig megfelelnek az elvárásoknak. Riccardo Muti, Nikolaus Harnoncourt, Valerij Gergiev, Pierre Boulez, Kent Nagano vezetése alatt egy teljes koncertsorozatot vállaltak, valamint közreműködtek Offenbach Hoffman meséi, Mozart Titusz kegyelme és Don Giovanni, illetve Verdi Don Carlos című operájában, és egy kortárs zenedráma ösbemutatóján. Hans Werner Henze ugyanis a fesztivál felkérésére meseoperát írt: L'Upupa – a boldogság madara és a fiú szeretet győzelme címmel. (Ennek főszereplőjével, Matthias Goernével készült beszélgetésünk a 22–23. oldalon olvasható.)

Emlékkiállításal, valamint egy Don Carlos-szinpadi kép alapján létrehozott szabadtéri kompozícióval adóztak a korán elhunyt Herbert Wernicke rendező emlékének. Saint-Saëns Sámson és Delila, Richard Strauss Egyiptomi Heléna, valamint Egon Wellesz A bacchán nők című operája koncertelőadásban szólalt meg. Plácido Domingo és Olga Borodina a New York-i Metropolitanben ünnepelt Sámson és Delila-produkciójukat hozták el, a Valerij Gergiev vezette

Barbara Bonney, Angelika Kirchschrager, Michael Schade, Georg Zeppenfeld és Thomas Hampson a Kleines Festspielhauszt zsúfolásig megtöltő közönség előtt bizonyította be, hogy a daléneklés műfaja nem halt ki. Néhány nappal előtte ugyanitt zajlott Hampson dalestje, amelyen Hugo Wolf Eduard Mörike verseire írt dalain kívül Wolf kortársainak alkotásait is bemutatta. Így lett teljes a korep: Alexander Zemlinsky, Anton Webern, Alma Mahler, Richard Strauss, Arnold Schönberg és Joseph Marx; utóbbi Richard Dehmel (Hampson kedvenc költője) verseire írott dalaival. Végül pedig Gustav Mahler remekművei, A fiú csodakürtje dalciklusból. Az ilyen nagy formátumú művészek kisugárzása az, ami miatt a zenerajongók Salzburgba, a nyári fesztiválok tartósan első helyét birtokló városába zárandokolnak.

szentpétervári Marinszkij-Kirov Zenekar közreműködésével. Wellesz operájának bemutató-szával – az egyik főszerepben Polgár Lászlóval – adósságot törlesztett Salzburg. A neves osztrák szerző 1938-ban, a fasizmus elől emigrált Angliába. Játék és terror, valamint Zenés színház az üldöztetésben és a diktatúrában címmel két szimpózium is foglalkozott e témával. Az utóbbi, több napos konferenciát a Nemzetközi Salzburg Társaság és a salzburgi egyetem közösen rendezte. A salzburgi zenei szimpóziumok egyik kezdeményezője és főszervezője Csobádi Péter professzor, akinek nyolcvanadik születésnapját bensőséges hangulatban ünnepelték.

A Mozart-operák sorában a Don Giovanni felújítását megelőzte a Titusz kegyelme bemutatója, Kušej rendezésében, Harnoncourt

zenei vezetésével. A közönség és a kritika olyan ünnepléssel fogadta az előadást, hogy ez visszamenőleg is rehabilitálta a rendező és karmester múlt évi vitatott Don Giovanni koncepcióját. 2006-ban nyílik meg egyébként a „Mozart-ház”, a Kleines Festpielhaus, mint kibővített, felújított, akusztikailag is feljavított operaház, a Harnoncourt által vezénylendő Figaróval. Ebben az évadban Mozart valamennyi operája elhangzik majd – a korai alkotások koncertszerű előadásban. A 2003-as évben a fiatal norvég–német Stefan Herheim Szöktetés a szerájból-rendezése okozta az új salzburgi vezetés első nagy botrányát. Herheim a Szöktetésbe egy karkai, szurrealista víziót álmódott bele. „Ha Kafkának humorérzéke lett volna, megrendezte volna a Szöktetést” – nyilatkozta.

Salzburgi Passzázsok (ez németül futamokat és átjárókat is jelent) címmel hirdették meg a fesztivál modernzenei koncertjeit, amelyek között szintén volt maratoni: Satiemania címmel. Erik Satie (1866–1925) 840-szer ismétlődő zongoraszólját délelőtt 11 és éjjel 11 óra között adták elő a Rupertinum modern művészeti múzeumban. Az egyik közreműködő Peter Ruzicka főintendáns volt. A hagyományos nagyzenekari koncerteken is gyakran hangzottak el kortárs művek, például az osztrák Cristobal Halffter a Bécsi Filharmonikusok számára írt Adagio rondóformában című alkotása. Kurtág György tiszteletére egy teljes hangversenyt rendeztek, és a hetvenöt éves Karlheinz Stockhausen művészete is kiemelt helyen szerepelt: a fesztivál felkérésére a Stockhausen Ensemble előadásában egy ősbemutató, valamint Maurizio Pollini tolmácsolásában zongoraművek hangzottak el. Szerencsés véletlen folytán hangozhatott el Stockhausen Helikopter-vonósnégyese, nem mindennapi körülmények között. A négy

gépen egy-egy hangszeres ült, és a produkcióban a helikopterek zajának is funkciója volt. A mű előadásának anyagi háttérét egy energiatölt gyártó világcég biztosította, akik magán-helikopterhangárt építettek Salzburgban, és ennek megnyitását igazi szenzációval kívánták megünnepelni.

Szép ötlet volt három generáció élenjáró zongoraművészeit felléptetni: Alfred Brendel, a szakma jelenlegi doyenje; Maurizio Pollini, a zongoristák egyik nagymestere, illetve Jevgenyij Kiszin és Arkagyij Volodos, a két fiatal orosz virtuóz-sztár egyaránt fergeteges sikert aratott. A Végh Sándor által alapított Camerata Salzburg külön koncertsorozatot kapott (állítólag a Mozart-évfordulóra több operai megbízásuk is lesz). A Berliini és az Izraeli Filharmonikusok is nagy sikerrel vendégszerepeltek, Sir Simon Rattle, illetve Zubin Mehta vezetésével. Az énekesek közül még Neil Shicoff, Angelika Kirchsclager és Waltraud Meier aratott nagy sikert Offenbach daljátékában, a Hoffmann meséiben. A rendezés és Kent Nagano karmesteri produkciója azonban csupán átlagos színvonalú volt a kritikák szerint. Aki pedig ezúttal „csak” turistaként jutott el Salzburgba, a fesztivál ideje alatt a Siemens jóvoltából a Dóm melletti Residenz-téren operafilm-esteket is látogathatott – ingyenesen. Válogatott (köztük idei) produkciókat vetítettek kiváló képi és hangminőségben. Több ezer ember töltött kellemes estét itt a nagy kánikula után, a tér szélén lévő vendéglőkben vagy a téren lévő nézőtéren.

Augusztus végén döntött a vezetés a 2004. évi programokról. Purcell Arthur király című operája lesz az egyik különlegesség, Harnoncourt vezényletével. Felújításra kerül a Così fan tutte és a Rózsalovag. Az idén sikert aratott együttesek és szólisták java jövőre is fellép.

Székely György

A boldogság madara

Az emberi hang teljesítménye néha csodákra képes, de igazi művészi élményt akkor ad, ha ez jelentős egyéniséggel társul. A „hangfenomén” kifejezés mögött pejoratív érzések is állnak, hiszen az ilyen képességekkel rendelkező énekesek akár cirkuszi mutatványosokra is hasonlíthatnak. A barokk időszak kasztrált énekesének és falzett-tenorjainak produkciói közönségüket extázisba hozták. Koruknak leggazdagabb, legkeresettebb sztárjai voltak, uralkodók versengtek értük. A legnagyobb barokk és klasszikus szerzőket (Händel, Vivaldi, Gluck, Mozart) olyan mélyen megihlette ez a hangfaj, hogy e művészek számára írták legcsodálatosabb áriákat, dalaikat. A művek egy részét ma énekesnők adják elő, ám énektechnikai okok miatt nagyobb részük évtizedek óta előadatlan maradt.

Salzburgi idén két olyan művészt hívott meg, akiknek egyedülálló hang adottságai kimagasló művészi teljesítménnyel társulnak. Andreas Scholl, német férfialt az ideji Pünkösdi Fesztiválon barokk áriákat, kantátákat, nyáron német barokk, majd Haydn- és Mozart-dalokat adott elő. Egy másik dalesten, a Mozarteum nagytermében a zenészek egy Frescobaldi-mű előadásába kezd-

Cecilia Bartoli

Fotó: Gramofon-archív

tek. A közönség bevezető hangszeres műre gondolt, hiszen a kiváló kora barokk szerzőtől vokális művet nemigen adtak még elő itt. Ám hamarosan csendesesen besétált a színpadra Cecilia Bartoli, s ettől kezdve kétszer egy órán keresztül folyamatosan énekelt. Olyan repertoárt mutatott be, amely saját zenei kutatásain alapult. Monteverdi és kortársainak a kasztrált énekesek számára írott dalai, áriái hangzottak el. A koncert második részében többségében Bartoli által eddig nem énekelt Vivaldi-műveket hallhattunk. A hol lamentáló, hol vidám dalok, a virtuóz castrato-áriák és a csodálatos Vivaldi-kantáta (Cessate, omai cessate) tudatos összeállításban hangzottak el. Bartoli elvezetett minket egy olyan korba, amelyben a muzsika éltető elem, vigasz, szórakozás volt, megjelentek előttünk a világhíres castrato-énekesek. Vajon tudtak-e ilyen színvonalon énekelni, mint Bartoli, aki valóban színezésre és nem magamutogatásra használja amúgy lélegzetelállító koloratúr technikáját? Bartoli szépsége és különleges egyénisége a zenélés örömet hozta el. A boldogság madara átrepült Salzburgon.

SzGy

Vonzák a különleges személyiségek

Salzburgi találkozás Matthias Goernével

Az idei Salzburgi Ünnepi Játékok gazdag programjából is kiemelkedett Hans Werner Henze L'Upupa című operájának ősbemutatója. A Kleines Festspielhausban a bemutatót követően még három alkalommal színrre vitt darab főszerepét a fiatal, de világszerte elismert német baritonista, Matthias Goerne (36 éves) alakította. Két előadás közben adott exkluzív interjút a Gramofonnak.

Gramofon: Igaz, hogy Henze kifejezetten önnek írta Al Kasim szerepét?

Matthias Goerne: Már több mint három éve, hogy Zürichben – ahol éppen Wozzecket énekeltem – érkezett a komponistától egy telefonhívás, amelyben azt tudakolta, volna-e kedvem egy új szerephez. Már nem kellett bemutatkoznunk, ismertük egymást. Kérdeztem is egyből, miféle szerep lenne, milyen operában, és miről szólna; meg persze, hogy főszerep-e? Amikor Henze mindenbe beavatott, rábólintottam. Most pedig már kifejezetten büszke vagyok, hogy ennek a zajos sikerű világpremiernek közreműködője lehettem.

G.: Megkapta a partitúrát. Utána hogyan kezdett neki a darab tanulmányozásának?

M. G.: Sajnos viszonylag későn jutottam a kottához, és ez még úgy is számított, hogy a kortárs zenében vannak ennél bonyolultabb szövetű, rafináltabban, komplikáltabban megírt darabok. Persze a L'Upupa sem igazán könnyű, Al Kasim szerepe pedig különösképpen nem. Hosszú idő, amíg eljut az ember odáig, hogy nyugodt szívvel kijelenthesse: ezt már igazán jól tudom, képes vagyok könnyedén eligazodni a komponista zenei stílusában. Pedig helyzeti előnyben voltam a többi énekessel szemben, hiszen jó tizenhárom éve már felléptem Kölnben a komponista Homburg hercege című operájában, ami ráadásul életem legelső operai szerepe volt. A szerző kompozíciós technikája, stílusa azonban azóta változott. Amíg a Homburg hercegének nagy kantilénái még inkább az olasz opera jelenlétére utalnak, Henze legújabb darabja már vérbeli ensemble-opera, amelyben nincsenek áriák, inkább izgalmas együttesek, duettek, tercettek sorakoznak egymás után, és sok benne a recitativo, arioso. Vagyis mintha nem is ugyanaz a szerző írta volna...

G.: Végül is mennyi időt vett igénybe a szerep elsajátítása?

M. G.: Ezt nem szabad elárulnom, annyira kevés volt rá az idő. A meglévő keveset igyekeztem persze kihasználni, de a legtöbbet a salzburgi próbák segítettek. Összesen négy héten át koncentráltan kizárólag a L'Upupa próbáltuk, az első zenekari próbáktól kezdődően már a zeneszerző jelenlétében. Henze pedig el volt bűvölve Dieter Dorn rendezésétől és az énekeseiktől. A végén személyesen is gratulált nekem. Nagyon meg volt hatódva, ami végül is érthető,

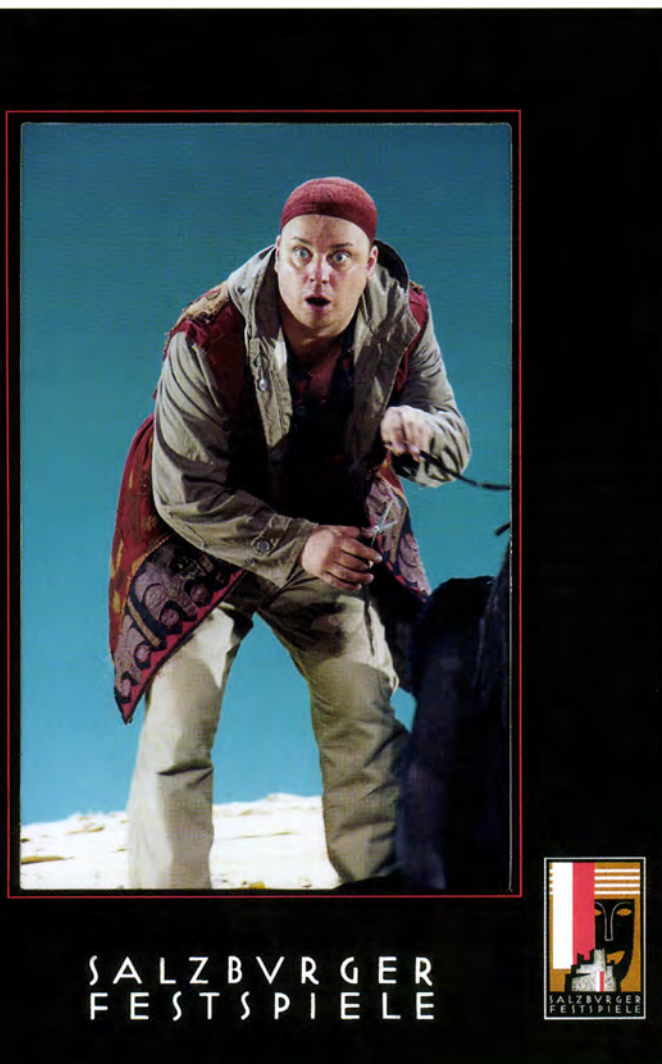

Foto: Salzburgi Ünnepi Játékok

mert több éven át dolgozott az operán, és csak a bemutató előtt pár héttel nyílt rá alkalm, hogy az egészet kompletten hallja.

G.: Bár sokat utazó művész, és fellépett Pesten is – Schubert Téli utazását tolmácsolta –, Magyarországon még mindig kevesen ismerik. Milyen családba született?

M. G.: Színházi familiába, ahol végig jelen volt a zene. Apám Weimarban volt fődramaturg, majd Chemnitzben intendáns, és anyukám is dramaturgként dolgozott.

G.: Nem akart színésznek tanulni?

M. G.: Világéletemben énekes szerettem volna lenni. Igaz, nem operaénekes. Nem is tervezem, hogy jelentős operarepertoárom legyen, ugyanis akár hiszik, akár nem, egyszerűen nem foglalkoztat az operairodalom. Sokkal több dalestet adok és koncerteken, oratórium-esteken is gyakrabban lépek fel, mint ahányszor operaházakban vagyok hallható. Mindez persze nem jelenti azt, hogy ne kedvelném ezt a műfajt is. Csak legyen képes magával ragadni. Vannak is már konkrét projektjeim.

G.: Éspedig? Mozartok?

M. G.: Éppenséggel nem. Tőle kizárólag a Varázsfuvola foglalkoztat.

Da Ponte-librettókra írt operákra nem gondolok. Jobban izgat Bartók Kékszakállúja. Már tanulom is a szerepet, Eötvös Péter segít benne. Az időpont is megvan: 2005 februárja Berlinben, ahol ő dirigálja majd a Berliini Filharmonikusokat. Azt viszont még nem tudom, hogy ki éneklí Judit szólamát.

G.: Valaki Magyarországról?

M. G.: Na, ezt semmiképpen sem szeretném. A magyar nyelv miatt nem volna fair.

G.: Végül is a dalirodalom tolmácsolásához már szinte az ön anyanyelve is elegendő. Hans-Joachim Beyernél tanult Lipszében, majd következett...

M. G.: ... igen, az Isten: Dietrich Fischer-Dieskau. És utána Elisabeth Schwarzkopf. Aki fontosabb volt számomra, mint Dieskau. Mint személyiség ugyanis nagyobb hatással volt rám. Dieskau tanítási módszere persze számított, de mindkettőjüknél is lényegesebb volt Beyer, hiszen tulajdonképpen nála tanultam meg énekelni. Vele 1985-ben kezdtem, és mindazt, amit tőle, illetve az említett művészekről elsajátíthattam, igyekszem újabban továbbadni a tanítványaimnak. Ugyanis a düsseldorfi Schumann-főiskolán a dalok előadásmódját oktatom, és nem feltétlenül a technikai kérdésekben próbálok segíteni, inkább a megfelelő stílust igyekszem alaposabban megvilágítani. Az a célom, hogy a zeneművekről beszéljek, és azt próbáljam a tanítványaimba sulykolni, hogy sohasem ele-

gendő csak leénekelni a hangjegyeket, hanem éneklésünkkel közvetítenünk kell a publikum felé az érzéseinket, határozottan tudatnunk kell a hallgatósággal az adott művekhez való viszonyunkat.

G.: Karrierjére a magyar származású Christoph von Dohnányi karmester is hatással volt...

M. G.: Neki volt a leginkább szerepe abban, hogy el mertem vállalni Wozzecket. Bizott bennem és rábeszélte. Pedig az enyém – legalább is ez volt az érzésem – nem ideális „Wozzeck-hang”. Amikor 1997-ben először énekeltem Salzburgban Papagenót, odajött hozzám, és csak annyit kérdezett: „nem énekelne Wozzecket velem Zürichben?” Hogy mit? – hüledeztem. Akkor meglepődtem, de idővel megértettem, mire célozhatott. Hiszen a Berg-opera címszerepéhez az éneklés egyfajta rusztikus módját lehet elképzelni; épp olyasmit, ami tulajdonképpen Papageno szólamának tolmácsolásához is kell. Rá két évre elő is adtuk, ő vezényelt, és a produkció különleges élményem ma is.

G.: Ön persze mégiscsak az említett 1997-es salzburgi Varázsfuvolásban futott be Papagenóként, amit aztán később James Levine dirigálásával a Met-ben is elénekelhetett.

M. G.: De azóta már nem lépek fel benne. Elég volt. Sokkal jobban vonz Wozzeck, Barak, Amfortas, vagy éppen az említett Kékszakállú. Egyszóval a különleges személyiségek... *Lindner András*

HALLANI
LÁTNI
MERNI
MEZZO
CLASSIC JAZZ | TV

MEZZO
CLASSIC JAZZ TV

Keresse a Mezzo-t a helyi kábeltévé hálózatán!
Bővebb információ: www.mezzo.tv www.port.hu

LAGARDERE NETWORKS
Art
Négus

Liszt Ferenc szellemi örökösei

Dubravka Tomsic és Marc-André Hamelin kapta az idei hanglemez nagydíjat

A magyarországi Liszt Ferenc Társaság idén már huszonkilencedik alkalommal írt ki pályázatot a Nemzetközi Liszt Hanglemez Nagydíj elnyerésére. A társaság főtítkára, dr. Hamburger Klára elmondása szerint minden évben az angol Gramophone hasábjain hirdetik meg a versenyt. Olyan, friss kiadású lemezeket várnak, amelyek Liszt zenéjét magas művészi színvonalon szólaltatják meg, valamint kivitelezésük, illetve hangtechnikai minőségük alapján is méltóképpen reprezentálják a liszti életművet a nagyközönség előtt, szerte a világban.

„Idén hat lemezcég összesen hét, a múlt évben megjelent CD-t juttatott el hozzánk” – mondja Hamburger Klára. „A hattagú zsűri elnöke idén is Soproni József zeneszerző volt, mellette pedig jeles magyar zongoraművészek, zenetörténészek, komponisták bíráltak.” A díjat az elmúlt három évtized alatt több mint száz előadóművész kapta meg: Pollini, Brendel, Kocsis, Ránki, Jandó, Kentner Lajos, Cziffra György és mások mellett Bernstein, Karajan és Solti György is részesült benne. „Bár nem jár pénzjutalommal, olyan szakmai elismerést jelent, amelyet nemzetközi viszonylatban is megbecsülnek. A bronzplakett ünnepélyes átadására a Liszt Ferenc születésnapja alkalmából rendezett koncert keretében kerül sor, minden év október 22-én, a Zeneakadémia nagytermében” – mondja a főtítkár asszony.

Idén két CD részesült a Nemzetközi Liszt Hanglemez Nagydíjban. Dubravka Tomsic korongján (IPO Recordings) a h-moll szonáta, a két legenda, az első Gyászgondola, valamint az első Mefisztó-keringő hallható. A szlovén zongoraművész, akiről még Arthur Rubinstein is dicsérőleg szólt emlékirataiban, számos elsőrangú zenekarral lépett fel a világ minden táján. Pályájának nagy lökést adott az az 1994-es hangverseny, amelyen a Seiji Ozawa által vezényelt Bostoni Szimfonikusokkal adta elő Beethoven Esz-dúr zongoraversenyét. Lemezének kísérőfüzete még kottapéldákat is tartalmaz, ugyanakkor közérthető.

A másik díjazott a kanadai születésű Marc-André Hamelin, aki a Hyperion „színeiben” indult. A negyvenkét éves művész repertoárja

rendkívül különleges. Alkan, Bolcom, Godowsky, Ives, Wolpe és Busoni kompozícióinak előadásával méltán vívta ki számos szakmai testület elismerését. Ezen a díjnyertes lemezén három Schubert-induló hallható Liszt átíratában, valamint Liszt hat nagy Paganini-etűdje, amelyek már-már a játszhatóság határait súrolják.

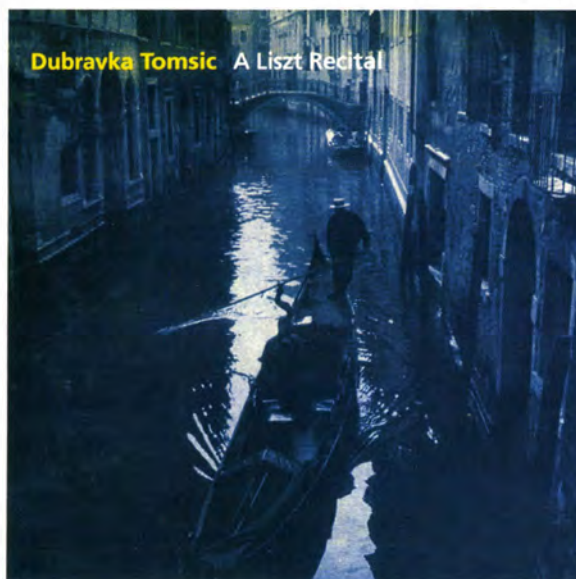
Hamburger Klára 1992 óta látja el a főtítkári teendőket az 1893-ban létrehozott Liszt Ferenc Társaság élén. „A szervezet sokáig csak időszakosan működött; egészen addig, amíg Forrai Miklós kezébe nem vette az ügyet” – meséli Hamburger Klára. „A Nemzetközi Liszt Ferenc Nagydíjat is ő alapította 1975-ben, azzal a céllal, hogy a Liszt zenéjét értően tolmácsoló művészekre felhívja a nagyközönség és a szakma figyelmét. Akkoriban még sokkal több felvétel érkezett be hozzánk. Nem ritkán tíz-tizenkét világszínvonalú Liszt-lemez is készült egy év alatt!” – emlékszik vissza a főtítkár. „De nem csak ezért nevezhetjük azt az időszakot arany-

kornak. Forrai Miklós, a Budapesti Kórus karnagya hihetetlen lendülettel szervezte újjá a Liszt Társaságot. Aktív ténykedésének köszönhetően rendszeresen tartottunk előadásokat, koncerteket, klubesteket és még műveltségi vetélkedőt is rendeztünk. Kirándulásokat tettünk kül- és belföldön, felkeresve azokat a helyszíneket, amelyeken Liszt Ferenc is megfordult. A társaság díszelnöke sokáig Liszt egyik dédunokája volt, majd halála után egy ideig Cziffra György” – mondja Hamburger Klára.

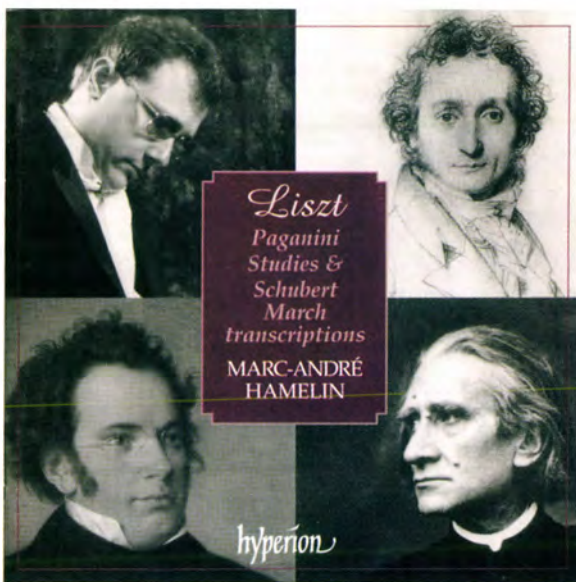
Az egykor több ezer tagot számláló magyar Liszt Ferenc Társaságnak ma már csupán háromszáz tagja van, bár a „Liszt-ügyön” munkálkodók száma ennél sokkal nagyobb, hiszen a világ különböző pontjain napjainkban összesen tizennyolc Liszt Társaság működik. Anyagi lehetőségeitől függően mindegyik ápolja a Liszt-kultuszt, Hollandiától Japánon keresztül Ausztráliáig. A magyar társaság mint nonprofit civilszervezet – egyre nehezebb gazdasági helyzetbe kerül. Minimális anyagi támogatással próbál megfelelni céljainak, de erre egyre kevesebb az esély. Hamburger Klára 2000-ben még megszervezte a harmadik Liszt-konferenciát, melynek anyaga vaskos kötetben jelent meg. „Nem tudom, nem ez volt-e az utolsó...” – jelzi a súlyos anyagi gondokat a főtítkár. Mindezek ellenére még mindig reménykedik abban, hogy a magyar Liszt Ferenc Társaság

előbb-utóbb ismét a nagy zeneszerző örökségéhez méltó körülmények között folytathatja munkáját.

Várkonyi Tamás

Dubravka Tomsic A Liszt Recital

A Nemzeti Filharmonikusok honlapja

A www.filharmonikusok.hu címen elérhető honlap már megújulása előtt is a hazai szimfonikus zenekari honlapok egyik zászlóshajójának számított. A mostani ráncfelvarrást követően sem kétséges, hogy mérce maradt az itthoni zenekarok számára.

Az ős óta némileg megújult külsővel, ám közel azonos funkcionalitással bíró weboldal átalakításának zöme a színpadok mögötti technikai jellemzőket érintette. A figyelmes szemlélődő könnyen felfedezheti, hogy az új – szintén a Wellunic által fejlesztett – rendszerben a régi Windows/ASP-motor helyett egy Linux/PHP-szív dobog. A honlap legnagyobb erénye az a tömegtelen mennyiségű és jól strukturált információhalmaz, amely egyformán képes a zenekar törzsközönségéből idelátogatók pillanatnyi adatszomjának kielégítésére, közérthető nyelvezete révén ugyanakkor a leendő koncertlátogatók elcsábításában is sikeres eszköz lehet. A zeneszerzők és az együttes vendégművészeinek életrajza, a szimfonikus zenekar hangszerei és a zenei alapfogalmak bemutatása éppúgy fellelhető itt, mint a koncertlátogatás rövid kiskatéja, pl. arról, hogy mikor menjen (és mikor ne) az ember hangversenyre. Az eseménynaptárban az évad végéig már most megtalálható a zenekar

összes fellépése, szólistákkal, közreműködőkkel és részletes műsorról együtt – ami persze elvben természetes lenne, csak hát sok helyen még nem az...

Azért itt is van ok köztöködére. Ami szubjektív: nem tesszik a nyitóoldal közepén elhelyezett Flash-betét. Mosóporok reklámozásánál használatos dinamizmussal robban az arcunkba zenei életünk négy jeles személyiségének fotója, majd néhány virtuóz, ám szinte követhetetlen átúszást követően a zeneigazgató üdvözlét olvashatjuk. Ami viszont objektív tény: dicséretes ugyan, hogy a zenekar internetes fórumot is tervezett a honlapra, ám értelmetlen, hogy a navigációs sorban első helyen szereplő „Fórum” felirat hetek óta nem vezet sehova. Alig hiszem, hogy egy profi fejlesztői csapatnak problémát okozna egy ilyen, sok helyen ingyen is kínált modul bekötése. De mindentől függetlenül: ami jó, az jó.

Zsoldos Dávid

iTunes.com – az mp3 birodalma

Bár audiofil körökben az „mp3” kifejezés kiejtése azonnali kiközösítést von maga után, aligha van olyan rendszeresen internetező zenerajongó, aki ne rendelkezne kisebb-nagyobb mp3-gyűjteménnyel. Annál is inkább, mert egyre több helyről lehet legálisan is hozzájutni az mp3-formátumú zenékhez.

Az ember először csak a saját legkedvesebb lemezeit tömörítgeti, hogy azok mindig kéznél lehessenek a laptopon vagy az irodai gépen. Aztán jönnek a kollégák, akiknek megvannak – tömörítve – azok a boltban beszerezhetetlen felvételek, amelyekre oly régen vágytunk. Mire észbe kapunk, számatlan írott CD-n és sok gigabájtos merevlemez archívumon terpeszkednek mp3-as felvételeink, s egyre többet bosszankodunk azon, hogy soha semmit nem találunk...

Az egyik leginnovatívabb IT-cég, az Apple által idén tavasszal piacra dobott iTunes program és a hozzá kapcsolódó szolgáltatás-csomag az utóbbi idők legnagyobb internetes sikersztóriájának bizonyult, s nem véletlenül. A legendás Steve Jobs vezette csapatnak sikerült egy szinte tökéletes audio-lejátszót egy nagyon könnyen kezelhető, ugyanakkor páratlanul jól paraméterezhető keresővel,

egy hihetetlenül gyors XML-alapú adatbázissal és egy pofonegyszerű CD-író programmal ötvöznie – s ráadásul ezt a programot ingyen adják mindenkinek. Az üzleti haszon a program kiegészítéseként elérhető internetes

zeneboltból származik – számos hasonló szolgáltatás kudarc után az iTunes működésének első hat hónapjában nem kevesebb, mint 13 millió (!) fizetős letöltést regisztrált. A e-boltra ugyanaz igaz, mint a szoftverre: tetszetős, intuitív és gyors felület, hatalmas – persze most még elsősorban könnyűzenei – kínálattal. Öröm az örömben, hogy vásárolni egyelőre csak az USA-ból lehet, de a www.itunes.com címről ingyenesen letölthető szoftvert addig is szívből ajánlom mindenkinek – én beleszerettem.

ZsD

www.gramofon.hu – klasszikus és jazz az interneten
Együttműködésben a www.fidelio.hu online zenei magazinnal

Raiffeisen Jazz Klub 2003

Hiánypótló koncertek Budán

Idén végérvényesen bebizonyosodott, hogy hiányt pótol a két évvel ezelőtt útjára indított, hamar népszerűvé vált Raiffeisen Jazz Klub (különösen Budán: a koncertsorozat állandó helyszíne ugyanis a Tárogató úti IBS színházterme). Mert bár alakultak a legutóbbi években kisebb-nagyobb klubok a fővárosban, akadnak színvonalas fesztiválok is, koncertszerű körülmények közötti, rendszeres muzsikálásra csak elvétve van lehetőségük a hazai zenészeknek.

A Raiffeisen Jazz Klub sorozatában — melynek szervezője a Gramofon kiadóként is ismert Klasszikus és Jazz Kft. — fellépett már a magyar jazz élvonal a fiatal tehetségektől a „nagy öregekig”, sokszor a megszokottól eltérő formációkban, neves külföldi vendégszólístákkal. Az idei évben is hallhattuk a műfaj számos kiválóságát. Bódy Magdi évnnyitó koncertje után márciusban Oláh Kálmán ünnepelte itt a születésnapját két osztrák vendégszólísta, Mario Gonzi dobos és Thomas Kugi szaxofonos élvezetes közreműködésével.

Oláh Kálmán osztrák vendégszólístákkal játszott a klubban

Fotók: Dobó László

Április 4-én a sorozat egyik csúcspontja következett: Louis Armstrong zenekarának hajdani klarinétosa, a magyar származású Joe Muranyi és a tehetséges hazai muzsikusokból álló JazzSteps elevenítette fel az érzéki hangú Urbán Orsolya énekesnővel a harmincas-negyvenes évek New Orleans-i örökzöldjeit. Olyan sokan voltak kíváncsiak az élő jazzlegendára, hogy még a pótszékek mellett is több tucatnyian álltak, s voltak, akik állóhelyre se jutottak be. Ezért a 2003-as sorozat záró estjén ismét Joe Muranyi szórazottatja a közönséget a JazzSteps muzsikusaival. Az áprilisi esten lemezfelvétel is készült, a december 12-ei hangverseny ezen CD bemutató koncertje. Április 25-én a Raiffeisen Jazz Klub is csatlakozott Európához: a Budapest–Brüsszel Connex elnevezésű csapatot élvonalbeli magyar és belga zenészek hozták létre Balázs Elemér kezdeményezésére. Az alkalmi formációban — amely a Raiffeisen Jazz Klubban mutatkozott be első ízben — a neves fuvolás, szaxofonos, Steve Houben és fia, a trombitás-énekes Gregory

Armstrong egykori klarinétosa, Joe Muranyi ma már élő legenda

Balázs Elemér nevét már külföldön is megtanulták

Houben szerzett valódi örömet a vendégeknek. Ezen és a következő koncerten egymás után kétszer is hallhatta a közönség a hazai jazzélet egyik meghatározó egyéniségét, Balázs Elemért, aki így még inkább bizonyíthatja sokoldalúságát. Május 30-án ugyanis a Balázs Elemér Group és Dész László mutatta be az együttes legújabb albumát.

Az őszi–téli évadot Pege Aladár és együttese, valamint két kitűnő osztrák szólísta, a harsonás Ed Neumeister és a remek zongorista, Fritz Pauer nyitotta. Novemberben örömteli meglepetést szerzett a Benkó Dixieland Band, amely külföldi koncertjei, turnéi közben gyakran hallható Magyarországon, de ezúttal is tudtak újat nyújtani. Nem csoda, hiszen az együttesnek a hírek szerint 30 órányi aktív repertoárja van, tehát 15 koncertet végig tudnának játszani anélkül, hogy számot kellene ismételniük. Nos, itt ismételték. Igaz, nem számot, csak motívumot, s azt is csak a ráadást követelő taps hatására.

Gramofon-információ

A **tudást** másoktól kapod.

De az igazi **sikert** a tehetséged adja.

Egy biztos

A Te utad – a Te sikered

A legtöbb zenekar fontos feladatának tartja, hogy részt vegyen a gyerekek zenei nevelésében, ezzel is biztosítva közönségének utánpótlását. A Budapesti Fesztiválzenekar esetében sincs ez másképp. Az együttes már az állandósulását követő első évben, 1992–93-ban rendezett kísérleti gyerekkoncerteket – mondja Körner Tamás, a zenekar igazgatója.

„Kísérleti koncertek alatt azt értem – folytatja Körner Tamás –, hogy körülbelül másfél–két évig tartott, amíg Fischer Iván kidolgozta azt a struktúrát, amely a leghatékonyabbnak bizonyult. Kísérleteztünk műsorokkal, műsorvezetőkkel és helyszínekkel egyaránt. Végül azt találtuk a legjobbnak, ha Fischer Iván vezeti a koncerteket, és azokat a próbatermünkben rendezzük meg. Itt ugyanis a gyerekek a színpad közelében, azt három oldalról körülvéve helyezkedhetnek el, egészen közel a muzikusokhoz. Tehát nem válik el élesen nézőtér és színpad, így az egyébként merev előadó–közönség kapcsolat itt valamelyest oldódik” – mondja az igazgató.

A nagy szimfonikus zenekarok abban megegyeznek, hogy majdnem mindegyik rendez gyerekhangversenyeket. Módszereik azonban, amelyekkel a komolyzene ügyének próbálják megnyerni a fiatal korosztályokat, bizony különbözőek. „Fischer Iván nemcsak a világban nézett körül ezen a téren, hanem szakértőkkel is konzultált. Forrai Katalintól, a kiváló zenepedagógustól például nagyon sok hasznos tanácsot kapott” – mondja Körner. A Kakaókoncertek célközönsége a nagycsoportos óvodásokat ugyanúgy magában foglalja, mint az alsó tagozatos kisiskolásokat. „Ilyen fiatal korban a gyerekek igen fogékonyak, érdeklődők, de csak rövid ideig képesek koncentrálni” – mondja az igazgató. „Ezért a pernyi pontossággal felépített műsorszerkezetben rövidebb, legfeljebb öt–hat perces darabok hangzanak el. Az egyes művek között Fischer Iván nemcsak megengedi, de kifejezetten ösztönzi is a gyerekeket arra, hogy kiadják fölösleges energiáikat, így a következő zenére megint jól oda tudnak figyelni. Az egyórás Kakaókon-

A gyerekeknek nincs előítéletük a kortárszenével szemben. Ugyanolyan fogékonyan, érdeklődéssel hallgatják ezeket, mint más muzsikákat

Nem válik el élesen nézőtér és színpad, így az egyébként merev előadó–közönség kapcsolat itt valamelyest oldódik

Fotók: Budapesti Fesztiválzenekar

certeken nem zenekari, hanem kamarazenei darabok hangzanak el. Noha ezt a műfajt általában nehezebben befogadhatónak ítélik az emberek, itt bizonyos okok miatt mégis sokkal jobb szolgálatot tesz. A gyerekeknek ugyanis – akik talán először hallanak élőben komolyzenét – már a két–három hangszerrel, zenéssel történő találkozás is rengeteg figyelnivalót ad. Ha hatvan–nyolcvan hangszerrel/zenéssel szembesülnének, szinte feldolgozhatatlanul nagy információ-tömeget kellene megbirkózniuk, s a több ezáltal kevesebb lenne. Ugyancsak fontos didaktikai elem, hogy a művekről nem túl sok ismeretet kapnak, de ezek a koncerten megoldandó feladatok segítségével rögzülnek. A gyerekek akkor figyelnek és koncentrálnak a legjobban, ha a zeneművek felhangzása előtt feladatot kapnak: figyeljenek meg valamit a zenében. Könnyen rávehetők erre, mert utána társaik előtt mondhatják el, mire jutottak, és a sikerélmény náluk talán még fontosabb, mint a felnőtteknél. Íratlan szabály, hogy minden zeneműnél csupán egyetlen dolgot kell megfigyeltetni velük – és nem többet. Például azt, hogy a három harsonából melyik hangja a legmélyebb, vagy hányszor hangzik el a darab teljes eljátszása előtt megismert téma.”

„A darabokat általában a zenekar tagjai javasolják, a műsorvezető, Fischer Iván ezekből állítja össze a programot. Fontos tudni, hogy az ilyen korú gyerekeknek semmilyen előítéletük nincs a kortárszenével szemben. Ugyanolyan fogékonyan, érdeklődéssel hallgatják ezeket, mint más muzsikákat. Ez nagy szabadságot enged a műsorok összeállításánál. A Kakaókoncerteken gyakran hangzanak el külön erre az alkalomra készült modern kompozíciók. Lendvay Kamilló például A tücsök és a hangya címmel komponált darabot a BFZ gyerekhangversenyeire, de a zenekar ütőhangszeres művészei is gyakran adják elő új kompozícióikat. Ezek különösen izgalmasak a gyerekek számára, és általuk úgy kerülnek közelebb a ritmus világához, hogy ők maguk észre sem veszik” – mondja Körner Tamás.

A zenekar kapacitásától függően évente tíz–tizenkét Kakaókoncertet rendeznek a négyszáz fő befogadására alkalmas óbudai, Selmeci utcai próbateremben. A hangversenyek kivétel nélkül telt házasak és egy-egy új évad meghirdetésekor mindig ezekre fogynak el leghamarabb a jegyek.

V7

„Akkor vagyok boldog, ha énekelek”

Hajnóczy Júlia újabb nemzetközi versenyekre készül

Bár énekművészi diplomáját csak idén szeptemberben vehette át, az utóbbi esztendőben már megismerte a hazai és a tengerentúli közönség, s felfigyelt rá a szakma is. Hajnóczy Júlia állandó szereplőjévé vált a magyar zenei életnek, gyakorta koncertezik Kocsis Zoltánnal és a Nemzeti Filharmonikusokkal, közös lemezfelvételük is született, sőt ő volt az együttes kéthónapos amerikai turnéjának egyik szólistája. A huszonöt éves szoprán megnyerte a budapesti Kodály- illetve Strauss-Schumann Énekversenyt. A 2004-es újévi hangversenyen Vásáry Tamással és a Rádiózenekarral muzikál együtt.

Fotó: Felvégi Andrea

Szinte előbb tanult meg szolmizálni, mint beszélni, s már óvodásként kijelentette: énekművész akar lenni. Nem véletlen, hogy ilyen korán a zene állt érdeklődésének középpontjában, hiszen környezetvédő édesapja és zenei könyvtáros édesanyja éppen negyedszázada énekel az amatőr, de rendszeresen koncertező, versenyeken és fesztiválokon is szereplő Hóvirág Kamarakórusban. Hajnóczy Júlia gyerekként állandóan ott látatlankodott a próbáikon, s mikor édesanyja elmagyarázta neki, hogy az éneklésre még éveket kell várnia, hangszert választott magának, a gordonkát. Egy koncertet

követően ugyanis közölte, ő is „csillézni” akar, s bár a család próbálta rábeszélni egy kisebb instrumentumra, tántoríthatatlanul ragaszkodott a csellóhoz. Tizenhárom esztendőn át becsülettel gordonkázott, s úgy véli, a hangszernek rengeteget köszönhet, hiszen a tanulás, gyakorlás során sajátította el, hogyan kell zenei íveket játszani, megfelelően intonálni és jól együttmuzikálni a többiekkel. Júlia a veszprémi konzervatóriumban érettségizett szolfézszenelmélet szakon, majd a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában kezdett énekelni tanulni. Onnan a harmadik esztendőben került a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemre, ahol Gulyás Dénes lett a tanára. Sorsszerűnek érzi a vele való találkozást, akárcsak azt, hogy öt évvel ezelőtt Hamari Júlia is növendékévé fogadta. Bár a Stuttgartban élő énekesnővel ritkábban tud találkozni, mindig nagyon fontos számára a véleménye.

Mostani ismertségét, karrierje gyors felívelését egy négy évvel ezelőtti beugrásnak köszönheti. A Gundelban, Kocsis Zoltán kíséretével kellett előadnia egy Debussy-dalt, s 2001 májusában már Debussy Ariettes oubliées című dalciklusát énekelhette a Nemzeti Filharmonikusokkal, amelyből később – a Hungaroton felkérésére – lemezfelvétel is született. Azóta is gyakorta muzikál együtt Kocsis Zoltánnal és együttesével, de pódiumra lépett már Jandó Jenővel, Szabadi Vil móssal és a Budapesti Vonósokkal is. Két versenygyőzelmének köszönhetően pedig bekerült a Sine Morbo ösztöndíjprogramba, amely nagy nyilvánosságot és számos koncertlehetőséget nyújtott számára.

A fiatal énekesnő már szelektálni is megtanult a felkérések között, csak a számára legérdekesebb, legértékesebb estekre mond igent. Alaposan be kell osztania az idejét, hiszen jelenleg is zeneakadémiai növendék, jövő nyáron diplomázik opera szakon, így napi programjába nemcsak a gyakorlásnak, koncerteknek, hanem az iskolai óráknak is bele kell férnie. Már megszokta azt is, hogy ha koncertdobogóra lép, kész művészként kezelik a kollégák, a kritikusok és a közönség, ezért maximalista módon, a lehető legalapossabban készül fel minden fellépésére. Egyetlen gyógyírnak a lámpaláz, a szorongás ellen a roppant alapos, precíz tudást tartja; ez segített neki akkor is, amikor először muzikálhatott Kocsis Zoltánnal. A művész felvételeit, akárcsak Schiff András és Ránki Dezső játékát, gyerekkorától rengeteget hallgatta, hiszen ők hárman a család legkedvesebb művészei közé tartoztak, és ezért óriási kihívást jelentettek és jelentenek a közös koncertek.

Hajnóczy Júlia – aki lírai szoprán koloratúr-készséggel – ebben a szezonban számos nemzetközi megmérettetésen is indulni akar. Bár maga is tapasztalta, hogy a versenyek veszítettek jelentőségükből, s nem ritka a részrehajlás sem, mégis úgy vélekedik, hogy ugródeszkát jelenthetnek a külföldi karrierhez. Ha pedig a fiatal énekesnő megkapja a második diplomáját, nekiindul a nagy dalszínházak meghallgatásainak, szeretne ugyanis minél gyakrabban operaszerepekben is színpadra lépni. A másik fontos terület számára a daléneklés, erről sem szeretne lemondani. Jelenleg új darabokat tanul, és a Kovalik Balázstól tanult módszerrel próbál megfejteni, kielemezni minél több szerepet.

„Elsősorban boldog szeretnék lenni az életben, s boldog akkor vagyok, ha énekelhetek” – mondja, de számára a magánélet is ugyanennyire fontos, s tudja, a színpadi siker elengedhetetlen kelléke a stabil családi háttér. Hajnóczy Júlia harmonikus művész, erős lélekkel, tehetséggel, s remélhetően gyorsan megismeri a világot.

Egy „korszerűtlen” muzsikus

Héja Domonkos az idomulásról, az önmenedzselésről és a karmesteri létről

Fotó: Gramofon-archív

Nemrégiben jelent meg a tízéves Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar első CD-je, melyen magyar zeneszerzők táncritmusban komponált művei hallhatók. Ebből az alkalomból beszélgettünk

az együttes vezetőjével Héja Domonkos karmesterrel. Az új lemezt elemző kritikánk a 47. oldalon olvasható.

Gramofon: Négy évvel ezelőtt, éppen a Gramofonnak adott interjújában, arra a kérdésre, hogyan érzi magát a magyar zenei életben, a következőt válaszolta: „Félelemmel vegyes tiszteletet érzek a magyar zenei élet iránt. Szerintem még sok idő kell ahhoz, hogy beidomuljak.” Beidomult már?

Héja Domonkos: Inkább úgy fogalmaznék, hogy bizonyos szempontból talán része lettem a zenei életnek. Ugyanakkor egyes részeit nem értem teljesen, s ez valószínűleg így is fog maradni – lehet, hogy jobb is.

G.: Miből áll az idomulás? Mi kell hozzá?

H. D.: Az elsődleges szempont talán az lehet, hogy az embert a szakmán belül elfogadják olyanak, amilyen.

G.: Ez esetben viszont nem ön idomul, hanem éppen fordítva, a szakma idomul önhez...

H. D.: Kicsit patetikusan hangzik, de én mindig azt gondoltam, hogy a művészet megalkuvások nélküli kifejezési mód. Azt próbálom közvetíteni kifelé, amit én magam gondolok vagy érzek bizonyos dolgokról. Ha nem feltétlenül szükséges – márpedig én ebben reménykedem –, nem szeretnék engedni ebből, s ha elfogadnak ilyenek, valóban ők idomulnak hozzám – de szerintem ez így van rendjén. Az évek során persze rengeteget tanul az ember a környezetétől és környezetéből, s ezek, ha akarja, ha nem, valamilyen módon hatnak a kifejezési eszközeire.

G.: Talán érdemes itt különválasztani a művészi tevékenységben megőrzendő/megőrizhető autonómiát és a működéssel, adminisztratív teendővel, menedzseléssel olykor óhatatlanul együtt járó kompromisszumokat.

H. D.: A magamfajta nem szeret tudomást venni arról, mi mindenre van szükség ahhoz, hogy kiállhasson a színpadra. Én ezeket igyekeztem mindig negligálni, mert alkalmatlannak érzem magam rájuk. Persze időnként elkerülhetetlen, hogy adott ügyek érdekében erőt vegyek magamon. A közönség ugyanis hozzá van szoktatva ahhoz, hogy minden „termék” házhoz jön, és a reklámok elérlik őket. Ha egy eseménynek nincs elég nagy reklámja, a nézettsége sem lesz olyan jelentős. Mindig szerettem volna azt hinni, hogy egyes művészeti produktumoknak nincs feltétlenül szükségük reklámra, de sajnos be kellett látnom, hogy ez tévedés. Valaki egyszer azt mondta nekem, ha egy koncerten fél ház van, az kizárólag a menedzsment hibája. Ez borzasztó, de tudomásul kell vennünk.

G.: Vajon ez a jelenség az utóbbi évtizedek terméke? Eszembe jut az a történet, mely szerint az akkor még ismeretlen Leonard Bernstein első budapesti fellépésekor, 1948-ban fél ház előtt

Héja Domonkos

1974-ben született, zenész családban.

1993-ban megalakítja a Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekart. 1997–98-ban a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán ütőhangszeres és karmesteri diplomát szerez.

1998-ban megnyeri a Magyar Televízió IX. Nemzetközi Karmesterversenyét.

2000-ben zenekarával a hannoveri viláagiállításra és a Vatikánban is fellép.

2001-ben együttese három évre megkapja a Nemzeti Ifjúsági Zenekar címet.

2003-ban Liszt-díjjal tüntetik ki

kezdté a koncertet, de – nyilván a rádióközvetítés révén is – pillanatok alatt híre ment, hogy egy zseniális muzsikust lehet látni-hallani a Zeneakadémián, s a szünet után, pusztán a szájpropagandának köszönhetően, a közönség zsúfolásig megtöltötte a termet. H. D.: Azt mesélik, amikor 1974-ben megrendezték a Magyar Televízió első karmesterversenyét, a gálahangverseny után tömegek álltak az Operaház előtt, a győzteseket várva – vagyis az még igazi társadalmi esemény volt. Ha megnézzük, hova jutott el mára a karmesterverseny – minden tiszteletem mellett, a saját múltamat is beleértve –, sajnos azt látjuk, hogy a közönséget már messze nem érdekli annyira, mint annak idején. Ebben nyilvánvalóan óriási szerepet játszik a média. Az emberek ma már nem járnak annyit színházba, koncertre – inkább tévét néznek. Még én is emlékszem arra, amikor a televízióban hétfőnként adásszünetet tartottak, csupán egy vagy két csatorna létezett, s nem volt az a műsordömping, mint manapság. Ebből a szempontból azt szép időszaknak tartom.

G.: Rendszeres koncertjáróként azt látom, hogy a Danubia jószerivel az egyetlen zenekar, amelynek a hangversenyein viszonylag sok fiatal ül a közönség soraiban. Vajon ez magyarázható-e azzal, hogy az ön ifjú muzsikusközből álló együttese inkább vonzza a hasonló korúakat, vagy más oka is lehet?

H. D.: Valószínűleg ez is közrejátszik, de nem tudok határozott választ adni, mert mostanáig erre nem építettünk tudatosan.

G.: A Danubia ugyanakkor azon kevés zenekar közé tartozik, amely nem rendez saját gyerek- vagy ifjúsági koncertsorozatot – bár közreműködik a Filharmónia egyik ifjúsági bérletében.

H. D.: Ez elsősorban anyagi okokra vezethető vissza, a büdzsénk egyelőre nem teszi lehetővé, hogy nagyon sokféle koncertet rendezzünk. Emellett úgy gondolom, az ifjúsági koncertek egyik legfontosabb szereplője az az ember, aki élvezetesen, az érdeklődést felkeltve beszél az elhangzó darabokról. Én még nem érzem magam teljes mértékben alkalmasnak erre – esetleg 3–5 év múlva.

G.: Próbálta már?

H. D.: Igazából nem. Talán mert nem merem. És még valami: ehhez kell egy alkalmas „stábot” is találni, amelyik magas színvonalon megszervezi – a már meglévő jó sorozatok alá menni semmi esetre sem szabad. Mindazonáltal az idősebb közönséget is meg kell becsülni. Kétszer vagy háromszor voltam eddig vendége a *Ki nyer ma?* című rádióműsornak: borzasztó érdekes, és számomra nagyon meghatározó, hogy ott tulajdonképpen nincs fiatal. Kizárólag olyan idős, nyugdíjas emberek járnak oda, akik az életük során összegyűjtött élményeket tudják ott „kamatoztatni”. Legutóbb egy 70 év

körül, egykor postamesterként dolgozó férfi játszott – és minden zenét felismert, már a harmadik hang után. Én nem mernék beülni közéjük versenyezni – és tudom, hogy nagyon sok muzsikussal így van ezzel. A postamester nyilván nem koncerteken szerezte ezt a tudását, hanem állandóan hallgatta a rádiót. Én a kocsiban is, otthon is mindig a Bartók rádiót hallgatom – tudom, csúnya szakbarbár vagyok, de úgy érzem, ez is hozzásegíthet a továbbfejlődéshez.

G.: Eljár mások koncertjeire?

H. D.: Amióta karmesterként próbálok működni – érdekes, még most is furcsa ezt kimondanom –, azt tapasztalom, hogy nincs időm koncertre járni. Ha néha mégis eljutok, az nagyon nagy élmény számomra, szinte függetlenül a koncert minőségétől. Beülni a Zeneakadémiára vagy felülni a kakasülőre az Operában – ez mind élmény: a sajátos illat, a milió, az egésznek az aurája, amelyet csak ott lehet érzékelni. Ha otthon felteszek egy lemezt, csomó minden elvonhatja a figyelmemet. Koncerten ez nem történhet meg. Ha végigállok egy operát, az – bármilyen bután hangzik is ez egy muzsikussal szemben – nekem egyfajta tartást ad utána. Az élő, közvetlen élmény gondolatokat indít el az emberben – nyilvánvalóan bennem más csapódik le belőle, mint egy laikusban, de ebből a szempontból ez lényegtelen. Számtalanszor előfordult velem, hogy egy koncertem után különböző emberek telefonáltak nekem, vagy írtak, vagy SMS-t küldtek, vagy össze-

futottam velük, és azt mondták, hogy más emberként mentek haza a hangversenyéről. És itt nem az a lényeg, hogy az enyémről, hanem hogy valójában erre való egy koncert: hogy az embereket átmossa, megtisztítsa, hogy gondolatokat ébresszen, és arra az időre elfeledtesse a mindennapok gondjait. Márpedig ezt otthon nem kapom meg.

G.: Mennyi idő alatt szokta felmérni, hogy milyen az aznap esti közönség?

H. D.: Rögtön a koncert elején, amikor bemegyek a színpadra, az első tapsból meg lehet állapítani, hogy sznob-e, érdeklődő-e vagy éppen ellenséges.

G.: Ez az érzés befolyásolja a teljesítményét is?

H. D.: Persze. Vannak, akik ezt tagadják, de nem igaz, hogy nem befolyásolja őket.

G.: És milyen irányban? Lelombozódik tőle, ha elutasítónak érzi a közönséget, vagy kihívásnak tekinti, hogy csak azért is megnyerje őket?

H. D.: Inkább az utóbbi híve vagyok.

G.: Azt mondta az imént, még mindig furcsa karmesterként definiálnia magát. Tíz éve vezényel, öt éve nyerte meg a Magyar Televízió Nemzetközi Karmesterversenyét – és még mindig neheze az esik kimondania, hogy karmester?

H. D.: ...Igen.

G.: Miért?

H. D.: Nem tudom. Valószínűleg át kell programoznom magam. Lehet, hogy nagyon belém nevelték, hogy a karmester nagyjából hatvanéves korában válik igazán azzá. Addig csak kérdez.

G.: És ön azonosul ezzel a szemlélettel?

H. D.: A lelkem mélyén igen, de persze a kívülvilágnak nem ezt mutatom, hiszen egy zenekar előtt határozottságot kell sugallnom, ezért nem is tehetem meg azt, hogy megkérdőjelezzem a saját autoritásomat. De azért mindig van bennem némi bizonytalanság,

hogy jó-e, amit csinálok. Persze szerintem baj lenne, ha már nem gondolkodnék ezen. Meg is kértem valakit, hogy szóljon, ha úgy látja, hogy már nem gondolkodom rajta. Ez nagyon fontos. Sokan nem veszik figyelembe, hogy nem szabad csak a saját itélőképességünkre hagyatkoznunk, mert az sajnos sokszor csődöt mond. Ha ezzel tisztában van az ember, azzal máris lépett egyet előre.

G.: Eljuthat oda egy karmester hatvanéves korára, hogy azt mondja magának: most már igazi karmester vagyok?

H. D.: Erre Karajannak volt egy nagyon szép mondása: „Aki elérte élete célját, az túl alacsonyra tette a mércét.” Ő eszerint is élt. Azt hiszem, nagyon igaza van. Ha visszagondolok az elmúlt tíz évre, nagyon kevés olyan alkalmat tudok felidézni a saját életemből, amelyre azt mondhatom, hogy „na, ez igazán jó volt”. Valószínűleg egy kezemen meg tudom számolni. Pedig tíz év nagy idő, és a karmesterverseny óta rengeteget koncerteztem. Ez egyfelől rossz érzés, másfelől viszont jótékonyan hat, mert ez a záloga annak, hogy az ember továbbléljen. Ugyanígy a zenekarban: én vagyok a „főzeneigazgató”, az „alapító és vezető karmester”, a „művészeti vezető” – de csak ez utóbbit szoktam használni. Idén kaptam Liszt-díjat. Azóta úgy szerepelek a plakátokon, hogy Héja Domonkos, Liszt-díjas. Ez is olyan különös nekem: megvolt, jó volt, de furcsa állandóan reklámozni.

---

*„Lehet, hogy nagyon belém
nevelték, hogy a karmester
nagyjából hatvanéves korában válik
igazán azzá. Addig csak kérdez.”*

G.: Próbálja valahogy elősegíteni a visszaemlékezést? Gyűjti esetleg a koncertjeivel kapcsolatos dokumentumokat?

H. D.: A dokumentálásnak az én értelmezésemben két fajtája van. Egyrészt dokumentálok a hangversenyeket oly módon, hogy ha készül róluk felvétel, azt elteszem – tanul-

ságképpen, vagy egyszerűen archiválás céljából. Másrészt elrakom a koncertekről megjelent kritikákat is – ezt ugyanakkor kevésbé célravezetőnek tartom. A kritika ugyanis, természetéből adódóan, nem tud teljesen objektív lenni, de maximálisan törekednie kellene rá. Egy kritikus nem mondhatja valamire, hogy az rossz volt. Célszerű hozzátennie, hogy szerinte. Én ezt – bár nem vagyok kritikus – magamra nézve is kötelezőnek tartom. Édesapám fiatal koromban azt tanította nekem, hogy a kritikusnak az a dolga, hogy nevelje a közönséget és formálja az ízlését.

G.: Végül is mennyire befolyásolják az önről megjelent kritikák?

H. D.: Azt gondolom, minden kritikából lehet valamit profitálni. A zenész körökből származó szóbeli kritikákat is mindig meghallgatom. Azokat az embereket, akik semmiféle kritikát nem képesek elviselni, egyszerűen ostobáknak tartom.

G.: Az az attitűd, hogy meghallgatja – még ha nem is mindig fogadja el – a kritikákat, hogy állandóan kételkedik a saját teljesítményében, hogy ódzkodik ön maga menedzselésétől, manapság talán korszerűtlennek tűnik. Visszakanyarodva beszélgetésünk elejére: hogyan fog így beilleszkedni a mai zenei életbe?

H. D.: Soha nem tudtam azt mondani magamról, hogy én nagyon jó karmester vagyok, a zenekarom pedig kiváló. Pedig ezt kellene mondanom. Lépten-nyomon a homlokomra kellene írnom, hogy mi tökéletesek vagyunk, és mi vagyunk a fiatalság, a jövő... és így tovább. Azonban ez nekem soha nem ment igazán. Talán egyszer majd sikerül – de, őszintén szólva, nem szívesen várnám meg azt az időt, amikor ez véremmé válik.

Aradi Péter

Téli szezon, ünnepi kínálattal az Operában

Don Giovanni Kesselyák Gergely rendezésében

Kesselyák Gergely rendezőként is bemutatkozik a Magyar Állami Operaházban, hiszen ő a színrevivője Mozart Don Giovannijának. Az első előadást, *Valcz Gábor* díszletével és *Zeke Edit* jelmezeivel, december 6-án láthatják az érdeklődők. A címszerepet *Kálmáncsi Mihály* énekl, Donna Annát *Frankó Tünde*, Donna Elvirát pedig *Bátori Éva* alakítja. Don Ottaviót *Kovácsné István*, Leporellót *Tóth János*, Masettót *Massányi Viktor*,

Zerlinát pedig *Herczenik Anna* kelti életre.

Az első három előadásban a Kormányzót vendégként *Jevgenyij Nyesztyerenko* alakítja. A produkció karmestere *Kovács János*.

Két Ring-ciklus januárban

Két alkalommal szerepel januárban az Operaház műsorán Wagner tetralógiája, A nibelung gyűrűje. Az első ciklust – A Rajna kincsét, A walkürt, a Siegfriedet és Az istenek alkonyát – január 6-án, 8-án, 11-én és 15-én láthatják az érdeklődők, majd 21-én, 23-án, 27-én

és 30-án kerül színre ismét a *Nagy Viktor* rendezte, teljes Ring. Az előadások karmestere *Kovács János*. A tetralógiában a főbb szerepeket *Szendrényi Katalin*, *Temesi Mária*, *Balatoniné Éva*, *Wiedemann Bernadett*, *Molnár András*, *Sárkány Kázmér*, *Tóth János*, *Gurbán János*, *Szvétek László*, *Rozsos István* és *Hormai József* alakítja.

Macbeth – Rálikkal, Fokanovval, Tanovickijjel

Ismét látható Verdi *Macbeth*-je, s a *Henning Brockhaus* rendezte előadást februárban háromszor, 6-án, 10-én és 13-án láthatják az érdeklődők. A címszerepben *Fokanov Anatolij* mutatkozik be, Lady Macbeth-et *Rálik Szilvia*, Banquotot pedig vendégként a fiatal orosz basszista, *Alekszej Tanovickij* kelti életre. Macduffként *Kovácsné István*, Malcolmként pedig *Daróczi Tamás* lép színpadra. Az előadások dirigense *Medveczky Ádám*.

Titkos házasság a Lépcsőházban

Új darabbal folytatódik a Királyi Lépcsőházi Matiné sorozata, ugyanis *Szilágyi Gábor* rendezésében Cimarosa A titkos házasság című operáját február 15-től láthatják az érdeklődők. A vasárnap, 15 órától színre kerülő előadásokban Geronimót *Szilágyi Béla*, Paolinót *Ocsovay János*, Elisettát pedig *Óhegyi Filoretta* alakítja. Carolinaként *Mitilineou Cleo* lép színpadra, Fidalmát *Balatoniné Éva*, Robinson grófot pedig *Rezsnyák Róbert* kelti életre. Zongorán közreműködik *Csányi Valéria*.

Joghallgatóból világjáró bariton

Portrévázlat Paolo Gavanelliről

A világjáró olasz bariton, Paolo Gavanelli számára a Magyar Állami Operaház színpada sem ismeretlen. Magában csak úgy nevezi, „a másik Staatsoper Wien” — és ezt nem csak az épület külsejére érti.

Gavanelli sosem kötődött egyetlen példaképhez: Giuseppe Taddeitől a meleg hangot „leste el”, míg Tito Gobbinál a színészi játék rezzenéseit csodálta

Fotó: Magyar Állami Operaház

Gavanelli a budapestieket értő közönségnek tartja, akik tisztelik is az énekest. Olyan publikumnak, mely akkor sem ítéli el a művészt, ha az rosszabbul teljesít, bár véleményét egyértelműen érezteti az előadóval. Olyannak, aki tisztában van azzal, hogy az énekes különleges, élő-lélegző hangszer, amelynek táplálkoznia és aludnia is kell. Ennél fogva — például egy zongorával ellentétben — lehetnek rossz napjai is. Gavanellit legutóbb októberben, a Don Carlosban láthattuk. „Az itteni előadások izgalmasak voltak számomra” — mondja a bariton. „Négy nemzet énekesei léptek színpadra: Nyesztyerenko, Park, Tokody és jómagam — hogy csak egy-egy nevet említsek. A Don Carlos hosszú opera; az előadás elején tennivalók

ezrei kavargtak a fejemben, amelyeket csak teljes koncentrációval oldhattam meg. Kevés érzelmnek maradt hely bennem, de az előadás előre haladtával egyre inkább úgy éreztem, hogy a közönség együtt lélegzik a produkcióval. Percről percre könnyebbé és egyre élvezetesebbé vált számomra az éneklés.”

A laikus furcsának találhatja, de Gavanelli szerint az előadó számára veszélyes lehet, ha előadás alatt túlteng benne az érzelm. „Olyanok vagyunk, mint a Forma-1-es versenyautók: a lehető legnagyobb fordulatszámmal kell működnünk, három-négy órán át. Ha túlteng benned az érzelm, akkor a légzésed is megváltozik, ami viszont lehetetlenné teszi a kontrollált éneklést” — véli a művész, aki szerint az énekesek 99 százaléka nem a szív, hanem az ész felől közelít. A tudatos előadóművészet viszont — amennyiben profi színészről van szó — képes azt a benyomást kelteni a nézőben, mintha az énekes színpadi produkcióját az érzelmek irányítanák. „Eklatáns példa erre Giuseppe di Stefano, a XX. század egyik legnagyobb tenorja” — mondja Gavanelli. „Képes volt szenvedélyes játékaival megrikatni a közönséget, de egy interjúban ő is azt mondta, hogy az égvilágon semmit nem érez, amikor színpadon van. Azt állította, hogy amíg Mimi haldokolt, ő odasúgta mögötte álló kollégájának: »na, megyünk előadás után pizzázni?« Muszáj a feszültséget valamilyen módon levezetni, hogy továbbra is az ész, ne pedig a hullámzó érzelmek diktáljanak” — állítja a művész, aki szerint az éneklés elvégzendő feladat: emlékezni kell a zenére, a szövegre, a mozgásra. „Sokszor nincs megfelelő világítás a színpadon, mégsem forgathatod a fejed állandóan, hogy bemérd magad, hol is állsz. Ha szerelmi duettet énekel, nem nézhetsz a partner szemébe, hanem a karmester mozdulatait kell lesned az oldal-só monitorokban” — ábrándít ki a művész.

Paolo Gavanelli jogot tanult, mert vasutas édesapja azt szeretete volna, ha jól kereső állást talál. Hétéves korában járt először operában, ahol a Traviatát látta Tito Gobbi-val. „Ahhoz, hogy ennek a nagyszerű művésznek a nagyságát igazán értékelni tudjuk, látni kellett őt, az apró, de rendkívül szuggesztív mozdulatok mesterét. Ha az ember úgy nézi videón, hogy közben befogja a fülét, akkor is pontosan megtudhatja, mi történik a cselekményben” — vélekedik Gavanelli, aki, bár rajong Tito Gobbiért, mégsem az ő művésze irányította operaénekesi pályájára. „Tizenhét évesen a szicíliai tengerparton töltöttem a nyári vakációt barátaimmal és ottani unokatestvéreimmel. Egyiküknek volt egy gitárja is, és mindenki énekelt egy dalt. Mikor rám került a sor, vonakodtam, de unokatestvérem unszolására végre elénekeltem az O sole mio-t. Mindenki áradozott, hogy milyen fantasztikus hangom van, és milyen kifejezőerő rejlik benne. Ennek hatására kezdtem énektanárhoz járni, majd később versenyeket nyertem, és egyre több helyre hívtak” — emlékezik az énekművész. Gavanelli sosem kötődött egyetlen példaképhez. Szerinte minden nagy énekesnek megvan a maga erőssége, s ezek mind nyomot hagytak az ő művészetén is. Ettore Bastianinitől vagy Giuseppe Taddeitől a meleg hangot „leste el”, míg Tito Gobbinál a színészi játék rezzenéseit csodálta.

Noha a budapesti Operaház büféjében üldögélve úgy gondolja, hogy az éneklés munka, a színpadon másképp érzi. „Végtelenül boldog vagyok, ha úgy érzem, hogy egy frázist szépen sikerült elénekelnem, vagy — mint az egyik itteni Don Carlos-előadáson — a magas Gesz hangot sikerült szépen elhalkítanom, amikor meghaltam Posa márki szerepében. Ilyenkor az ember nem gondol munkára, gázsira, csak az éneklésre és a zenére. Ezért érdemes ezt csinálni.”

Várkonyi Tamás

„Nem hiszem, hogy mindenki sznob lenne”

Kertesi Ingrid pályájáról, legkedvesebb szerepeiről és németországi felkéréseiről

A kiváló szoprán, Kertesi Ingrid 1985 óta a Magyar Állami Operaház vezető művésze. Pályájáról, egykori mestereiről, a dal és az oratórium iránti vonzalmáról, illetve németországi kapcsolatairól kérdeztük.

Gramofon: Már hosszú ideje a pesti dalszínház ünnepelt sztárja volt, amikor évekkel ezelőtt elfogadta a düsseldorfi Deutsche Oper am Rhein meghívását is. Ma is tagja annak a társulatnak? **Kertesi Ingrid:** Már négy esztendeje nem. Alig vártam, hogy lejárjon a szerződéselem. Persze, ha annak idején német mondtam volna a felkérésre, ma ott bujkálna bennem a kisördög, hogy rosszul tettem, miért nem fogadtam el. Főszerepekre hívtak, nagyszerű partnereim voltak, hogy például csak egyet, Peter Dvorsky nevét említsem. Mégis távol a családtól, egy kis garzonban, nem a személyes tárgyaim társaságában... Nem volt könnyű. Ráadásul hiányoztak a koncertek, azokra ugyanis nem hívtak. Pedig, amikor '96-ban eldöntöttem, hogy kiutazom, azt reméltem, hogy hangversenyénekesként is megismernek a németek. Ebből azonban semmi sem lett, nekem pedig sokat kellett pendliznem Düsseldorf és Budapest között. Megegett, hogy egyik este még itthon énekeltem a Rózsalovagban magyarul, másnap már kint ugyanazt a szerepet német nyelven tolmácsoltam. Úgy képzeltem, több időt töltök itthon, és innen ingázom, nem pedig onnan haza. A végén már csak ritkán jártam haza, és Pesten voltam idegen.

G: Említette, hogy főként az oratórium- és dalestek hiányoztak. Vajon honnan a vonzódás önben ebbe az irányba? **K. I.:** Sziklay Erikánál diplomáztam, aki nagy hangsúlyt fektetett a dal- és oratóriumirodalom magabiztos ismeretére. És én már hamar arra vágytam, hogy Bachot és Vivaldit énekeljek. Talán mert számomra az éneklés olyan, akár egy hangszer. Hangszerszerűen kell, hogy megszólaljon. Nem véletlen, hogy nem kedvelem az „operás” stílust, a hatalmas vibratókat, az „öblögetős” éneklést. Sőt, az ilyen kifejezetten idegesít.

G: Ha koncertek közreműködőjeként nem is, operaénekesként mekkora rangot sikerült kivívnia magának? **K. I.:** Egy erős A-kategóriást. Elértem, hogy sokan ismernek, és kedvelnek német földön. Nem véletlenül osztották rám már korán a Rigoletto Gildáját, A rózsalovag Sophie-ját, vagy a Szöktetésből Blondét. És külön figyeltek arra is, ha világsztár érkezett vendégnek, legtöbbször engem osztottak be mellé partnernek. Aminek volt persze számomra extra haszna is, hiszen a nézőtérre inkognitóban beültetett intendánsok később több operaházhoz is megívták vendégnek: Bonnba, Karlsruheba, de sok egyéb helyre is.

G: Ma is érkeznek címére meghívások? **K. I.:** Hogyne. Sőt, változott a helyzet: hangversenyekre is „hivatalos” vagyok.

Nem kedveli az „operás” stílust, a hatalmas vibratókat – a képen Sophie szerepében (Richard Strauss: A rózsalovag) Fotók: Gramofon-archív

G: Repertoárján Mozart-, Donizetti- és Verdi-szerepek sorakoznak, Adinától Annuskáig; de vajon hívják-e külföldre olyan operák szerepeire is, amelyeket a pesti Operaház nem tart műsorán? **K. I.:** Néhány Bellini-operát említhetek és Delibes Lakméját. Előbbiekben több csodálatos ária és együttes is van, de amúgy meglehetősen statikus darabok, és zeneileg sem igazán könnyűek. Hasonlóan a fülbemászó Lakméhoz. Persze megvan mindennek a fordítottja is, amikor csak Budapesten énekelhetek egy bizonyos szerepet, mint például a Bánk bán Melindáját. Amikor két évvel ezelőtt megkaptam premierre, megijedtem, mert mintha két szopránra írta volna Erkel: egy drámaibb és egy kifejezetten magas szopránra. De megszerettem. A Tisza-parti jelenet például kifejezetten csilingelő, madárszerű éneklést kíván az előadótól, és én csak hálás lehetek a sorsnak, hogy felvehettem a repertoáromba. De ilyen a Hunyadi Gara Máriaja is, amit ugyancsak nagy örömmel énekelek.

G: Nemrégiben Angliában nyílt erre módja... **K. I.:** Először szólalt meg a szigetországban, és bevallo, féltem a fogadtatástól, ugyanis egy külföldinek tökéletesen idegen a magyar történelem. Persze volt angol feliratkozás, és a rendező is megpróbált tudakozódni előtte. De látszott, hogy csak nehezen tudja „összehozni” a történetet, és az angol kórus számára sem volt világos a cselekmény. Állandóan azt kérdezgették: „mi lesz utána Gara Máriaival, mi történik Szilágyi Erzsébettel?” Erkel elsőprő erejű zenéje viszont annyira magával ragadta a hallgatóságot, olyan vastapsot kaptunk, amire az előzmények után nem számítottam. Már a nyitányt tapsorkán fogadta.

G: Ha már szóba hozta: vannak elvárásai a hallgatósággal szemben? Ön szerint például milyen az ideális publikum? **K. I.:** Talán olyan, aki mer füttyülni vagy alig tapsolni, de önfelédten

ünnepleni is, ha a produkció tetszik neki. Nálunk sajnos nincs különbség taps és között. Ha nagyritkán külföldi vendég érkezik, és kifejezetten rossz formában van, a pesti publikum akkor is ugyanúgy ünnepli: talán több tízezer forintos jegyét szeretné le-tapsolni? Pedig nem hiszem, hogy mindenki sznob lenne, aki ellátogat az Operaházba.

G: Feltűnő, hogy külföldi karrierje leginkább a német dalszínházakhoz kapcsolódik. Mivel magyarázza ezt a németközpon-túságot?

K. I.: Talán az lehet rá a magyarázat, hogy az olaszok nehezen engednek maguk közé külföldi énekeseket. Pedig kifejezetten szeretem az olasz operákat, a bel cantót, és remekül érzem magam Gildaként vagy Luciaként. Amikor Harry Kupfernek előénekeltem, egyből lendületet kapott a karrierem. Ahhoz persze, hogy valaki mondjuk a Scalában is felléphessen, kapcsolatba kell kerülni egy ott gyakran vezénylő karmesterrel, akinek hallania kell az illetőt valamelyik olasz operában. Az igazi operaszentélyekbe, amilyen a Scala is, nehéz betörni. Persze van, akinek sikerül, nekem nem volt rá lehetőségem.

G: Maradt a zseniális Kupfer, aki már életében szintén legendává vált...

K. I.: Első szerepemet, Blondét annyira precízen, árnyalatról árnyalatra megrendezte, hogy már gyűlöltém az egészet, mert nem lát-tam a végeredményt. De amikor kiderült, hogy a belénk sulykolt sajátos mozgáskultúra milyen remek előadást eredményezett, az élmény óriási volt.

G: Igaz, hogy szerződteni is akarták utána?

K. I.: Valóban kaptam ajánlatot, énekelhettem volna Blondét, a Hoffmann meséi Olympiáját és A bűvös vadászban is felléphettem volna. De láttam a hihetetlen próbamennyiséget, ráadásul akkor volt kicsi a gyermekem – mert én még a főiskola előtt szültem –, első férjem pedig itt, Budapesten játszott a zenekarban, így aztán nem akartam kiköltözni, és nem mondtam. Habár az a szerződés talán belépő lehetett volna más, rangosabb operaházakhoz is, mégsem bántam meg, amit cselekedtem, mert így viszont megismerhettem jelenlegi férjemet, aki közgazdász és imádja a zenét.

G: Persze nemcsak Kupfert kapta meg a sorstól, Bayreuthban is tanulhatott, a stuttgarti zeneaka-démián pedig ösztöndíjjal Geszty Szilviánál képezhette a hangját. Ő hogy tanított? Mindent előéne-kelt vagy inkább állandó szóbeli magyarázatokra szorítkozott?

K. I.: Minden énektanár-énekes kapcsolat misztikus. Nagyon kell hinni benne. Mivel Szilvia ugyan-

azt a fachot énekelte, mint én, mindent alaposan elmagyarázott, majd előénekel nekem. Én pedig igyekeztem leutánozni. A Zene-akadémián amúgy is sokszor hallottam, mennyire hasonlít az arc-felépítem és arcformám az övéhez. Tény, hogy nagy kedvvel fog-lalkozott velem, amiért a mai napig csak hálás lehetek neki.

G: Az mikor derült ki, hogy hangja tökéletesen uralja a koloratúr magasságokat is?

K. I.: Már koloratúrszoprán volt a hangom, amikor felvettek az Akadémiára. Emlékszem, órákon át skáláztam, és örvendeztem, hogy bármikor könnyen bírom a magasságokat. Ma persze már tudom, hogy korántsem ettől szép bármilyen alakítás, hanem attól, ha a hangokat meg tudjuk tölteni. Hamar rájöttem, hogy az én hangom később érik, ezért nem volna helyes már huszonévesen mindent előénekelnem.

G: 1985-ben, Mihály András direktorságának utolsó évében került be a pesti Operába. De akkor történt valami...

K. I.: Jött egy autóbaleset, amit ugyan sikerült két hónap alatt ki-hevernem, a színházban azonban elterjedt a híre, sőt úgy terjedt tovább, hogy „a Kertesi teljesen összetört...” Pedig szó sem volt erről. Szerencsémre Az álarcosbál premierjét elhalasztották szeptemberről februárra, így részt vehettem benne Oscarként, de így is két-három évig nem jutottam olyan szerepekhez, amelyekre pedig számítottam. Akkor ez kifejezetten rosszul esett, mert zál-tal lelassult a pályakezdemésem. Ma azonban már inkább örülök a történeteknek, mert ha akkor – még éretlen torokkal – kaptam volna olyan komoly szerepeket, mint amilyen például a Rigoletto Gildája, ma már biztosan lebegne a hangom.

Lindner András

Kertesi Ingrid: „az olaszok nehezen engednek maguk közé külföldi énekeseket. Pedig kifejezetten szeretem az olasz operákat, a bel cantót” – Donizetti operája, a Lammermoori Lucia előadásán

Félelem nélkül

Kesselyák Gergely rendezzi az Operaházban a Don Giovannit

Lestrapált dobogó, néhány viseltes kabát, horpadt olajoshordó – beszélgetésünk idején az Operaház Jókai utcai próbatermében még ezek a kellékek szolgáltak arra, hogy lángra gyűjtsák az alkotó képzeletet. Mozart Don Giovannijának decemberi bemutatójára itt készült Kesselyák Gergely. Letett pálcával. Ennek az előadásnak ugyanis a fiatal dirigens nem karmestere, hanem rendezője. Persze ez a szerepkör sem teljesen új számára: az elmúlt időszakban nagy sikerrel rendezte meg Miskolcon Verdi Traviatáját, Donizetti Szerelmi bájitalt és Bartók egyetlen operáját, A kékszakállú herceg várát.

Foto: Magyar Állami Operaház

Gramofon: A Giovanni kitüntetett szerepet játszik az operatörténetben, hiszen óriási, de sokféleképp megfejthető mű. Nem fél? Kesselyák Gergely: Tiszta a lelkem és nem félek, mert nagyon sokat foglalkoztam a darabbal. Nemcsak az akadémiai stúdiók keretében, hanem többször is vezényeltem: 2000-ben a diósgyőri várban, a Kovalik Balázs rendezte szabadteri előadást, azután Selmecki György Auris társulatával, nem is egy szereposztással. Az előző nyáron pedig Kozma Péter Gödöllőn játszott Giovannijának próbáit közelről figyeltem. És persze számos más rendezést, felvételt láttam-hallottam. Elkezdett bennem körvonalmazódni egy saját Don Giovanni elképzelés, amelynek egyre érdemibbé válásához az is hozzájárult, hogy Herczenik Annától – aki a gödöllői előadásban énekelt – kaptam egy szép, piros bőrből kötött zongorakivonatot, méghozzá olyat, amelynek minden kottalapja közé egy sima, jegyzetekre váró lapot illesztettek – kezemben volt tehát a rendezői példány. Elkezdtem vele dolgozni, csak úgy, az íróasztalfióknak. Arra gondoltam, lassan elkészítem, otthon bábukkal magamnak megrendezem, aztán előhozakodom az ötlettel Miskolcon vagy Szegeden. 2002 októberében Szinetár Miklós főigazgató megkérdezte, rendeznék-e valamit Budapesten is. Soroltam egy-két dolgot, egyik sem tetszett. Végső lehetőségként kinyögtem, hogy otthon a Don Giovannival bíbelődöm, magánszorgalomból. Fölkapta a fejét és kérte, hogy hozzam el a jegyzeteimet és a rajzaimat. Előálltam egy szinte teljesen kész koncepcióval, amire ő azzal reagált, hogy fölkért a bemutatóra. Gözerővel ismét nekiálltam, hogy fölfejtsem a darab rejtélyeit.

G.: Hogyan?

K. G.: Más operát, más Mozart-kompozíciót még nem „cincáltam szét” ennyire, hangjegyekre, hangnemekre. Azt vettem észre, hogy ebben a műben tényleg minden benne van, ami az emberi léttel kap-

csolatos. A rengeteg vita, ami az opera körül keletkezett, a részletekben való eltévedésből adódik. Valaki előveszi a kottát, átnéz egy oldalt, arról bizonyára keletkezik valamiféle képzelet, de nem látja egyben az egészet. A Don Giovanni egyik kulcsa, hogy ha egy kérdést, egy kétértelmű situációt a huszadik oldal tájáról exponálunk, arra később, a századikon találunk világos választ, méghozzá figyelmen kívül hagyhatatlan, pontos és meghatározó reflexiót. Némelyek föltételezik, hogy mielőtt elkezdedne a történet, Donna Anna hálósobájában mégis történt valami. Nos, aki komolyan áttekinti az opera zenedramaturgiai ívét, az nem juthat erre a következtetésre. Hiszen Don Giovanni addig megkapott minden nőt, estéről estére, évről évre és ezerszám. Ebből a sikerhalmazból manapság biztosan szappanoperát írnának. De drámát alkotni csak egy fordulópontról érdemes. A fordulat pedig Donna Anna, az első, aki biztosan „nem volt meg” Giovanninak. Ezzel a kudarccal kezdődik a hanyatlás, a giovannizmus alkonya, és közelít a végóra. Ebből a situációból aztán érdemes zenedrámát komponálni. Mozart olyan partitúrát hagyott ránk, amiben azok számára, akik veszik a fáradságot és megismernek minden hangot és szót, nos, azok számára nem marad nyitott kérdés. Nem félek tehát, mert Mozart nagyon erősen fogja a kezemet.

G.: Mi segített a fölkészülésben?

K. G.: Már készen voltam az elemzéssel, az alapkonceptióval, amikor elolvastam Fodor Géza könyvének – A Mozart opera világképe – idevágó fejezetét. Szeretném, ha nem tetszene nagyképűnek, de a térdemet csapkodtam örömben az egyező elképzelések láttán. Ahol eltérő elemzéssel találkoztam, ott meggyőződtem, úgyhogy a darab olvasatában – úgy hiszem – nem tévedtem nagyot.

G.: Bizonyára érezte a furcsa és talán nyomasztó kettősséget: ez az opera a világmindenséget foglalja magába térben és időben, önmagában pedig szűk három órája van...

K. G.: Megpróbáltam fontosság szerint rétegezni a mondanivaló elemeit, és asszociációs csatornákat megnyitni. Igyekeztem az előadásba sok mindent belesűríteni, de remélem, nem túl sok mindent, mert ha túlhabzanak az ötletek, az sem jó. Azt kértem a színészeimtől is – szándékosan nem énekest mondom –, viszonylag kevés dolgot játsszanak el, de azt olyan egyértelműen és intenzíven, hogy mindenki értse, még egy kevésbé konvencionális situációban is, hogy miről van szó. A legnagyobb csodálattal nézek ennek az zenének a kristályszerkezetére, arra, hogy a benne megjelenő mikrokozmosz éppúgy tökéletes, mint a makrokozmosz.

G.: Mindig ilyen feltétel nélküli, odaadó volt a viszonya a Don Giovannihoz?

Mozart: Don Giovanni

Bemutató:	december 6.
Don Giovanni:	Kálmándi Mihály – Busa Tamás
Donna Anna:	Frankó Tünde – Gonzalez Mónika
Don Ottavio:	Kovácsházi István – Timothy Bentch
Kormányzó:	Jevgenyij Nyesztyerenco – Kováts Kolos
Donna Elvira:	Bátori Éva – Fülöp Zsuzsa
Leporello:	Tóth János – Ionel Pantea
Masetto:	Massányi Viktor – Hábetler András
Zerlina:	Herczenik Anna – Miltineou Cleo

Marionett Don Juan Prágában

A tüneményes prágai óváros és a zsidó negyed tőszomszédságában, a jelentéktelen Zateška utcában várja a nézőket a Nemzeti Marionett Színház. Tánciskola, kórus, próbatermek működnek az emeleten, lent az alagsorban a bábszínház, ahol 1991 óta Mozart Don Giovannijának marionett változatát játsszák. Csaknem mindennap, olykor kétszer is, közelítve a háromezres előadásszámhoz.

A direktor fogadja a nagyerdeműt az előtérben, szünetben az alapító, Vojta Sucharda szobra előtt cseveg velük, németül, angolul és persze csehül. Egy éve még méteres víz állt itt – mutatja, a falon néhány fotó dokumentálja, hogy a borzalmas árvíz milyen pusztítást végzett. Ma ennek semmi nyoma, a mintegy 200–250 személyes nézőtér, a gépezet teljesen rendben van. A nemzeti jelző ellenére ez a színház magánvállalkozás, a helyreálítási költségeket be kell hozni, így a normál jegy 450 korona – ez egy kétszemélyes, bőséges vacsora ellenértéke, például az átellenben lévő barátságos kisvendéglőben –, a tanulójegy 390, ám ha a pénztárban Karel ül, a magyar vendég további kedvezményt kaphat. Ő ugyanis a hetvenes években alternatív zenészként többször megfordult Budapesten.

Prága rajong a Don Giovannióért, a zeneszerző itt kezdte el, majd visszatérve itt fejezte be az operát. A bábváltozathoz nincs élő zene, a dortingholmi kastélyszínházban készült Decca-felvételt használják. Háken Hogeard éneklí a címszerepet, Barbara Bonney Zerlinát és Bryn Terfel Masettót. Minthogy az előadás két órányi, az operával kissé önkényesen bánnak, de hát a marionett sajátosságai miatt kénytelenek kihagyni jeleneteket, áriákat. Don Ottavio megjelenik, de nem szólal meg. Anna Ciganova bábfigurái kitűnőek, különösen sikerült Donna Elvira: hanyatló szépség, örökös sértődöttséggel az arcán. És kedves az előadás

Fotó: Nemzeti Marionett Színház, Prága

karmestere is: a bábu a Milos Forman által megfogalmazott pimasz, kamasz Mozartot formázza. Ami a hús-vér emberek előadásainak nehézségét okozza – a helyszínek gyors változása –, az itt is gond, ám Daniel és Jan Dvořák, illetve Karel Brošek rop-pant leleményesen úrrá lesz a problémán. A dráma – minthogy gyerek nézőkre is számítanak – a marionettszínházban humorosan végződik, a kormányzó a bábót mozgató emberré nő a végén. A felnőtt nézőnek ez is izgalmas, mert a szeme hozzászokott a bábok méretéhez, azt fogadta el a színpad arányaihoz mérten valóságosnak, a melléjük hajló ember pedig hirtelen megváltoztatja ezt a dimenziót. Ha Prágában járnak, ne kerüljék el a Zateška utcai színházat, és ne sajnálják a belépő árát, egyedülálló élményben lesz részük.

AM

K. G.: Kezdetben, amíg „csak” tanultam vagy vezényeltem, nem. Akadtak részek, amelyeket kifejezetten utáltam. Ezeknél nem volt súlya, közegellenállása a karmesterpálcának. Mondok konkrét példát: Don Ottavio második, Il mio tesoro kezdetű áriájának az első részét, amíg canabile, addig gyönyörűnek találtam, de a B-részt közhelyesnek tartottam, üres puffogatásak. Rá kellett jönnöm, Mozart éppen azért írta, hogy ne szeressük, ő se szerette, a harcias kiállítás nem sajátja Ottavióknak, a B-rész a fölvert póz zenei megjelenítése. Nagyon fontos, hogy ha azt mondjuk, hogy hallgassuk Mozartot mai módon, modernül, akkor legyünk elég bátrak a különbségtételhez. Néha a zene gyönyörűsége nincs arányban a helyzet alpáriságával, ilyenkor vagy a szöveget akarja ignorálni, vagy a szituáción kívülre helyezi a részletet, mint a Dalla sua pace áriánál, ami nincs is benne a prágai változatban.

G.: Itt elhangzik ez is.

K. G.: Ezt az áriát tartom egyébként a figura kulcsának. Látunk valakit, akinek vesztetnie kellene lennie, és aki bevallja, hogy tudja, hogy ő bizony szürke alak, jelentéktelen a színpadon és az életben is, és tudja, hogy a „szemét” Don Giovanni az izgalmas férfi. Az életben talán szeretne minden nő egy megbízható Ottaviót magának, de a színpadon biztosan Giovannié érdeklődésük. Mozart azonban ezt is zseniálisan kiszámította: a zenei dimenzióban Don Giovanni érzéki szerelme mellett Don Ottavio erkölcsi szerelme egyenértékű alternatíva.

G.: Ebben a bonyolult értelmezésben partnerek-e a szereplők?

K. G.: Nincs könnyű dolguk. Megkaptuk ezt a próbatermet, itt háborítatlanul dolgozhatunk egy hónapig. Mindenki lelkesen jár próbálni, de hát ez egy repertoárszínház, repertoárelőadásokkal, így néha kénytelen voltam elfogadni, hogy kevert szereposztással találkozom. Én a premierig nem vezényelek, letettem a pálcát. Az előadásokat Kovács János dirigálja.

G.: A tervrajzok arra utalnak, hogy a díszlet- és jelmezkészlet egyfajta időtlenséget mutat.

K. G.: Az időtlenség jó jellemzés. Azt szokták mondani, hogy a Giovanni a XVII. század második felében játszódik. A partitúrában erre sehol sincs utalás. Van egy érdekes momentum: Ottavio karddal jön, amikor bosszút esküszik, viszont a végén pisztolyt ránt. Ezért nem hiszem, hogy ez a világdramma egy hét vagy hónap alatt zajlik. Azt persze tudjuk: Don Giovanni életén belül ez néhány órányi történet, este kilenctől hajnali kettőig. A partitúra szerint Giovanni többször nézi az óráját, és azt is mondja: ma semmi sem sikerül, az ördög ma abban leli a kedvét, hogy kibabráljon velem... Állíthatom, hogy ortodox módon követem a szöveget, azt gondolom, a rendezés minden ponton megfelel a szavaknak. Giovanni utolsó órája allegóriája a giovannizmus pusztulásának, egy folyamat jelenik meg előttünk, amely kezdődhet a XVII. században, és eljuthat az individualista, elembertelenedett világ mélypontjáig.

Albert Mária

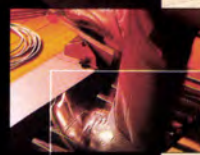
COMBO ORGAN VK-8

Továbbfejlesztett „Virtual ToneWheel” hangforrás

A felhasználó három tone wheel típus közül választhat: Vintage 1, Vintage 2, és Clean.
A *Vintage 1* a 70-es évek tradicionális orgona-hangját modellezi, míg a *Vintage 2* a 60-as évek orgonáit. A *Clean* típus, minden zajt kizárva adja vissza a 70-es évek orgona hangjait.

Roland East Europe Kft.

2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83. | Tel.: (23) 338-041 | fax: (23) 338-087
zenegaleria@rolandee.hu | www.rolandee.hu

Puha és természetes játék az új „waterfall” billentyűzeten

A VK-8 „waterfall” típusú billentyűzetet kapott, lekerekített billentyűzete éppen olyan mint a tradicionális combo orgonáé.

Tökéletes real-time beavatkozások az előadás során

A VK-8 kialakítása megegyezik a tradicionális orgonáéval, nemcsak a regiszterek tekintetében, hanem olyan funkciókban is, mint a VIBRATO és CHORUS állítás.

A COSM technológián alapuló rotary modellezés

A COSM technológiát alapul véve, a Roland biztosítja a felhasználók számára a tökéletesen autentikus rotary modellezés élményét.

D-Beam Funkció

A D-Beam-mel vezérelhetünk például olyan funkciókat, mint a crescendo, rotary sebesség, ring modulation, stb.

Csúcsmínőségű egyéb hangszínek

Active Expression

Roland

ECONOVUM

„Iványi prof. és Társai”
Gazdasági Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

Az ECONOVUM „Iványi prof. és Társai” Gazdasági Tanácsadó és Szolgáltató Kft.

az alábbi szolgáltatásokat ajánlja:

- Stratégiai diagnosztika és akciótervezés SWOT- és portfólió-elemzéssel
- Szervezetejlesztés, reengineering és javadalmazási rendszer korszerűsítése
- Átfogó költséggazdálkodás (Total Cost Management) kiépítése és költségcsökkentő értékelemzés végigvitele
- A kaliforniai Newport University magyarországi képviselőjeként – rugalmas, távoktatási formában – magyar vagy angol nyelven amerikai közigazdász és doktori fokozat megszerzésének lehetővé tétele

Információ: 06/30/940-4342

Classical
Jazz
Contemporary
Traditional

see **business**
| hear | feel | talk | find

consorc.com

GET MORE CLASSICAL & JAZZ MUSIC BIZ FOR LESS CASH

Reach 1,000 professionals from your musical branch, from over 500 companies and 50 countries ... in one place.

With the Midem Classique & Jazz distinct exhibition zone, networking party, daily conferences, IMZ avant-premiere screenings, concerts and Cannes Classical Awards, together with its multitude of free services... you are ensured to do new business.

You will also benefit from the international music community at large present at Midem. The 9,000 participants, 4,000 companies from 92 countries and 600 media will all, like you, be looking for new contacts and synergies.

Call **Cornelia Much** now
on +49 (0) 7631 17680 or
email info.germany@reedmidem.com
Or visit www.midem.com

 Reed Exhibitions

January 25-29, 2004

38th INTERNATIONAL MUSIC MARKET

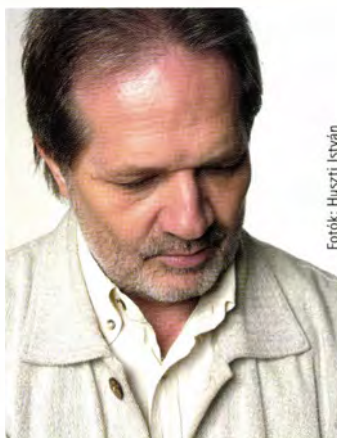
MidemNet (Music & Technology Forum) Jan. 24
Cannes / France

 MIDEM
CLASSIQUE & JAZZ

„A jelenben élek és a jövőt készítem elő”

Eötvös Péter: zeneszerző, karmester, világpolgár, polihisztor

Világpolgár és polihisztor, akit kritikusai is a XX. századi zene egyik legismertebb tolmácsolójának, a kortárs opera egyik legjelentősebb megújítójának és a kísérleti elektronikus zene mesterének neveznek. Eötvös Péter a zeneszerzés és a vezénylés

Fotók: Huzsáti István

mellett tanítással is foglalkozik, fontos céljának tekinti a fiatal művészek támogatását. Bár 1966 óta nem él Magyarországon, folyamatosan jelen van az itthoni művészeti életben. Állandó vendége a Budapesti Tavasz és Őszi Fesztiválnak, a szombathelyi Bartók Szemináriumnak, művei pedig gyakorta felhangzanak a hazai koncertpódiumokon, színházakban is. Ősszel Budapest díszpolgárává választották, s a kitüntetés azért is boldoggá tette, mert úgy érzi, ez Magyarországot és Európát összekötő tevékenységének elismerése.

Eötvös Péter a budapesti Zeneakadémián szerzett zeneszerzői diplomája után, 1966-ban Kölnbe ment tanulni, majd az ottani rádió elektronikus zenei stúdiójában dolgozott. Ezután Párizs következett, ahol az Ensemble InterContemporain zeneigazgatója volt, majd Londonban a BBC Szimfonikus Zenekar első vendégkarmestere. Most Hollandiában él, tíz esztendeje a Holland Rádió Kamarazenekarának vezető karmestere. Sosem szakadt el Magyarországtól, a hatvanas évektől rendszeresen dolgozott Budapesten, kültagja volt az Új Zenei Stúdióknak, megújítója és meghatározó professzora a szombathelyi Bartók Fesztiválnak. Elősegítette számos magyar zeneszerző műveinek nyugat-európai előadását. Dolgozott a Fesztiválzenekarnál és a Nemzeti Filharmonikusoknál. Évekig volt a Budapesti Őszi Fesztivál tanácsadója, rendszeresen dolgozik az ÚMZE Kamaragyüttessel, s úgy érzi, mindig ott volt, amikor meg kellett oldani egy új, izgalmas feladatot, vagy segíteni kellett egy ígéretes ötlet, projekt megvalósításában: ez talán többet ér, mintha éveken, évtizedeken át egyetlen hazai intézményhez kötődött volna. „Az a kapcsolatrendszer, amit Európában kiépítettem, nem jöhetett volna létre, ha Magyarországon maradok. Az az elismerése a magyar zenének, amelyet én a tevékenységemmel elérek, csak úgy lehetséges, hogy mindennap találkozom a megfelelő emberekkel, mert rengeteg koncertet dirigálok, különböző zsűri tagja vagyok, s így magyar zeneszerzőket tudok kiválasztani, ösztöndíjakra jelölni” – mondta egy rádióinterjúban.

Eötvös Péter nemcsak terjeszteni igyekszik a magyar zenekultúrát, de annak dallamkincse, motívumvilága műveiben is megjelenik. Igazi zenei anyanyelvének ugyanis a széki román és magyar dallamokat tartja. „Bár nem vagyok erdélyi, és néhány hónaposan örökre elkerültem szülővárosomból, Székelyudvarhelyről, belül ma is székelynek érzem magam” – vallja. S persze az első iskolai évek is erősen hatottak

rá, hiszen tizennégy évesen, a gimnáziummal párhuzamosan maga Kodály Zoltán vette fel a Zeneakadémiára. Tizenöt éves korától már nemcsak Bartókot és Anton Webernt tartotta példaképének, hanem Karlheinz Stockhausent, s néhány évvel később Pierre Boulezt is.

Stockhausen és Boulez munkatársaként

Amikor 1966-ban, Németországban egy DAAD ösztöndíjjal megkezdte karmesteri tanulmányait, meglátott egy hirdetést, amelyben Stockhausen kottamásolót keresett. Jelentkezett, s a következő évtized alatt a szerző együttesének zongoristája, ütőse, hangmérnöke, stúdiójának munkatársa volt. „Az ötvenes-hatvanas években létrejött elektronikus zene azért áll közel hozzám, mert segítségével a zeneszerzők felépíthették egy, a korábbiaktól gyökeresen eltérő, újszerű hangzáskultúrát. Stockhausen stúdiójában tanultam meg a zenei alapelemek lényegét, s olyan tapasztalatokat szereztem, mint egy fizikus vagy kémikus, aki a lehető legrészletesebben behatolhat az általa kutatott anyagba. Az elektronikus zenében ugyanis – a hagyományos hangszerekkel ellentétben – előlről kell felépíteni a hangokat és a hangszíneket, éppúgy, mint a dinamikát.” Volt időszak (1971-ben), amikor Eötvös Köln mellett egy tanyán, Öldorfban telepedett le, stúdiót épített, saját nyári fesztivált szervezett, s kipróbálta a komponálás lehetőségeit a szigorú szerkesztéstől kezdve a szabad improvizációig. „Ebben az időben a hangok eredetétől, gyökerétől akartam eljutni; a rezgésekig, amelyben a ritmus és a dallam még közös.” 1979-ben Párizsba költözött, és ezt követően 13 évig a Boulez alapította együttes, az Ensemble InterContemporain karmestere és zeneigazgatója volt. „A Stockhausennel való kapcsolatot részben a véletlennek köszönhettem, Boulez viszont azért választott engem, mert olyan karmestert keresett, aki egy személyben zeneszerző és elektronikus zenei szakember is.”

Eötvös zeneszerzői életművét a modernség és a hagyomány sajátos szimbiózisa, karmesteri munkásságát pedig a felfedező kedv és az értékek megtisztítására való törekvés jellemzi – írta róla egyik kritikusa. A zeneszerzőként és karmesterként is világszerte elismert Eötvös úgy vélekedik, hogy e két tevékenység összeegyeztetése egyszerűen időbeosztás kérdése. „Amikor komponálok, nem tudok vezényelni, mert ahhoz, hogy új zenét hozzak létre, minden korábban írt művet el kell felejtenem, tiszta lappal kell indulnom. Ezzel is meggyarázható, hogy sohasem memorizálok, mindent kottából dirigálok. Ha ugyanis nem nézném a kottát, improvizálni kezdenék, és a zenekar csak bámulna. A zenélés alapja az improvizáció, a zeneszerzés alapja pedig a szerkesztés. Az improvizáció az adott pillanatban, folyamatában megismételhetetlenül történik, a zeneszerzés lényege pedig a hangzásokat sokszor megismételve átgondolni, és írásban rögzíteni az előadók számára. A jó előadó viszont úgy közvetíti a begyakorolt kompozíciót, mintha improvizálna, mintha a saját gondolata lenne. Bár a zeneszerzés fontosabb számomra, mégis több időt töltök vezényléssel, mint komponálással. A dirigálás közösségi munka, amelyben alkalmazkodni kell a muzsikustársakhoz is, nem beszélve arról, hogy az általam vezényelt repertoár gerincét alkotó kortárszene betanítása rendkívül időigényes.”

A Nemzetközi Eötvös Intézet

A művész szívesen foglalkozik fiatalokkal is: amellett, hogy a karlsruhei főiskolán tanít, tizenkét esztendeje irányítja a Nemzetközi Eötvös Intézetet, amelynek célja az ifjú karmesterek és zeneszerzők posztgraduális képzése. „Az intézet működése nem rendszeres, de mégis van rá igény, mert a zeneakadémiai oktatás világszerte nagyon konzervatív, és a növendékek gyakorlatilag tőlem tanulják meg

a modern zene előadói praxisát. Vannak passzív és aktív kurzusok: az előbbi esetben egy-egy kortárs zenemű nyilvános előadása előtt a hallgatókkal elemezzük a partitúrákat, olyan vezénylési technikákat próbálunk ki, amelyek megfelelnek az adott darab speciális követelményeinek. Az aktív kurzusok résztvevői viszont a közös elemző és próbaidőszak után hangversenyeken, fesztiválokon is bemutatkozhatnak. Egyrészt azok a fiatal karmesterek jelentkeznek a kurzusaimra, akik komolyan érdeklődnek a kortárszene iránt, másrészt olyan fiatal zeneszerzőkkel dolgozom, akik maguk is kedvet éreznek a vezényléshez. A XX. századig természetes volt, hogy a zeneszerzők nemcsak saját műveiket dirigálták, hanem mások kompozícióit is – aztán a szerzők meghaltak, a művek megmaradtak, és kialakult egy olyan karmester-generáció, amely kizárólag halott szerzők darabjait vezényelte. Ezt a hozzáállást nem tartom jónak, mert bár a múlt ad tapasztalatot, nem a múltban élünk. Saját tevékenységemben azt tartom szem előtt, hogy a jelenben élek és a jövőt készítem elő." A modern zene egyik legnagyobb problémájának azt tartja, hogy az európai műzenében kétszáz évig tartott a XIX. század. „Az 1800-as években olyan hatalmas mennyiségű érték halmozódott fel, ami ma már – akárcsak egy trombózis – akadályozza, elzárja a friss véráramlást. A közönség, a polgárság ugyanis átmentette a hangversenylátogatási szokásait a XX. századba, s ezzel párhuzamosan a zenei intézményekben minden változatlan maradt. Friss és közvetlen kapcsolatot kell kialakítani a közönséggel, és tudatosítani bennük, hogy a minőség, az aktualitás, a régi és a mai zene egyaránt fontos."

Eötvös életében és munkájában nagy szerepe van a színháznak, operának; mindenféle zenés színpadi műfaj érdekli. Három nővér cí-

mű operája hatalmas sikert aratott, nemzetközi díjakat nyert, és ezzel Eötvös egy csapásra ismert operaszerzővé vált. „A zenés színpad talán azért vonz, mert a Vígszínházban, a Nemzetiben és a Gyermekszínházban – kísérőzenék és mesemusicalok szerzőjeként – nagyon fiatalon, már a hatvanas években színházi gyakorlatot szereztem. Az általam megálmodott opera a prózai színház, a musical és saját zenei stílusom egyéni ötvözete." Kritikusai is kiemelik drámai vénáját, színpad iránti érzékét, s maga is „színháznak vagy filmnek” érzi valamennyi zenéjét, beleértve zenekari darabjait is. A Budapesti Kamaraopera rendszeresen műsorra tűzi egyfelvonásos színpadi műveit, színpadra rendezett madrigáljait és a zenéjére koreografált táncokat.

A 2004-es Budapesti Tavasz Fesztivál a zeneszerző 60. születésnapját önálló programsorozattal ünnepli. Külföldi feladatok is várnak rá jócskán a következő esztendőben. Jövőre mutatják be új, *Angels* című operáját a párizsi Chatelet Színházban; zeneszerzői műhelyében emellett három versenymű és további három opera van készülőben. Európában jelenleg igen gyakori az ún. „rezidens zeneszerzői program”, amelynek keretében egy-egy város, koncertterem vagy zenekar több alkalommal is vendégül lát egy szerzőt az adott szezonban. Eötvös-sorozatot terveznek a többi között Párizsban, Frankfurtban, Dortmundban, Lisszabonban, Londonban, Baselben. Karmesterként és kortárszenei tanácsadóként a Stuttgarter Rádiózenekarnál és a Göteborgi Szimfonikusoknál van több évre szóló szerződése, de emellett a legnagyobb európai zenekarokat is rendszeresen vezényli a következő években.

*Réfi Zsuzsanna
(közreműködött: Retkes Attila)*

A Nemzeti Filharmonikusok januári koncertjei a Zeneakadémián

A Nemzeti Filharmonikusok
intézménye

NEMZETKULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

2004. január 12.

Schönberg
Berg
Webern
J. Strauss
Kocsis Zoltán

2004. január 25.

Brahms
Petrovics
Hamar Zsolt

2004. január 30.

Honegger
Ravel
Berlioz
Serge Baudo

Gábor Aron: Napfény-tér

RISE.

TWELFTH VAN CLIBURN INTERNATIONAL PIANO COMPETITION MAY 20-JUNE 5, 2005
APPLICATIONS DUE BY OCTOBER 15, 2004. VISIT WWW.CLIBURN.ORG

2525 RIDGMAR BLVD., SUITE 307, FORT WORTH, TEXAS 76116 USA. TEL. 1.817.738.6536 FAX 1.817.738.6534

E-MAIL: CLIBURN2005@CLIBURN.ORG

THE CLIBURN 2005

ExonMobil

AmericanAirlines

citigroup

FORT WORTH

NOKIA

Star-Telegram

STEINWAY & SONS

matáv
szimfonikus
zenekar

Zeneházi hangversenyek

Zeneház

Brandenburgi bérlet

A Matáv Szimfonikus Zenekar új bérlete:

a nagyszerű kamarahangverseny-sorozat a Matáv Zeneházban

A sorozat művészeti vezetője: **NÉMETH PÁL**

November 17. hétfő, 19.00

BACH: II. Brandenburgi verseny BWV 1047
MOZART: D-dúr induló KV 62
D-dúr szerenád KV 62/a

December 8. hétfő, 19.00

BACH: III. Brandenburgi verseny BWV 1048
MOZART: D-dúr induló KV 320/a
D-dúr „Postakürt” szerenád KV 320

Január 5. hétfő, 19.00

BACH: IV. Brandenburgi verseny BWV 1049
MOZART: D-dúr induló KV 189/c
D-dúr „Colloredo” szerenád KV 189/b

Február 16. hétfő, 19.00

BACH: V. Brandenburgi verseny BWV 1050
MOZART: D-dúr induló KV 213/b
D-dúr szerenád KV 213/a

Március 30. kedd, 19.00

BACH: VI. Brandenburgi verseny BWV 1051
MOZART: D-dúr induló KV 249
D-dúr „Haffner” szerenád KV 248/b

péntekenként 19.30-kor a Zeneházban

Benkó Dixieland Band

2003. december 5. péntek, 19.30

Karácsony, húsvét, nőnap, Valentin nap
- Ünnepek, fesztiválok dixieland muzsikával

2004. január 30. péntek, 19.30

Erre táncol(t) az egész világ

2004. február 27. péntek, 19.30

Filmzene és a dixieland

2004. március 26. péntek, 19.30

Dixieland fesztiválok New Orleanstól Las Vegasig

Budapest Ragtime Band

2003. november 21. péntek, 19.30

Ragtime - az aranykor felidézése

2004. január 23. péntek, 19.30

Világlágerek a swing hullámhosszán

2004. február 20. péntek, 19.30

Klasszikus melódiák görbe tükörben

2004. március 19. péntek, 19.30

Magyar slágerek kicsit másképpen

2004. április 16. péntek, 19.30

Stílusok bővületében

JEGYIRODA

www.ticket.axelero.hu
Budapest VI. Nagymező u. 19.
Tel.: 302-3841

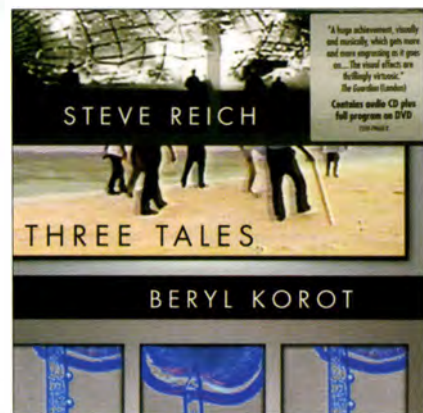
A zene megérint.

Steve Reich
Drumming
Deutsche Grammophon – Universal ●●●●○

Steve Reich
Music for 18 Musicians
Hungaroton Classic ●●●●○

Steve Reich
Three Tales
Nonesuch – Warner ●●●●○

Steve Reich budapesti látogatása – mert igazi fellépésről még egy olyan rajongó tisztelő sem beszélhet, mint amilyen én vagyok –, ha mára nem, hát arra jó volt, hogy a koncertről (amit oly sokan csak ugrodieszkáának használtak a teljes életmű megítéléséhez) szóló élménybeszámolókat és fanyalgásokat a baromságok olyan tömény párlatába áztassák a honi recenzensek, hogy azt a mérgezés és a delírium kockázata nélkül egyenként számba venni szinte lehetetlenség. Úgy vettem észre, hogy kritikustársaim érzéketlenségüktől vezérelve két, meglehetősen széles ösvényt tapostak ki maguknak. Az egyik „a *Music for 18 Musicians* kicsit hosszú” kezdetű elmegyakorlatok kiagyaloí tülekedtek, a másikon a magukat a „hogyan tetszhetett ez nekem tíz évvel ezelőtt” mondat ismételtetésével révületbe hajtók tartottak vidám, önostorozó körmenetet. A legkézenfekvőbb az lenne, ha az első ösvényen „dehogy, épp ellenkezőleg: túl rövid” felkiáltással mennék az ellenkező irányba, a másikon pedig csendesen elmagyaráznám: „bizony az ember tíz évvel ezelőtt mennyivel nyitottabb, felvilágosultabb, rajongóbb, okosabb, szebb, érzékenyebb stb. volt”. Egy nem különösebben értelmes mondatban így foglalnám össze tanításomat: tíz évvel fiatalabbnak lenni minden életkorban jobb.

A két ösvényen, bevallom, magam is hosszabb utat megtettem, miközben a Zeneakadémia földszintjének hetedik sorában azon az őszi koncerten feszengetem, s nem mertem a Steve Reichhez valóban

méltó radikalizmussal a szünetben elmenni. Tisztelem azt, aki így tett. Talán az emlékeit akarta szépként megőrizni, vagy csak dolga volt, de lehet, hogy demonstrált. Persze tudjuk: távozásával a zsúfolt nézőtérén érzékelhető nyomot nem hagyott.

Három lemez, a Hungaroton 1990-ben rögzített korongja, a *Drumming* dupla CD-je (Deutsche Grammophon, 1974) és a *Három mese* friss (egy DVD-lemezzel kiegészített) felvétele fekszik a recenzens előtt, aki egyébként örül annak, hogy mindkét ösvényről visszatalált koncert előtti önmagához. A *Drumming*, ez a nagyszabású, összefoglaló és ezzel stíluskorszakot lezáró kompozíció a XX. század második felének egyik legfontosabb munkája, de egyben egy nagyon személyes zeneszerzői technikától való búcsú is. Mivel ez a technika folytathatatlan és felülmúlhatatlan bizonyult. Folytathatatlanságával legmélyebben maga Reich volt tisztában. Minden további darab, melyet a *Drumming* technikájával irt volna meg, önisméltés lett volna. A stílus megmerevedése valami olyan kínos dolog, melyet a modorosság kifejezés alig-alig ír körül. Tudomásom szerint nem is próbálta senki nyilvánosan utánozni. Egyszeri ötlet volt, de nemcsak egy pusztán, jó ötlet, hanem olyan esszenciális állítás, mely képes volt megváltoztatni minden korábbi zenéhez való viszonyunkat. Az IDŐ-ről van szó; így, ebben a kimondhatatlan, csupa nagy betűs formában, amiről minden zenének van valamilyen mondandója. Reich zenéje többek közt azt állítja, hogy az idő nem hosszú- vagy rövid-

szerű dolog. És ezt tudnunk kell, akkor is, amikor már nem a *Drumming* technikájával szerzett darbjait hallgatjuk, hanem például a *Music for 18 Musicians*-t. Míg a *Drumming* másolhatatlannak bizonyult, addig ez a darab (illetve a technika, a gondolkodás, a *concept*) nagyon is reprodukálásra ingerelte az epigonokat. A finom differenciálásra való képtelenségem az oka annak, hogy Reicht hallgatva képtelen vagyok megszabadulni az epigon-művek emlékeitől. És hogy a helyzet számomra mennyire siralmas, azt az is jelzi, hogy a *Three Tales* című operát CD-játszómban megelőzte Michael Nyman *Facing Goya* című opusza, melyről semmilyen kellemes emléket nem őrzök.

A legdrágább audio-csúcstechnika sem képes azt az akusztikai hatást előállítani, mint amelyet évekkel ezelőtt a *Drumming* budapesti előadásakor éltem át. A Zeneakadémia nagytermének minden porcikája rezgésbe jött, a csillárok szemmel láthatóan megmozdultak, üvegfüggők önálló szölamot játszottak, és senki sem lepődött volna meg, ha akkor és ott rezonancia-katasztrófa szem- és fültanúi lettünk volna. Ezt az élményemet mindhárom CD-nél egy minusszal „honoráltam”.

A mesterhez illő igazi radikalizmussal egyébként a hollandok tisztelik meg Reicht: decemberben kéthetes Reich-fesztivál lesz Hágában, ahol – az előzetes hírek szerint – a szerző szinte minden műve elhangzik.

Molnár Szabolcs

Cecilia Bartoli: The Salieri Album

Vezényel: Fischer Ádám

Decca – Universal

Kijelenteni, hogy *Cecilia Bartoli* kivételes képességű énekesnő, közhely. Hogy *Antonio Salieri* közhelyes komponista, azt kijelenteni viszont nem kivételes képesség. Hogy a konzseniális pillangó, a poros zeneszerzőket holtukban is termékenyítő művésznő miért éppen a bécsi olasz életművére tévedt kitűnő *Gluck-* és *Vivaldi-*lemeze után, azt talán csak személyes ambíciója, természetes italomániája, illetve a *Forman* óta etalonná vált *Amadeus*-klisék elleni lázadása indokolja.

Még a Decca-borítón is „amadeuszoznak”, azaz védik Salierit: állítólag Bartolitolól származik az a három sor, amelyben *Mozart* árnyékából előbukanni szuggerálja honfitársát – e vágy szép ugyan, de a lézer olvasófejét nem hatja meg.

Antonio mester művei jól fejlett stílusgyakorlatok a tágas barokk és a gáláns rokokó mezsgyéjén. Fordulatai kiszámíthatók: bár nemcsak a vivaldis szekvenciák alkalmazásának hajlama, hanem a Mozart által tinédzserkorban elsajátított zenekari recitativó-elemkészlet is jellemzi, sosem lép túl, mondjuk, bosszantóan ifjú kortársa *Lucio Silláján*. Meggyőződésem, hogy Bartoli kisasszony Salieri szeretőjének, annak a bizonyos *Cavaliernek* klónja lehet: mindent elénekel, a légyiszkot is, s ha öt hallgatom, értem, miért irt Mozart minden szereplőjébe „szoprán” jelölést. Ez volna „a” női hang, amelynek a rettegett kis oktáv hatóköre, pár tredecima ugráscsoport és oldalakat beborító, géppuska-tempójú koloratúra éppúgy nem okoz gondot, mint emócióval kitölteni a kinosan háromrészes nagyária-forma perfekt szakmai tudással torlasztott sablonjait. Cecilia hangját látom, és nemcsak mióta énekelni láttam. Nem igazán szép ez a voce, hisz fent fókusz nélkül szétszór, kissé vércseszine is hallik, odalent pedig megtévesztésig imitálja a kontraltot – nem csoda, hogy pályájának első évtized-

ében a mezzsózkodás farvizén jutott be szopránjával a jól kiérdemelt világsztári sorba. Nem is igazán nagy volumenű: vigyáznia kell a pálcának, ne üssön kíséreti fortissimókat. Viszont muzikalitása páratlan, folyamatos espressívója éppúgy nem zavar (mert hiteles), mint elsustorgott, kardként kidőfött vagy épp korszoba énekel hangjai.

Amit pedig *Fischer Ádám* a Felvilágosodás Korának Zenekarával (Orchestra of the Age of Enlightenment) művel, az ugyancsak maga a csoda. Szikrázik a vonó, de füstöl a kotta is, mintha még azért is tüvé tennék a taktusokat, ami nincs, mert nem is lehet ott. Tónusok gazdag palettája, subito felpaprikázott indulat, egyenesre húzott akkordok: minden klappol, minden fényes dúrokban zeng – zeneszerzés órák járunk ma, stílusgyakorlatból jeles, de kétszázötven éve is vehetnének ezt a leckét. Hiába hát a szintiszta jóindulat, a virtuozitás énekes, karmester és zenekar részéről, a gusztusos könyvecske-formátum, a tanulmányoldalak: az alapanyagot még így, teljes fegyverzetében sem tudja zseniálság húzni a stáb. Mert lehetetlen. Bartoli és Fischer bányász-lámpája ultraviola fényt sugároz, így tündököl a megannyi Salieri-opera 13 részlete: e különös fény nélkül, önmagában csak a feledés méltó homálya lepné azokat. A fényben inkább a *Lucio Sillát* adják.

Ókovács Szilveszter

Sigfrid Karg-Elert: Kamarazene

Klencyán Csaba – klarinét, Káli Fonyódi Fruzsina, Horváth Béla – oboa, Csizmadia Ilona – angolkürt, Gábor József – zongora, Rozmán Lajos – klarinét, Lakatos György – fagott, Soós Péter – kürt
Hungaroton Classic

A Hungaroton világpremier-szériája az évek során gyakorlatilag a jelenkori zenetörténet – vagy szerényebben fogalmazva: zenei ismeretterjesztés – külön fejezetévé nőtte ki magát, felfedezve és feltámasztva némaságra kárhóztatott jeles művek egész légióját. E sorozat meglepetések tárháza lett, és hatósugara egyre nő: újabban

Pierre Max Dubois:

Művek klarinétra és zongorára
Klencyán Csaba – klarinét,
Cs. Nagy Ildikó – zongora

Hungaroton Classic

már a barokk kismesterek és a XIX. század méltatlanul elfeledett alkotói után a közelmúlt nálunk alig ismert szerzőit állítja reflektorfénybe. S az expedíció sikere mind szélesebb távlatokat nyit a különlegességekre vadászó, a standard hangversenyrepertoár felfrissítésére törekvő előadóművészek előtt is.

Klencyán Csaba klarinétművész a kortárszene élvonalbeli interpretátorai között számon tartott kiváló tehetség. Ez a fiatal ember természetes könnyedséggel beszéli Kurtág és Eötvös zenei nyelvét, de otthonosan mozog a XVIII–XIX. századi komponisták világában is; a repertoárján található 450 mű megbízható referencia a klarinétirodalom átfogó ismeretéről, s egyben tágas perspektívák iránti affinitást feltételez. Két új CD-je is felfedező kedvre vall: egyikén a Dohnányival azonos esztendőben (1877) született Sigfrid Karg-Elert fuvós kamarazenéjét, másikon a pár esztendeje elhunyt Pierre Max Dubois klarinétműveit mutatja be remek pályatársak közreműködésével. A német szerző kellemes, könnyen befogadható, színes darabjai technikailag nagyon is igényes penzumok, s meggyőződésem, hogy Klencyán és kamarapartnerei megvesztegető előadásában hangversenydobogón is közönségsikert aratnának. Hozzám azonban Dubois művei állnak közelebb, bár értékükről nem tudok elfogulatlan ítéletet mondani, mivel szerintem Klencyán Csaba nem csupán kiváló megszólaltatója, de társalkotója is e frappáns, hol rafináltan egyszerű, hol szellemesen groteszk opuszoknak. A Dubois-sonáták pianistája, Cs. Nagy Ildikó érzékeny és alkalmazkodó kamaramuzsikusk.

Kerényi Mária

Brahms és barátai

Duo Egri–Pertis

Egri Monika és Pertis Attila – zongora

Hungaroton Classic

Eredeti kompozíciókat és átíratokat szólaltat meg az Egri–Pertis Duó két zongorán, illetve négykezesként. A Hungaroton Classic gondozásában hatodikként megjelenő felvételük – a korábbiakhoz hasonlóan – érdekességeket, ritkaságokat tartalmaz. A művészi pályáját kizárólag a kézzongorás előadásoknak és a négykezesesnek szentelő házaspár fáradhatatlanul kutatja fel a méltatlanul elfeledett, illetve korábban fel sem fedezett érdekes-értékes műveket, s szerző vagy témakör szerinti csoportosításban teszi közzé ezeket. Az Egri–Pertis Duó szereplései minden esetben olyannyira kidolgozottak, hogy akár koncertjeiket is nyugodtan rögzíthetnék; akkor is, ha négykezeseknek (vagyis kottából játszanak), s akkor is, ha kézzongorás művet adnak elő – kotta nélkül. Miközben nagy elismeréssel adózhatunk e szellemi teljesítménynek, felmerül a kérdés, vajon a kidolgozottság nem hoz-e magával bizonyos sztereotípiákat is: mintha a felszabadultabb pillanatok is tudatosan kidekázának. A Brahms és barátai műsor nyitószámaként hallható 16 ländler (Schubert tételei, Brahms átdolgozásában) indokolatlanul „szigorú” interpretációja a biztonságra törekvő állandóságból adódik – érdekes, hogy a nagyformák esetében mintha felszabadultabbak lennének az előadók. Brahmsnak Schumann-témára írott variációi után Joachim Nyitányát is Brahms átdolgozásában halljuk, majd kétségkívül Schumann zenéjével okozzák a legmélyebb hatást, a Goethe Hermann és Dorotheájához írott Nyitány és az op. 86-os Koncertdarab kézzongorás átírataival. Amit hiányolok, az a belső mosoly, s ez óhatatlanul is kiható az előadásra.

Fittler Katalin

Magyar táncok

Liszt, Erkel, Weiner, Dohnányi, Kodály,

Bartók művei

Danubia Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Héja Domonkos

Warner Music Hungary

Első CD-jével nemcsak saját tizedik születésnapját teszi emlékeztetéssé a Héja Domonkos alapította zenekar, hanem a Warner kiterjedt hálózatán keresztül esélye nyílik arra is, hogy berobbanjon a nemzetközi hanglemezipiacra. Mégpedig a legjobb reményekkel, mert a ragyogóan szerkesztett műsor (Batta András zene-történész munkája) és a magávalragadó tolmácsolás minden elismerést megérdemel. A Hány Intermezzójával indul a program „Táncok díszmagyarban” című fejezete, majd az Erkel-operák legendás tánczenéi következnek: a Palotás a Hunyadiából és a Csárdás a Bánk bánból. A „Hangulatképek táncformában” Dohnányitól a Szimfonikus percek Rondóját, valamint Weiner Csongor és Tündéjének fátyolfinomosságú Tündértáncát tartalmazza bravúros tárlásban, s Bartóktól – roppant karakteresen kivitelezve – a Medvetáncot és az Űrögi kanasztáncot. Önálló tétel Liszt Mefisztó-valcere, boszorkányosan virtuóz, drámai megvalósításban. Ezután „Tánckiállítás” megjelöléssel két elementáris sodrású Presto (Dohnányi: Rurialia Hungarica, Weiner: Magyar táncok) nyújt lehetőséget a zenekar színpalettájának humorának, vitalitásának bemutatására. Bartók káprázatosan életre keltett Táncszvitjében viszont a mágia hat ránk, megrendítő és felemelő végkicsengéssel koronázva meg a pazar programot. Adekvát referencia a Danubia Szimfonikus Zenekarról (melynek nevéből ezúttal a feleslegessé vált „ifjúsági” jelző bölcsen kimaradt), és karmesteréről, Héja Domonkosról – most már csak jó szelek kellene, hogy dagadó vitorlákkal futhassák be a nemzetközi zeneélet tágas vizeit.

Kerényi Mária

Ravel és Enescu művei

Leonidas Kavakos – hegedű

Nagy Péter – zongora

ECM – MusiCDome

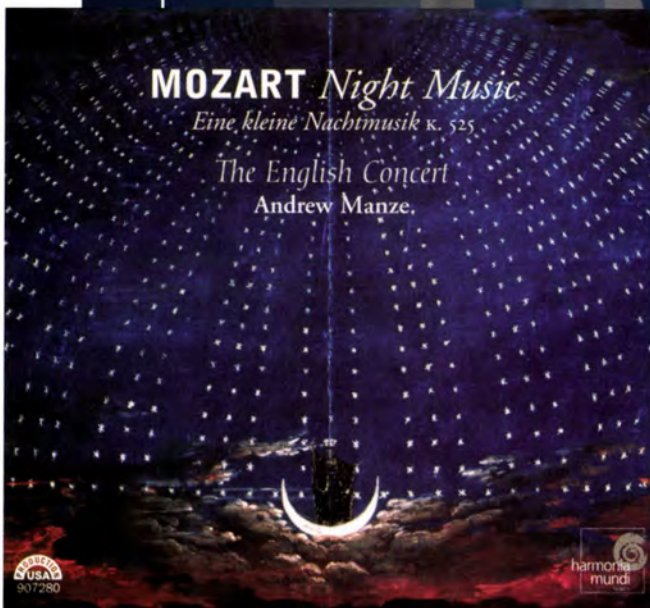
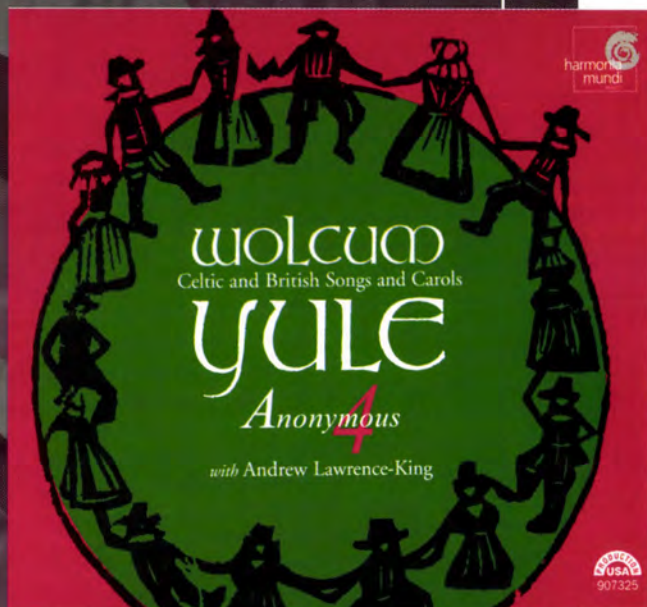

Az ECM New Series most is valódi kincset kínál hallgatóinak: Ravel és Enescu két-két művét. Ravel 1897-ből származó Sonate posthume-ja és a népszerű Tzigane foglalja keretbe Enescu két opuszát: az Impressions d'enfance-t és a III. szonátát. Leonidas Kavakos és Nagy Péter rendszeres együttműködésének beérett a gyümölcse: hihetetlen összhang uralkodik a két művész között. Minden természetesnek, magától értetődőnek hat tolmácsolásukban. Az általuk megszólaltatott kottakép minden hangja él, önmagában és különböző léptékű környezetében egyaránt. Nincs egyetlen közömbös hang sem, mindennek funkciója van, s – ritka ideális eset – valóban azt tölti be. Tehát a kíséret háttérrel biztosít, lehetővé téve, hogy a vezető dal-lam különböző dimenziókban csendülhessen fel. Megindítóan személyes a viszonylag késői Enescu-ciklus. A gyermekkori emlékek jól körvonalazottan jelennek meg, karakterizált fordulatok egymásutánjából. Csodálatos, ahogyan e zenének nem sebességet, hanem tempót adnak, amelyben érvényesül a virtuozitás, és mégis mindenre van idő: az előadóknak a szólamok értelmezett végigjátszására, a hallgatóknak pedig arra, hogy folyamatosan tudja követni a hangzást. Kavakos rubatói, deklamáló fordulatai olyan pillanatokat örökítenek meg, amilyeneknek még élő előadások alkalmával is csak ritkán lehetünk tanúi. Nem hat rá bénítóan a stúdió-léggör, nem törekszik biztonsági megoldásokra – úgy játszik, mintha hallgatók sokaságával osztaná meg az élményt. Ilyen hegedülést kísérni csak kiváló partner tud; s ideális esetben voltaképp nem is kíséretnek hat a zongoraszólam, hanem kommentáló partnernek érezzük a zongoristát.

Fittler Katalin

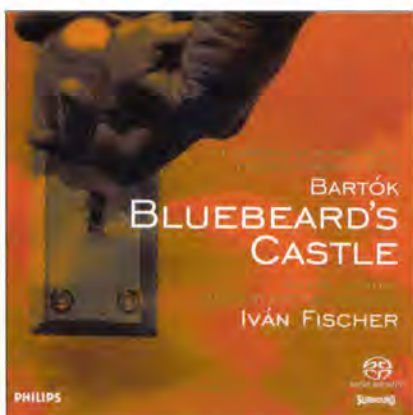
harmonia
mundi
FRANCE

www.harmoniamundi.com

Magyarországon forgalmazza: Karsay és Társa Kft., 1021 Budapest, Versec sor 15.
Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650 • E-mail: gyukars@axelero.hu

Bartók Béla:
A kékszakállú herceg vára (SACD)
 Komlói Ildikó (Judit)
 Polgár László (Kékszakállú)
 Budapesti Fesztiválzenekar
 Vezényel: Fischer Iván
 Philips – Universal

Véletlen nem lehet, ha *Fischer Iván* maga mondja a *Kékszakállú* prologusát. Nem színész, artikulációja korántsem tökéletes, de interpretátori hangsúlyait avatottan helyezi el: „Az világ kint haddal tele, de nem abba halunk bele (...) Nézzük egymást, nézzük.” Máris egy *Strindberg*-drámában vagyunk, ha a *Balázs Béla*-i kottajegyzetből, gótikus csarnokból, középkori műmísztikából indulunk ki. Amikor ezt a különleges SACD, tehát térhatású hanggal rögzített felvételt hallgatom, véletlenül vagy tervezetten, de mind a hét ajtó összenyíló lineát képez. *Komlói Ildikó*, akit minden (vokális) jel szerint pályája csúcsán ért a lemez-felkérés, valahogy mindig áttoppán a nyílászárókon, míg *Kékszakállú* az ajtófélfának támasztja kétségeit – és ott is marad. A következő ajtó kényszerű nyílta- val úgyis erőszakos *Juditja* után ballag majd.

Rögtön tegyük hozzá: *Komlói sosem hangban* erőszakos. A szerep egzaltált vonalvezetéséhez képest meglepően sok árnyalatban gondolkodik. *Somfai László* és *Vikárius László* kutatásai nyomán urtextre épül a felvétel – jómagam kotta nélkül is észleltem két szekundnyi eltérést a férfiszólamban. Ezért vagy másért, de rövid ez a zenedráma; előhanggal is csak 55 perc, tehát a szokotthoz képest nagyobb tehetetlenséggel szédül végzte felé a szerelmespár. *Polgár László* márkavédjegyes kulturáltsága, bársonyos basszusa most is élmény. Én nem kulcsot kérek: ha egy vágyam teljesülne e szűk órában, míg a vadonatúj Bartók-lemez székemhez szögeez, akkor *Komlói* és a Budapesti Fesztiválzenekar hőfokára gyűjtánám magát a Jégszakállút...

Ókovács Szilveszter

Grieg, Schumann: Zongoraversenyek
 Leif Ove Andsnes – zongora
 Berliini Filharmonikusok
 Mariss Jansons
 EMI Classics

A szokott párosítás. Ki tud tűnni az új lemez? Tud újat mondani? Igen. Nem kisebb előzmény-nyel kapcsolható össze, mint Szvjatoszlav Richter és Lovro von Matačić 1975-ös legendás lemezével. Hasonló kiválóságok jellemzik ugyanis a két előadást. Richter is, Leif Ove Andsnes is összefogott, szerves egységbe foglalt képet fest a két rokon alkotásról. Egyikük sem produkál olyan különös megoldásokat, amelyekre a hallgató nem számított, egészében véve azonban az interpretációk kiválóságához nem fér kétség. Nemcsak Richter idézhető példaként, hanem Maurizio Pollini és Vladimir Ashkenazy is: e két nagyszerű pianistától szokhattunk még meg ilyen reprezentatív, meggyőzően felépített és előadott olvasatokat. Andsnes egyébként főképpen a sebesebb tempókat kedveli, a megszokott és a megszokottnál gyorsabb tempók közt mozog, itt-ott azonban egészen finom megoldásai is vannak, így a Grieg-darab második tételében vagy a Schumann-koncert első tételében. A Berliini Filharmonikusok csodálatosan kísérnek Mariss Jansons vezényletével, akinek öröm látni a nevét új EMI-felvételén. Az egykor oly sűrűn foglalkoztatott karmester kvalitásai alapján megdermekelné, hogy befejezze Sibelius és Sosztakovics összes szimfóniájának felvételét. A két muzsikusz jól „összejött”: Jansons sem az a karmester, aki váratlanul újat mond, hanem olyan dirigens, aki rendre kiválóan oldja meg feladatát. A Grieg-koncert felvétele hangversenyen, a Schumanné stúdióban készült. Kiválóan szól mindkettő, optimális az egyensúly a dinamikai kiemelés és a lekerekítettség között.

Zay Balázs

Eötvös Péter
Intervalles – Intérieurs, Windsequenzen
 ÚMZE Kamaraegyüttes
 Klangforum Wien
 Vezényel: Eötvös Péter
 BMC Records

Már több mint egyéves az a koncertélményem (*Eötvös Péter: Intervalles – Intérieurs*, Bárka Színház), amelyet akkor egy hetilap olvasóival megosztottam. Tudom, hogy illetlenség, de most azért idézek belőle, mert lelkesedésemet a BMC Records új Eötvös CD-je újra, szinte ugyanabban a formában felkeltette. Az *Intervalles-Intérieurs* alapja egy speciális feladatra megkonstruált laboratóriumi eszköz által generált hangzó matéria. Néhány transzformáló lépés után ez egy már rögzíthető elektronikus zenei folyamatban válik akusztikusan érzékelhetővé és értelmezhetővé. A koncerten ez utóbbi felvételtől hangzott el, amihez élőben egy kamaraegyüttes játéka kapcsolódott. Az előre rögzített és az élőben játszott zenei anyag közötti egyensúlyt és koordinációt Eötvös olyan sugárzó és megnyugtató biztonsággal teremtette meg, hogy az a megszólaltatott kompozíció erejétől függetlenül is lenyűgöző volt. A produkció hallatán meggyőződésemem vált, hogy az *Intervalles-Intérieurs*-t kötelező tananyaggá kellene tenni a karmesterképzésben. Nem tudom, hogy a stúdiófelvétel tervezett volt-e, vagy „csak” a nagyszerű előadás hívta elő – olyan szép lenne, ha ez utóbbi lenne igaz! Mindenesetre ez a lemez megtanított arra, hogy koncerten szívvel hallgatunk zenét, lemezről ésszel. Az ész pedig azt mondja: az *Intervalles-Intérieurs* az Eötvös-oeuvre egyik legjelentékenyebb fejezete. A *Windsequenzen* (2002-es változat) mostani felvételét pedig mi mással ajánlhatnám a hallgató figyelmébe, mint ezzel: Bátorság! Szép zene!

Molnár Szabolcs

Beethoven: Christus am Ölberge

Vezényel: Kent Nagano

Harmonia Mundi

– Karsay és Társa

Főként Mozart esetében szokás hangsúlyozni, hogy operái ismerete nélkül nem lehet értően megszólaltatni hangszeres műveit sem. Ennek indoka abban rejlik, hogy a zeneszerző zenei nyelve egységes: ugyanazok a hangnemek, fordulatok azonos intonációt, hangvételt jelenítenek meg. Ez az észrevétel azonban nem kizárólag Mozart zenéjére érvényes: hasonlóképp erősíti egymást a vokális és instrumentális megjelenítés a beethoveni oeuvre-ben is. A hangszeres kompozíciók tolmácsolásában jártas előadókna tehát „csak” rá kellene ismerni bizonyos jelenségek azonosságára. Úgy tűnik, ez a gyakorlatban nem is olyan könnyű.

Beethoven Krisztus az Olajfák hegyén című oratóriumában a Deutsches Symphonie-Orchester Berlin – Kent Nagano vezényletével – maximálisan törekedett a kottakép pontos visszaadására. A játszánivalót azonban önmagában veszi komolyan az együttes: a jelentésnek az énekszólamok kínálta „megfejtésével” mintha nem is törődne. A reszketés-remegés szekundmozgása már-már etűd jellegű, s hasonlóképp öncélúnak hatnak a hangsúlyok és a szinkopált mozgások is. Gyakran érezzük túlságosan beállítottak a dinamikai szinteket, az imitációs zárókórusban pedig mintha elnagyolnák, jelzésértékűre vennék a játszánivalót. Márpedig Beethoven számára aligha tűnhetett jelentéktelennek még a legegyszerűbb domináns-tonika funkciók ismételtetése sem; nem véletlen, hogy tételzárás-kor szimfonikus műveiben is hosszasan búcsúzik e funkciók váltogatásával. Remekelnek viszont a szólisták: Jézusként Plácido Domingo, eszményi szeráfként a gyönyörű hangú Luba Orgonasova és Petrusként Andreas Schmidt. Nem egyszer méltó partnerük a Rundfunkchor Berlin.

Fittler Katalin

Händel: Theodora

Sophie Daneman, Daniel Taylor, Richard Croft, Nathan Berg, Juliette Galstian, Laurent Slaars
Les Arts Florissants, vezényel: William Christie
Warner Classics

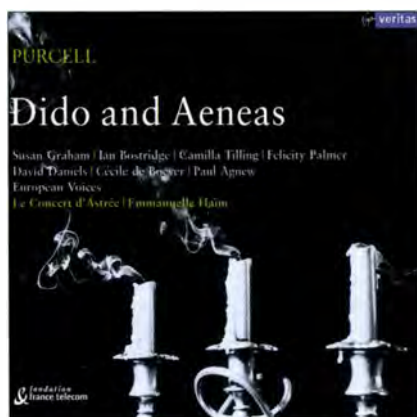

Händel 1749-ben írott, s a következő évben bemutatott *Theodora*-ja a szerző utolsó előtti „eredeti” (azaz nem régebben megírt zenék újrafelhasználásával készült) oratóriuma, mellyel – rendkívüli zenei értékei ellenére – sajátos felettébb mostohán bánt az utókor. Igaz, az antiochiai ókeresztény mártírok története (Händel egyetlen, tisztán keresztény témájú igazi zenedrámája) a maga korában nem aratott sikert: míg más, korábban született oratóriumok (elsősorban a *Messias*) népszerűsége folyamatosan emelkedett, a *Theodora* előadásait szinte üres nézőtér fogadta. (Charles Burney szerint Händel a maga sajátos humorával, no meg utánozhatatlan angol kiejtésével így vigasztalta barátait: „Nevre mind; de moosic vil sound de petter!”) Mégis meglepő, hogy szerzőjének halála után a *Theodora* első kritikai kiadása csak az 1980-as években jelent meg: ez nem jelent kevesebbet, mint hogy a mű mindaddig gyakorlatilag hozzáférhetetlen volt. Lemezek terén Nikolaus Harnoncourt 1990-es (nem túl jól sikerült) koncertfelvétele után pont egy évtizedet kellett várnunk egy új *Theodora*-ra, majd egyszerre Paul McCreesh és William Christie is rögzítette a művet.

Míg McCreesh olvasata még a felvétel évében, 2000-ben megjelent, Christie albuma csupán az elmúlt hetekben került a lemezboltokba. (Ki tudja, miféle sugallat hatására a címlapra egy amúgy nagyon szép, preraffaelita Mária Magdolna képet talált odaillőnek a lemez borítójának tervezője.) Christie az utóbbi években főleg Händel művei felé bővítette korábbi francia barokk repertoárját: több kiváló opera-CD és egy meglehetősen karaktertelen *Messias* után tudomásom szerint ez a második oratórium-felvétele. Bár csak felületes emlékeim vannak McCreesh lemezéről, Christie előadása most jobbnak tűnik: a Les Arts Florissants vezetője igazi, verbéli barokk-opera karmesterként rendkívül

élettel, drámai affektusokban bővelkedő partitúrát mutat fel. Nem meglepő, hogy elsősorban az „operai” pillanatokban van elemében. A nagy apparátussal éneklő és játszó Les Arts Florissants hangszeres muzsikusainak játéka egy-két (elsősorban a zenei rendező rovására írható) hibától és figyelmetlenségtől eltekintve kifogástalan, a kórus éneklése viszont távolról sem az: az általában szép hangszin és frappáns karakterizálás mellett annál zavaróbb a sokszor hamis, néhol majd' negydedhanggal alacsonyabb éneklés, mely főleg a felső szólamokra jellemző. (A kórustagok egyenként kiváló hang adottságai ellenére az énekkar fényévekre marad el például Gardiner Monteverdi Kórusától.) A szólisták közül a címszereplő Sophie Daneman (számomra mindig kissé sápadtnak tűnő) hangja e szerephez nem illik rosszul, míg a férfi főszerepet megformáló Daniel Taylor kontratenorja – bár Daneman ideális társa a két földöntúli szépségű búcsúduettben – áriáiban most nem győzött meg igazán. Nathan Berg baszsusa tökéletes a Helytartó brutális alakjához, Juliette Galstian és Richard Croft is tisztességes teljesítményt nyújtanak (egyáltalán nem mellékes) szerepeikben, bár Croft helyett sokkal jobban is járhattunk volna, mondjuk Mark Padmore-ra. Végeredményben Christie olvasata bőségesen igazolja Händel egészen különleges vonzódását ehhez a kiemelkedő fontosságú opuszhoz. Számomra most vált világossá, hogy a *Theodora* alig-alig tartalmaz olyan áriát vagy kórustételt, melytől nagyobb szívfájdalom nélkül megválhatna megszólaltatója, s ezentúl csak a legzeniálisabb Händel-oratóriumok (*Belshazzar*, *Solomon*, *Hercules*) társaságában illik említenünk. Majdnem háromórás hosszúsága ellenére feltétlenül megérdemelné a rendszeres hangversenytermi előadást: erős a gyanúm, hogy máig nem hangzott el Magyarországon.

Vashegyi György

Purcell: Dido és Aeneas
European Voices
Le Concert d'Astrée
Emmanuelle Haim
EMI Classics

William Christie az 1995-ös Purcell-émlékév alkalmából kiadott, sajnos kissé összecsapott második *Dido*-felvétele óta nem volt módom újabb előadásban találkozni Purcell rendkívül bőséges diszkográfiával rendelkező minióperájával, így Emmanuelle Haim most megjelent lemezét nagy várakozással vettem a kezembe. (Haim nevét eredetileg éppen a Les Arts Florissants csembalistánjaként, Christie asszisztenseként ismerhettük meg, aki az elmúlt években önálló sodott, zenekart alapított, s jelentős nemzetközi sikereket aratott.) A *Dido* kapcsán joggal gondolhatja úgy a barokk zenét kedvelő lemezgyűjtő: ha valaki (számtalan előd után) újra lemezre veszi e művet, feltehetőleg van róla mondanivalója. Haim kapcsán e CD meghallgatása után sem lettem ebben biztos: a René Jacobs-i bőséggel alkalmazott zenekar, mint oly sokszor, itt is a zenei bizonytalanság leplezésére szolgál. A *Dido* attól is csodálatos mű, hogy benne a XVII. század utolsó harmadának francia és olasz „európai világzeneje” keveredik a mély angol zenei hagyománnyal. Haim lényegében csak a francia hatást emeli ki. Christie jó tanítványaként fáradhatatlanul keresi a színpadi effektuslehetőségeket, ám véleményem szerint ebben a zenében ennél sokkal több van. Énekválasztása általában sikeres: a címszerepben nagyszerű Susan Graham mellett kiemelkedik a Varázslónő alakjának megformálója, Felicity Palmer; furcsa ötlet volt viszont Aeneas baritonális szolamát épp Bostridge-re bízni. Haim tempó- és karakterválasztásai sokszor megkérdőjelezhetőek és hatásvadászok, continuo-játéka átlagos, nem árulkodik Purcell más műveinek különösebb ismeretéről. Kérdés: megért mindez egy újabb lemezfelvételt?

Vashegyi György

Armand-Louis Couperin: Kamaraszonáták
Spányi Miklós – tangenszongora
Petőfi Erika – hegedű
Vályi Csilla – gordonka
Hungaroton Classic

A Couperin család új taggal bővült a lemezgyűjtő és a régizene hazai hívei számára: Spányi Miklós felkuttatta és kétkorongos album formájában közkinccsé tette Armand-Louis Couperin (1727–1789) teljes kamaraszonátatermését. A szerző a „nagy” attribútummal felruházott Francoisnak, a francia clavecinisták vezéralakjának másodunokaöccse, akit a Brockhaus–Riemann zenei lexikon már meg sem említ, noha korábbi lexikonok még közölték a nevét. Spányi figyelmét mégis felkeltette a nálunk mellőzött Armand-Louis, aki a XVIII. század francia zenéjét átstrukturáló itáliai áramlatok közvetítőjeként kamarakompozícióiban parádés feladatot nyújt a billentyűs hangszer játékosának. Az sem lehetett közömbös Spányinak, hogy a lemezekon megszólaló Couperin-kamaraszonáták születése (1768–70) egybeesik a tangenszongora aranykorával – márpedig ez az az instrumentum, ami mostanában jeles előadóművészeink kutatásainak és koncerttevékenységének fókuszában áll. A Hat duóban Petőfi Erika hegedűje a kísérőhangszer: a hangzás-kép tökéletesen arányos, a tempóválasztásban, a frázisok tagolásában ideális összhang alakult ki a partnerek között. Spányinál a megfellebbezhetetlen perfekció a tolmácsolás leghangsúlyosabb eleme, Petőfinél a tónus és a kifejezés személyessége. A Három trióban Vályi Csilla gordonkaművész társul a szonátapároshoz, szép színnel, finoman alkalmazott akcentusokkal. Az interpretálás optimálisan érvényesíti a darabok vonzerejét; revelációt azonban Armand-Louis Couperin alkotóművészetének felfedezése számomra nem hozott.

Kerényi Mária

**WARNER MUSIC
HUNGARY**

BEETHOVEN SZIMFÓNIAK ÉS ÁTIRATOK

Összes szimfónia
Sinfonia Varsovia
vezényel: YEHUDI MENUHIN
Teldec Classics 5CD

Összes szimfónia
Európai Kamarazenekar
vezényel: NIKOLAUS HARNONCOURT
Warner Apex 5 CD

Beethoven összes szimfóniája
Liszt Ferenc átíratában
CYPRIEN KATSARIS, zongora
Teldec Classics 6 CD

**MINDEGYIK KIADVÁNY
RENDKÍVÜL KEDVEZŐ
ÁRON KAPHATÓ!**

WWW.WARNERMUSIC.HU

A HYPERION, AZ AVIE ÉS AZ ALIA VOX KIADVÁNYAI

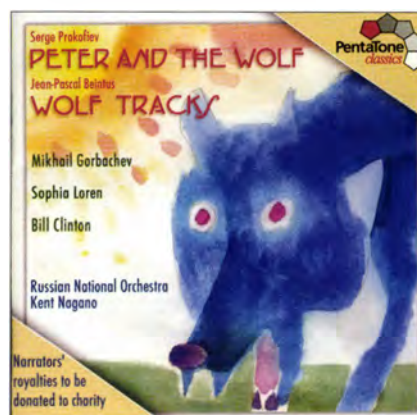
**MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.**
1021 Budapest, Versec sor 15.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

Lalo: Symphonie espagnole
Saint-Saëns: III. hegedűverseny
Ravel: Tzigane
Maxim Vengerov, Philharmonia Orchestra
Vezényel: Antonio Pappano
EMI Classics

Általában nem várja az ember, hogy a külsőségekben, virtuóz megoldásokban bővelkedő darabok előadása igazán nagyszerűnek bizonyuljon, itt azonban erről van szó. Vengerov technikája tökéletes: ami pedig igazán különössé teszi játékát – elsősorban a Lalo- és a Saint-Saëns-darabban –, az a fokozott intenzitás megvalósítása, a túlradás elkerülésével. Az interpretációk érzelmi fűtöttsége az első pillanattól magas, a megjelenítés azonban sohasem válik túlzottá, mivel a hang finomsága, a szólamvezetés kidolgozottsága megmarad. Vengerov itt valahogy belül „leng ki”, kívül szilárd marad. Hegedülésében ott van a jóval izezebb hangon játszó Itzhak Perlman melegsége és érzelemgazdagsága, de a szólam mégis vékonyabb ívet ír le, emlékeztetve Nathan Milstein finoman cikázó hegedűhangjára. Lalo és Saint-Saëns műveit Vengerov egyrésztől gazdagon kibontja, másrésztől kellőképpen ellentétezi, már-már klasszikus árnyalatot adva nekik. Az interpretáció valóban klasszikus. Mindebben a szolista tökéletes partnere Antonio Pappano, aki néhány év alatt a karmesterek élvonalába került. Ő is hozzájárul ahhoz, hogy a romantikus hév és az átgondolt szerkesztés ritkán megvalósuló egységben tűnjék fel. Némiképp más Ravel Cigányának előadása. Érthető okból, hiszen ez nem nagyromantikus, hanem „kismanierista” mű, mely úgy romantikus, mint modern. Ebben több erőt visznek az előadók, hiszen most Ravel stílusát hozzák össze a cigányzene féktelen ösztönösségével. A precíz kidolgozottság ezt az előadást is jellemzi. Ha lesz e századnak is Great Recordings sorozata, ez alighanem benne lesz.

Zay Balázs

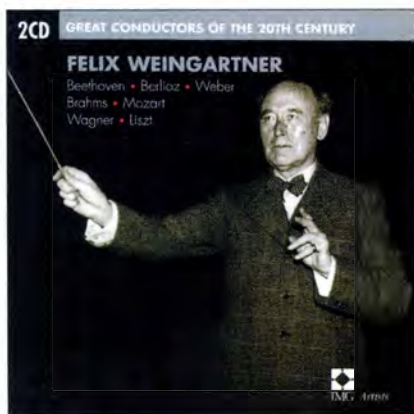

Prokofjev: Péter és a farkas
Jean-Pascal Beintus: Wolf Tracks
PentaTone Classics –
Karsay és Társa

Jóteknysági kiadvány, eladásának bevételéből több fajta, embereket, állatokat védő szervezetet támogatnak. Éppen ezzel az alapcéllal magyarázható a közreműködők névsora: Mihail Gorbacsov, Sophia Loren, Bill Clinton. Az olasz filmdívat kivéve jobban örültem volna, ha a hátrányos helyzetű gyermekeket nem két vitatott működésű politikus támogatja, még ha oly „művészi” módon is. A lemez küldetése mindezek ellenére dicsérendő, s ha másért nem is, jóteknony célja miatt megvásárlásra ajánlott. Miért mondom azt, hogy „ha másért nem is”? Nos, zeneileg kiegyensúlyozott produkciót nyújt az Orosz Nemzeti Zenekar, Kent Nagano neve pedig védjegy a professzionális előadás tekintetében. A zenerajongó kíváncsiságát – a Prokofjev-műben éppen a narrátorszöveg jelentősége, s jelen esetben annak kérdéses előadói vonatkozásai miatt – a fiatal (37 esztendő) Jean-Pascal Beintus erre az alkalomra komponált műve kelti fel. Öszintén megmondom, a Péter és a farkas meghallgatását másodikkra hagytam, hiszen érdekelt, hogyan birkózik meg a gyerektémával (a Péter és a farkas mesével) egy francia. Szintén a bátor mondatokhoz tartozik az e műről alkotott véleményem is: szerintem Beintus Prokofjev elé ment; ha nem is időben, hanem minőségben előfutára az orosz zeneszerző népszerű alkotásának. Ha évszázadokkal később, a kompozíciók keletkezési körülményeinek ismerete nélkül a jövő zenetudósai Beintus darabjában találják meg a prokofjevi tökély előfutárát, s ha úgy tartják majd, hogy Prokofjev francia „barátjának” művét hallva írta meg a Péter és a farkas kiforrott változatát, ne csodálkozzunk. (Igaz, erre már aligha lesz lehetőségünk.)

Bősze Ádám

A XX. század nagy karmesterei:

Felix Weingartner

IMG Artists – EMI Classics

Weingartner Dalmáciában született 1863-ban, és Svájcban hunyt el 1942-ben. A német nyelvterület számos városában működött: Königsberg, Bécs, Graz, Berlin, Lipcse, München, Hamburg, Mannheim, Darmstadt, Bazel. A két lemez anyaga öt év terméséből való, technikai szempontból a legelőnyösebb időszakból. Az 1936 és 1940 közötti felvételekkel távoli korszakokat köt össze a kiadvány, Weingartner ugyanis még találkozott Wagnerrel, Lisztel és Brahmszal. Beethoven-tól a II., Brahms-tól a III. szimfónia csendül fel, Wagnertől a Rienzi-nyitány és a Siegfried-idill, Lisztől pedig a Les Préludes és az I. Mefisztó-keringő. Kiemelkedik a két szimfónia előadása. De miként lehetséges, hogy Bruckner és Weingartner neve nem kapcsolódott össze szorosabban, mikor utóbbi nagyon „bruckneresen” vezényelt Beethovent és Brahmsot? Interpretációit erős, de minden merevségtől mentes statikusság jellemzi, a tisztán tagolt részek egymástól markánsan elkülönülnek, ám mindeközben spontánok és természetesek maradnak. Általában nagyszabású és komoly, elengedett és vidám részeket választ el egymástól a karmester. A kétféle hangulat mégis töretlen egymásutánban, szerves egységben jelenik meg. Weingartner nemcsak a tragikus és vig szakaszokat hozta közel egymáshoz, hanem a formaadásban megjelenő szigorúságot és a hangulatteremtésben érvényesülő melegséget is. A Beethoven- és Brahms-olvasatok nehézségtől mentesen méltóságteljesek, könnyedséggel teljesen súlyosak, tömörséggel együtt is transzparenszek. Érdemes volna a kilenc Beethoven és a négy Brahms-szimfónia összkiadásait – akár az A dirigálásról” és a Tanácsok Beethoven szimfóniáinak előadásához című Weingartner-tanulmányokkal együtt – újra kiadni.

Zay Balázs

Tradition – Itzhak

Perlman

EMI Classics

A zsidó dalkincs néhány gyöngyszeme Dov Seltzer nagyzenekari kíséretes feldolgozásában. Gyengébb előadásban anakronisztikusnak és giccsesnek is tűnhetnének ezek az átírások, Perlman csodálatos hegedülése mellett azonban szó sincs ilyesmiről. Játékában ugyanaz az egyszerre fájdalmas és vidám érzelmesség rejlik, ami ezekben a dallamokban. A lemez több tradícióhoz is csatlakozik, a zsidó zené mellett az átíratokat kedvelő romantikus hegedűirodaloméhoz is. Seltzer nem nagy kompozíciókat, ám a célnak megfelelő letéteket hozott létre. Perlman olyan szépséggel és mélységgel hegedül, hogy az embernek nemhogy nincs hiányérzete, hanem aranykori érzése támad. Abraham Goldfaden írta az egyik dalt. Nevét idézve azt mondhatjuk, a zsidó hegedűművészet aranyfonal jelenik meg ezen a lemezen. Amit a zsidó származású hegedűsök valaha is tudtak, úgy tűnik, mind benne van ezekben az előadásokban.

ZB

By Request

Renée Fleming

Decca – Universal

Napjaink egyik legsikeresebb énekesnője, Renée Fleming technikája igen jó, hangja egészen különös, a fiatal Kiri Te Kanawára emlékeztet valamelyest. Mázas porcelánhoz hasonlatos, és nem mentes az édeskészségtől sem, ami azonban csak egy-egy pillanatban zavaró. E lemez válogatás a megelőzők anyagából, sok ismert áriával. Schubert és Fauré egy-egy dalának beillesztése kicsit aránytalanná teszi a műsort, bár az Eschenbach és Thibaudet kísérete előadások kitűnőek. A Casta Diva bevezetését nem kellett volna elhagyni. Egy Traviata-részlet és egy zenekar-kiséretes Strauss-dal első ízben jelent meg. Fleming mélyebb érzelmi megjelenítésre is képes, nem annyira a szerepek átélése, inkább a zenei gondolatok professzionális megragadása révén. Néhol mesterkéltnek, modorosnak tűnik egy-egy megoldása, egészében véve azonban lenyűgöző a különös hang és a magas nivójú technika egysége.

ZB

Hollósy

Zongoraterem

és Hangszerbolt

Bp., Teréz krt. 37.

Tel.: 312-7975

Nem könnyű manapság megfelelő hangszert találni.

Ebben próbál segíteni cégünk széles választékával.

Nálunk a legolcsóbbtól a legdrágáig, a 100 éves, antik hangszerektől az új, márkás hangszerekig megtalálhatja az Ön

számára legmegfelelőbbet.

A Hollósy Hangszerboltban

- akusztikus és digitális zongorák
- szintetizátorok

- keyboardok
- hangtechnikai berendezések

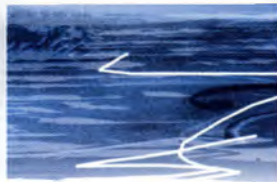
széles választékát kínáljuk.

Hangszereink ára egy év garanciát tartalmaz.

A könnyebb vásárlást többfajta futamidejű és konstrukciójú,

igen kedvező részletfizetési lehetőségeink segítik.

A jó döntésben szaksterű tanácsokkal és udvarias kiszolgálással segítjük Önt.

A Miskolci Szimfonikusok születésnapja

A Miskolci Szimfonikus Zenekar 1963. november 1-jén adta első hangversenyét, az alapító Mura Péter vezényletével. Az akkor még csupán hatvan főt számláló együttes egy olyan, amatőr zenészekből álló csapatból alakult, amelynek elődje már az 1900-as évek elején is működött, és amely a Miskolci Nemzeti Színház zenei feladatait is ellátta.

„Miskolc – népességét tekintve – már régebben is az ország második legnagyobb városa volt, és a jelentős számú polgárság életviteléhez hozzátartozott a színház és a koncertek látogatása is” – mondja a zenekar művészeti vezetője, Kovács László. „Tulajdonképpen ez az igény hívta életre az együttest, amely a repertoárját is ehhez igazította. Profilunk az elmúlt négy évtized alatt nem sokat változott: óvatosabban bánunk a kortárs zenével, a ritkán játszott darabokkal, és inkább a jól ismert műveket adjuk elő.”

Mura Péter közel húsz éven át vezette a Miskolci Szimfonikusokat, akikkel ez idő alatt számos zenész-nagyság dolgozott együtt. Miután Kovács László a nyolcvanas évek elején átvette a stafétabotot, újabb fontos lépés történt a zenekar életében: önálló próbateremhez jutottak. Az egykori malom épületéből jelentős átalakítás révén a szimfonikus zenekar igényeinek megfelelő épület jött létre. „Nagy, galériás próbaterem, öt szólampróba-terem, klubhelyiség, kamaraterem, kottatár, irodák, hangszertárolók állnak rendelkezésünkre” – mondja Kovács. „Egy négy szintes épület, amely csak a miénk, rendkívül jó körülményeket biztosít a minőségi munkához. Egy másik lényeges dolog azonban nincs még megoldva: a koncertterem kérdése. A hangversenyeket ma is abban a Miskolci Nemzeti Színházban rendezzük, amelynek terét nem koncertekre tervezték, s így az akusztika korántsem ideális. Örömmel mondhatom viszont, hogy fantasztikus lendülettel látszik megvalósulni az a terv, amelyben egy régi mozit alakítanának át koncertteremmé. A város megpályázta ezt a lehetőséget, a parlament megszavazta, így úgy tűnik, semmi akadálya nincs annak, hogy a jövő évben meginduljanak a munkálatok és három esztendő múlva a zenekar már ott rendezhesse meg koncertjei jelentős részét. Ez egyébként hatszázötven fős terem lesz, amelyet teljes mértékben a szimfonikus zenekar hangzásvilágának megfelelően alakítanak majd ki” – mondja a zeneigazgató.

A zenekar fennállásának negyvenedik évfordulójáról idén november 3-án, születésnap koncerten emlékeztek meg, amelyen Erkel Ünnepi nyitánya, Mendelssohn e-moll hegedűversenye –

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3525 Miskolc, Fábrián utca 6/a
Tel.: (46) 323-488, (46) 506-695
Fax: (46) 351-497
www.mso.hu
e-mail: missyo@elender.hu

A koncertekre jegyek válthatók a Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. jegyirodájában
3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
Tel/fax: (46) 506-656

Ágoston András szólójával – hangzott el, valamint részletek Ránki György Pomádé király új ruhája című mesebalettjéből. Az együttes immár húsz éve rendez újról hangversenyeket, amelyek akkora népszerűségnek örvendenek, hogy 2004 januárjában már három alkalommal adják elő ezt a műsort. „A siker titka valószínűleg az, hogy nem az ilyenkor szokásos művekkel lépünk színpadra, hanem

könnyű és komoly műfajok keverékével: jazz-zel, népzenevel, cigányzenével, táncszíttal, hangszerek szólólistákkal. Az előadás ezáltal nem nélkülöz bizonyos – jó értelemben vett – show-elemeket sem” – meséli Kovács László.

„Egyre több fiatal játszik a zenekarunkban, hiszen természetes átalakulás ment és megy végbe folyamatosan” – folytatja a karmester. „Azok az alapító tagok, akik 1963-ban ültek be a zenekarba, ma hatvanas éveikben járnak. Közülük heten ugyan még ma is velünk játszanak, de a nyolcvannégy muzsikussal nagy része középkorú vagy fiatal. Hárfásunk kivételével mindannyian Miskolcon laknak, tehát nem ingáznak otthonuk és munkahelyük között.”

A Miskolci Szimfonikus Zenekar évtizedek óta aktív résztvevője a főváros zenei életének is. Jövő januártól márciusig három alkalommal lépnek fel a Zeneakadémián. A borsodi megyeszékhelyen azonban hamarosan újabb, izgalmas kezdeményezés főszereplői lesznek:

„Májusban egy remélhetőleg hagyományt teremtő fesztivált indítunk, amely a szimfonikus zenekart a jazz-zel kapcsolja össze. Ezen a László Attila Band, Oláh Kálmán, illetve az After Crying játszik majd együtt a Miskolci Szimfonikusokkal. Úgy gondolom, azt a zenekedvelő réteget is meg tudjuk majd szólítani, akik a klasszikus zenét kedvelik és azokat is, akik a jazzt, így a következő években még tovább bővíthet és fiatalodhat a közönségünk.”

Kovács László: „Egyre több fiatal játszik zenekarunkban”

Fotó: Gramofon-archív

Schubert:
Zongoraszonáták VII.
Malcolm Bilson –
fortepiano

Hungaroton Classic

A nagyszerű amerikai fortepiano-művész és zene-történész, Malcolm Bilson rendíthetetlenül folytatja Schubert zongoraszonátáinak bemutatását. Most már a sorozat hetedik darabjánál tartunk, s felmerül a kérdés, lehet-e még bármi újat mondani Schubertől, illetve a klasszika és a kora romantika határmezsgyéjén egyensúlyozó szonátákról. Nos, úgy tűnik, lehet: ezen a CD-n egy gyönyörű hangú fortepiano csodálkozhatunk rá, amit 1830 körül egy bécsi hangszerkészítő épített, majd tavaly egy szicíliai restaurátor vett gondozásba – kiváló eredménnyel. A három szonata közül a hagyományos formaszervezetű, érzékenyen harmonizált Asz-dúr szól a legszebben, de a másik kettő interpretációjában is megannyi értéket fedezhetünk fel. A magyar zenekedvelők mindenképpen hálásak lehetnek Bilsonnak, hogy szellemi – és rendszeres fizikai – jelenlétével, szélesíti a spektrumot. Schubert örökségéhez méltó előadás. ReA

Classical Brubeck
Beloved Son, Pange
Lingua Variations,
Voice of the Holy
Spirit, Regret

Telarc – Karsay és Társa

A nyolcvanhárom éves amerikai zongoraművész-zeneszerző, Dave Brubeck pályáját, művészetét a jazzkedvelőknek aligha kell bemutatni. Olyan fogalom ő a jazzben, mint mondjuk a legendás magyar karmester-generáció (Ormándy, Reiner, Doráti, Széll, Solti) a vezénylés történetében. Brubeck mostanában itthon is a figyelem középpontjában van, hiszen november elején óriási sikerrel koncertezett kvartettjével a kongresszusi központban. Az e lemezen hallható Dave Brubeck azonban nem a stílusos mainstream, s nem is a jellegzetes, aszimmetrikus ritmusképletek nagymestere, hanem „komolyzene-szerző”, aki ráadásul igencsak fajsúlyos, részben liturgikus ihletésű műveket ír, jórészt szimfonikus zenekarra és énekre. Ennek megfelelően nem is túl könnyen befogadható, viszont kreatív, izgalmas, változatos, bizonyos részleteiben szép zene ez. Különös lenyomata mindazoknak a jazzen kívüli hatásoknak, melyek a veterán muzsikust az elmúlt évtizedekben érték. ReA

Mozart:
Night Music
The English Concert,
Andrew Manze

Harmonia Mundi – Karsay és Társa ●●●●○

Trevor Pinnock örökébe lépni a méltán világhírű The English Concert élén, nagy megtiszteltetés és óriási felelősség. Az új leader, Andrew Manze persze korántsem tapasztalatlan muzsikos, hosszú ideje Pinnock közeli munkatársa, de az együttes irányítása mégis teljesen új szerepkör számára. Az új korszak első lemeze, a Mozart „éjszakai zenéiből” készült válogatás nem is sikerült valami fényesen: a zenekar felkészültsége, stílusismerete persze ezúttal sem vitatható, de hiányzik az a bizonyos többletérték, amivel egy unalomig ismert, agyonjátszott repertoárt meg lehetne tölteni étellel. Ehelyett szép lassan lecsorog a Kis éji zene, ropant professzionálisan lepereg a c-moll adagio és fűga, majd végül zenei tréfának titulált, savanyú, örömtelen zenélésnek lehetünk tanúi az Ein musikalischer Spass-ban. Nem baj, lesz ez még sokkal jobb is, bár én élnék a gyanúperrel, hogy a pinnocki minőséget nehéz lesz utolérni. ReA

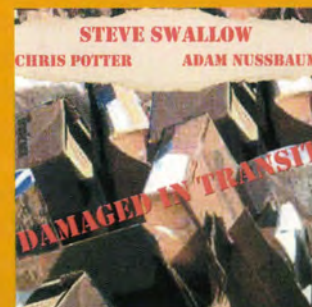
Mozart, Brahms és
Baermann klarinét-
művei

Hungaroton Classic

Rangos zeneszerzők és kiváló előadóművészek barátsága, személyes szimpátiája és szakmai együttműködése az európai zenetörténet jó néhány remekművének megszületését ösztönözte. A Berkes Kálmán „főszereplésével” készült Hungaroton-lemez a bécsi klasszika, illetve a romantika korában élt klarinétvirtuózoknak, a Mozart klarinétműveit egykor bemutató Anton Stadlernek, az idős Brahmsot virtuozitásával elbűvölő Richard Mühlfeldnek, illetve a klarinétos dinasztiából származó, metodikai műveivel híressé vált Karl Baermann-nak állít emléket. Berkes és felkészült, érzékeny kamarapartnerai – Takács-Nagy Gábor és Ryoko Sunagawa (hegedű), Nagy Sándor (brácsa), Bényi Tibor (cselló) – szépen felépített, technikailag megfelelően kivitelezett, s ami talán a legfontosabb: kreatív, muzikális lemezt hoztak létre. A három elhangzó kompozíció közül Brahms h-moll klarinétötöse tűnik a leginkább meggyőzőnek, de a Mozart-klarinétötös és Baermann Adagiója is szép, kerek produkció. ReA

ECM RECORDS

Forgalmazza a MusiCDome Kft.
Cím: Budapest, XIV.
Fogarasi út 5.
Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396
E-mail: ertekeites@musicdomekft.hu

Chopin:
Mazurkák, balladák,
polonézok
Piotr Anderszewski
(zongora)
Virgin Classics – EMI
●●●○○

A Diabelli-variációk fantáziadús átköltője új albumát Chopinnek szentelte. Hét mazurkán túl két-két ballada és polonéz szólal meg előadásában. Anderszewski ismét felmutatja Beethoven- és Bach-interpretációi kvalitásait. A már-már „glenn Gouldosan” rafinált, gyönyörűen térbe foglalt, varázslatos hangzást, a lírai ének és a lágy dinamizmus ötvözetét, továbbá a szinte „alfredbrendeles” kidolgozottságot. Anderszewski alapos előkészítés után megy a stúdióba, mikorra a muzsika minden pillanatát átgondolta, az interpretáció minden részletét eltervezte. Ahogy egymás után halljuk a lemez elején felcsendülő mazurkákat, lenyűgözően hat mindez. Ám idővel, anélkül, hogy az említett minőség elmúlna vagy akár csak csökkenne, hiányérzet kezd nőni bennünk. Mi hiányzik? Spontaneitás, friss ötletek, természetes kilengések. És a változatlanág nem gyönyörködött. **ReA**

Bach:
Goldberg-variációk
Schiff András
(zongora)
ECM Records –
MusiCDome
●●●○○

A kortárs zongoraművészet állócsillaga, Schiff András pályáján kezdettől kiemelt helyet foglal el Johann Sebastian Bach életműve, s ezen belül a monumentális Goldberg-variációk. Az előadás intellektuális izgalmá mellett, úgy tűnik, valamiféle spirituális kapcsolat is fűzi Schiffet az olykor szinte követhetetlenül bonyolult szerkesztésű, máskor végtelenül letisztult, egyszerű szövegű variációsorozathoz. Éppen húsz éve, a Deccánál készült el Schiffnek az a Goldberg-felvétele, amit a nyugati szaksajtóban azóta is etalonként tartanak számon, s amihez éppen ezért nagyon nehéz bármit is hozzátenni. Most Schiff – egy Bázelen készített koncertfelvételen – megpróbálta a lehetetlent. Akár úgy is fogalmazhatunk, hogy nem járt sikerrel, mert a két évtizedes stúdió-produkció valahogy szervezesebb, koherensebb, teljesebb. De mondhatjuk azt is, hogy igenis sikerrel járt, mert tudta és merte vállalni azt a bázeli pillanatot, amelynek lenyomatát őrzi a korong. **ReA**

Kontraosztok
Csoba Tünde
– zongora
●●●○○
Gramy Records

Csoba Tünde zongoraművész pályakezdését az tette különlegessé, hogy a nyolcvanas évek közepén felfigyelt rá Fischer Annie, és folyamatosan segítette, sőt voltaképpen egyetlen tanítványává fogadta. Később Baranyas Lászlónál diplomázott, ösztöndíjas hallgatója volt Sebők György kurzusainak, s 1989-ben Solti György személyesen hívta meg londoni vendégszereplésre. A pálya íve ezután megtört, amiben a magyar hangversenyélet problémái éppúgy szerepet játszhattak, mint az, hogy Csoba Tünde az anyai hivatást választotta, s hosszú időre visszavonult. Az elmúlt két-három évben azonban újra koncertezik, s most itt egy lemez, rajta egy Schubert-impromptu, Beethoven op. 129-es, virtuóz „Garasrondója”, Liszt Ferenctől az Obermann völgye, Ravel Ondine-ja és Schumann Szimfonikus etűdjei. Nem túl koncepciózus lemez, mondhatnánk „vegyes felvágott”, de referenciának, bizonyítéknak kiváló. **ReA**

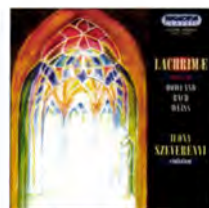
Debussy:
Images, Etudes
Pierre-Laurent
Aimard (zongora)
Warner Classics
●●●●●

A Gramofon szakkritikusai és a nemzetközi tanácsadó testület szavazatai alapján idén az év külföldi klasszikus lemeze lett az a felvétel, melyen a fiatalabb nemzedék jeles francia pianistája, Pierre-Laurent Aimard játssza az öt Beethoven-zongoraversenyt. Az eredmény nem meglepő: Aimard nemcsak perfekt technikával és kellő stíluserrettel rendelkező zongoraművész, hanem roppant elmélyült, gondolkodó, sőt filozofáló előadó, akinek határozott véleménye, értékítélete van az általa megszólaltatott kompozíciókról. Különösen igaz ez, amikor kortárszenét játszik vagy honfitársai, a francia szerzők műveit tolmácsolja. Az Images című sorozat első részét, illetve a tizenkét zongoraetűdöt tartalmazó új Debussy-album is kifejezetten intellektuális megközelítésű, de kellően érzelm gazdag interpretáció. Az egyik közhelyszerű Debussy-toposzt – pasztellszínek – megcáfolva az aimardi zongorázás néha a harsányságot is megengedi magának, s ez a reveláció erejével hat. **ReA**

Zene két orgonára
Sebestyén János
és Spányi Miklós
orgona)
Hungaroton Classic
●●●○○

A Hungaroton világpremier-sorozatának egyik kiadványa tényleg kuriózum: két orgonára komponált darabokat, jórészt szonátákat tartalmaz. Ez az előadói apparátus roppant hálátlan, hiszen igen ritka az olyan templom vagy koncertterem, ahol egyszerre két, megfelelő minőségű orgona áll rendelkezésre. Ezért a XVIII–XIX. században írt kétorgonás kompozíciókat gyorsan elfeledték, talán csak Itáliában és Spanyolországban tudott ez a speciális hagyomány valamennyire meggyökeresedni. A mostani felvételt úgy oldották meg, hogy egy Budapest-közi falucska, Tordas evangélikus templomába levitték a Hungaroton egyik kisebb ládaorgonáját, s így jöhetett létre a minden bizonnyal egyszeri, megismételhetetlen duett. Mester (Sebestyén János) és egykori tanítványa, az időközben ugyancsak kiváló bilentyűs művészé érett Spányi Miklós lelkesen, ihletetten játssza a remekműnek jóindulattal sem nevezhető Steibelt-, Giussani, Cramer-, Giordani- és Clementi-opuszokat. **ReA**

Lachrimae
Szeverényi Ilona
– cimbalom
Hungaroton Classic
●●●○○

Szeverényi Ilona új lemeze reneszánsz és barokk szólókompozíciókból, eredetileg lantra, hegedűre, illetve csellóra írt művekből válogat. A Lachrimae (Könynek) című album tisztelgés a művésznő édesapja, illetve férje, a nyolcvan éve született Gerencsér Ferenc cimbalomművész emléke előtt. Dowland, Bach és a sziléziai lantfejedelelem, Silvius Leopold Weiss alkotásait hallgatva ismét megerősödhet bennünk a cimbalom nagymestere, Rácz Aladár felfedezése: a barokk repertoár megszólaltatásakor az előadó és a közvetítő instrumentum (jelen esetben a cimbalom) között ugyanolyan bensőséges, sőt „személyes” kapcsolat jöhet létre, mint az eredeti hangszerek esetében. Ennek is köszönhető, hogy a felhangokban gazdag, nagy akusztikai térrel rendelkező cimbalmon az érzelm gazdag, változatos barokk hangzásképp hitelesen rekonstruálható. Igényesen szerkesztett, kifinomult szépségű lemez – nem csak a cimbalomhangzás kedvelőinek ajánlom. **ReA**

EMI
CLASSICS

Klasszikus és jazz újdonságok!

<p>Beethoven Piano Trios Vol. I Vladimir Ashkenazy Itzhak Perlman Lynn Harrell</p>	<p>4 CD J.S. BACH cantatas & masses</p>	<p>PURCELL Dido and Aeneas Susan Graham Ian Bostridge Camilla Tilling Felicity Palmer David Thomas Cecilia Bartoli Paul Agnew Empson Voices Le Concert d'Astres Emmusuelle Haun</p>
<p><i>Eliane Elias</i> Brazilian Classics</p>	<p>AL GREEN I CAN'T STOP</p>	<p>MODE FOR JOE JOE HENDERSON</p>

www.emimusic.hu

Váci Hangszerház

2600 Vác, Kossuth u. 15.
Tel./fax: 06 27/510-500, 510-501
E-mail:
imrohng@mail.digitel2002.hu

Kezes nélküli
hitellelenség!

Új és használt
hangszerek adás-
vétele, komoly- és
könyűzenei kották
nagy választékban.

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

MCD Könyv- és Zeneáruházban

Bp. V. Deák Ferenc u. 19.
Tel.: (06-1) 318-6691

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal
várjuk kedves
Vásárlóinkat, továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

Az MCD üzletlánc
további CD boltjai:

MCD ZENEÁRUHÁZ,
VI. Jókai u. 40.

MCD ZENESAROK,
József körút és
Baross u. sarok

MCD CAMPONA, XXII.
Nagytényi út 35-37.

Újraélheti a zenét!

Üzletünkben
a gregoriántól
a kortárs zenéig
hanglemezen
mindent megtalál
– ha mégsem, kívánságát
előjegyezzük,
számon tartjuk.

Egyéb szolgáltatásainkról
kérjen további
felvilágosítást!

CD Centrum

Klasszikus Zene

Jazz

Népzene

World Music

Gyerekenek

A Déli Pu.-tól
egy percre
a CD Centrumban

XII. Magyar Jakobinusok tere 4.
Tel.: 355-38-08

Nyitva:

H-P: 12-19

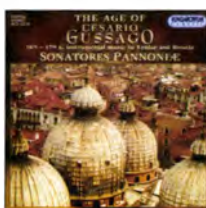
Szo: 10-13

Rendelés
postal utánvétellel is

The Dowland Project
Care-charming sleep
ECM Records –
MusiCDome
●●●●○

Manfred Eicher, az ECM producere öt éve felkérte a kísérletező kedvéről ismert énekest, John Pottert, hogy készítsen egy lemezt, amelynek kiindulópontja a XVII. századi brit szerző, John Dowland művészete. Így született meg az In Darkness Let Me Dwell című album, ami olyan sikeresnek bizonyult, hogy Potter és társai folytatták a Dowland körüli utazást. Ennek utolsó állomása a Care-charming sleep című CD, melynek az a sajátossága, hogy bár az előadói csapatot The Dowland Project-nek hívják, a névadótól itt már egy hang sem szólal meg. Van helyette az angolok közül Wilbye, Johnson és Purcell, a kor Itáliájából pedig Cipriano de Rore, Benedetto Ferrari, Giovanni Felice Sances és Cherubino Busatti. Potter énekéhez érdekes hangszerösszeállítás társul: barokk gitár és chitarrone (Stephen Stubbs), szoprán saxofon és basszusklarinét (John Surman), hegedű (Maya Homburger) és nagybőgő (Barry Guy). ReA

Cesario Gussago és kora
Sonatores Pannoniae
Hungaroton Classic
●●●●○

Cesario Gussago és kora. Ez a címe a Hungaroton régizenei újdonságának, s a recenzens – míg el nem olvassa a bookletet – bizony alulképzettnek, outsidernek érzi magát, mert fogalma sincs, kiről van szó. Aztán kiderül, hogy nem is olyan nagy a művészeti hiányosság, hiszen Gussago (1550–1612), a szerzetesi hivatást választó bresciai egyházenész oeuvre-je az utókor számára teljesen ismeretlen. A lemezen hallható kortársai közül a legtöbben talán Viadanát és Frescobaldit ismerhetik, a többiek (Bertali, Grillo, Castello, Maschera, Benevoli, Lappi, Merulo) jelentősége ugyancsak megmaradt az adott kor (1500-as évek vége) és földrajzi régió (Észak-Itália) keretei között. A Borsody László vezette Sonatores Pannoniae együttes mégis dicséretet érdemel, mert felkutatták és korhű rézfúvós hangszereiken stílusosan, kulturáltan, sallangmentesen játsszák az igencsak archaikusnak tűnő itáliai hangszeres muzsikát. A rezeket orgona és lant egészíti ki. ReA

Bach: Hegedű-csembaló szonáták
BWV 1014–1019
átírat hegedűre,
gitárra és gordonkára
Good International
– Varga ●●●○○

A koreai Good International lemezkiadót onnan ismerhetik a magyar zenekedvelők, hogy a nagyszerű jazz-zongoraművész és zeneszerző, Oláh Kálmán több lemezt is készített a távol-keleti label felkérésére. A Good katalógusából kiderül, hogy repertoárjukban milyen fontos szerepet tölt be Bach életműve, illetve annak különböző, a klasszikus zene, a jazz és a crossover határán egyensúlyozó átíratái. Most is egy ilyen dupla CD került a kezembe: Bach hat hegedű-csembaló szonátája, melyekből a virtuóz gitárművész, Eliot Fisk készített átíratot hegedűre, gitárra és csellóra. Társul szegődött mellé a Stuttgarter Kamarazenekear koncertmestere, az amerikai Benjamin Hudson, valamint egy magyar muzsikus: Bognár György csellóművész, aki ugyancsak Stuttgartban játszik. Fisk heroikus munkát végzett, de a bachi zenei szövet összes árnyalatát, gazdagságát billentyűs hangszer nélkül mégis szinte lehetetlen visszaadni. ReA

Sümegei Eszter: Love, Blood & Fire
Convention
Budapest Classic
●●●○○

Szerelem, vér és tűz (Love, Blood & Fire). Az ilyen címadasóktól a komolyzene végzetes elüzletiesedését ostorozók általában a falra másznak. Előítéleteink csak fokozódnak a lángvörös borító, az erőltetetten erotikus képek láttán. Szerintünk Sümegei Eszternek erre semmi szüksége, mert remek hanggal, biztos stílusismerettel rendelkezik, s a Pavarotti-verseny tizenegy évvel ezelőtti megnyerése óta pályája is szépen ível felfelé. A lemezre összeválogatott repertoár is problematikus. Miért kell feltétlenül egyetlen album keretei között bizonyítani, hogy valaki ugyanolyan jó Desdemona, Senta és Tosca? A specialisták korát éljük: a legnagyobb világsztárok sem szégyellik bevallani, hogy mire alkalmas a hangjuk és mire nem. A felvétel sok szép mozzanatot rejt magában; a MÁV Szimfonikus Zenekar nagyon korrekten kísér, a Trierben tevékenykedő Dénes István is megbízhatóan dirigál. Mégis nehéz megbarátkozni a tüzes-véres-szerelmes lemezzel. ReA

Georg Philipp Telemann:
Dán kantáták
Con Strumenti,
Convivium
TIM – H&H '92
●●●●○

Georg Philipp Telemann nem tartozik a szerencsés sorsú komponisták közé. Pedig hihetetlenül termékeny szerző volt: a feljegyzések szerint egy nap alatt megírt egy hangszeres szonátát, és két-három nap alatt egy misét. Értékes életművet hagyott hátra, de mivel Bach és Händel kortársa volt, sohasem került igazán reflektorfénybe, halála után pedig gyorsan, tartósan elfeledték. Volt azonban egy ország, ahol Telemann vigasztalódhatott: Dánia, ahol a XVIII. század közepén a túlságosan artisztikusnak tartott Bach helyett még a királyi udvarban is az ő kantátáit preferálták. Nem csoda, hogy Telemann szívesen zenésített meg dán szövegeket, s e kompozíciókat Koppenhágában vagy Aarhusban tústént be is mutatták. Ezekből válogatott a fiatal dán muzsikusokból álló Con Strumenti kamarazenekear és Convivium kórus. Bár a szövegből egy szót sem értünk, szép, ünnepélyes muzsika ez, érdemes vele ismerkedni. ReA

Erdődy Kamarazenekear
Karlłowicz, Bacewicz,
Weiner Leó és Orbán
György művei
Dux – Mevex
●●●●○

A Szeffcsik Zsolt vezette Erdődy Kamarazenekear az elmúlt években elsősorban a bécsi klasszikus repertoár ritkaságai – köztük általuk felkutatott, kétszáz éve könyvtárak mélyén rejtőző kompozíciók – előadásával vált ismertté. Most azonban az együttes új oldaláról mutatkozik be: a lengyel–magyar koprodukcióban készült CD-n két-két mű reprezentálja az elmúlt bő évszázad lengyel és magyar zeneszerzését. A fiatalon elhunyt Mieczyslaw Karlłowicz még a késő romantika reprezentánsa volt, Grazyna Bacewicz pedig a populárisabb vonalat erősíti Weiner Leó Diverzimentója, illetve Orbán György 2000-ben befeljezett, fájdalmas-nosztalgikus darabja, az Albumlapok Rasumoffsky Grófnak. Nem kell tehát megijedni a XX. századi zenétől: a sokszor emlegetett lengyel–magyar barátság jegyében kedélyesen igényes album született. A kamarazenekeart egy ifjú varsói karmester, Lukasz Borowicz dirigálja. ReA

Berg: Lírikus szvit
Kronos Quartet,
Dawn Upshaw
(szoprán)
Nonesuch – Warner

Nem sok előadóművész engedheti meg magának, hogy egy CD-re mindössze huszonhét pernyi muzsikát rögzítsen. A fogyasztó ugyanis ilyenkor fanyalogni, s emlegetheti a közgazdaságtanból jól ismert ár-érték arányt. A Kronos Quartet azonban e tekintetben is kivétel: a David Harrington, John Sherba, Hank Dutt és Jennifer Culp alkotta vonósnégyes az elmúlt évtizedekben márkanévvé nőtte ki magát, elsősorban a kortárszene piacán. Ha ők csak huszonhét percet játszanak, az biztosan nem azt jelenti, hogy nincs a repertoárjukon még kétszer ennyi muzsika egy CD megtöltéséhez. Nem: ha a Kronos huszonhét perc után befejezi, az csak azért lehet, mert ezt kívánja a kompozíciós szándék, a zene és dramaturgiája. Nincs is hiányérzetünk, ahogyan végighallgatjuk Berg Lírikus szvitjét. Őszinte, csontig hatoló előadás, a nagyszerű szoprán, Dawn Upshaw közreműködésével.

ReA

Francia kórusművek
Debussy, Ravel,
Messiaen, Jolivet,
Chausson
Hänssler Classic –
Karsay és Társa

Magyarországon alig ismert, a professzionális kórusok körében sem népszerű – talán mert polikolan nehéz –, de annál szebb repertoár hallható a Stuttgarter Rádióénekkar 1999–2000-ben készített, s most újrakiadott felvételén. A német kórus –Rupert Huber vezényletével – a francia vokális irodalom 1896 és 1953 között készült alkotásaiból válogat. A zenei paletta a késő romantikus Ernest Chaussontól (Ballata) az impresszionizmus nagymesterein (Debussy: Trois Chansons de Charles d' Orléans, Ravel: Trois Chansons) keresztül Olivier Messiaen 1948-ban keletkezett vegyeskari ciklusáig (Cinq Rechants) és André Jolivet öt évvel későbbi „énekes szimfóniájáig” (Epithalame) ível. Messiaen és Jolivet műve nem adja könnyen magát: meg kell velük küzdenie a befogadónak, de minél többet hallgatjuk, annál több rejtett szépség jön elő belőlük. Különösen igaz ez Messiaen hindi motívumokból építkező sorozatára.

ReA

CD-SACD, DVD-A -DVD-LP
KLASSZIKUS. NÉPZENE. JAZZ

FONE. ALPHA. EGEA. ACT. KIRKELIG. KNITTING FACTORY. SCHANACHIE

KLASSZIKUS ZENEI CD AKCIÓK!
pl. Foné Records 4900,- Ft. helyett csak 1500,-Ft.

CD-BÁR
1088. Budapest, Krúdy Gyula u.6.
Tel.: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

Nyitva tartás:
hétfőtől péntekig 10–20
szombaton 10–16

Ez komoly!

AKADÉMIA
zeneműbolt

Budapest, VI. Király u. 28.
Tel.: (06-1) 351-1942

Nyitva tartás:
H-P.: 10–18
Sz.: 10–14

Koncertek napján,
délután és este
a Zeneakadémia aulájában
is árusítunk.

Minden ami zene!

Minőségi komolyzene, komplett operák, óriási jazz választék, meditációs és világzene.

Különleges gyűjtemények, 10, 20, 40, 100 CD-s válogatások!

Keresse a hipermarketekben vagy rendelje meg a www.carmen.hu internet-áruházunkból

Magyarországon forgalmazza a H & H '92

Rivalizálás helyett ösztönzik egymást

Michael Brecker gondolatai a budapesti Saxophone Summit-koncert után

Ilyen a művészlét. Miután iszonyatosan sok munkájának köszönhetően a tehetséges muzsikusból egyszer zseniális művész válik, akkor az a feladat vár rá, hogy újra és újra, még több erőfeszítés árán meghaladja önmagát, így bizonyítva nemcsak saját maga, de közönsége számára is, hogy igazán művész. Dave Liebman, Michael Brecker, Joe Lovano, valamint Phil Markowitz zongorista, Cecil McBee bőgős és Billy Hart dobos sem kaphat hát felmentést, különösen, ha – mint Saxophone Summit Band – egy formációban lépnek fel.

Mivel nem sokat koncerteznek, és ez ideig lemezük sem jelent meg, előzőleg sokakban felmerülhetett a kérdés, vajon mit játszanak majd október 20-án a Budapest Kongresszusi Központban, s az is, nem kifundált produceri fogás-e a világ három – legalábbis az ötvenesek közül – legjobb szaxofonosát egy zenekarban felléptetni. Aki azt gyanította, standardek lesznek műsoron, esetleg egy-

te csak az együttjáték örömeért jött itt össze a három szaxofonos – tehát nem producerek terelték őket egybe. Az együttjáték nyújtotta öröm pedig a kongresszusi központban is érződött zenéjükön csakúgy, mint az állandó figyelem mind befelé, mind a játékos társakra, s közben a hallgatóságról sem feledkeztek meg.

Az intenzív kezdéssel önmaguk és a befogadók számára is magasra helyezték a mércét a zenészek; úgy tűnt, a közönségnek időre volt szüksége, hogy akklimatizálódjon. A tapsok fokozatosan váltak egyre lelkesebbé és hosszabbá az este során. A szaxofonosok pedig alapként használva félelmetes hangszertudásukat, de az e tudás által nyújtott magabiztosságon magukat mindig – a szó nemes értelmében – túlküzdve improvizáltak hol egymást követve, nagy ívű párbeszédet folytatva, hol kollektív módon, egymás szenvedélyét tüzelve. Fel sem merül, hogy rivalizálnának, mondja Brecker, inkább arra ösztönzik egymást, hogy önmaguk legyenek.

Az összeszokott, sokat tapasztalt és a lényegmondásra szorítóköző McBee és Hart – akik maguk is legendák – szükségképpen némileg a háttérben maradtak, s csak egy-egy alkalommal szólóztak, de a hőfokot állandóan magasán tartották feszes tempójukkal. Markowitz az egybegyűltek számára talán legkevésbé ismert tag, pedig gondolatgazdag és melodikus játékaival egy nagyon nehéz feladatot oldott

Fotó: Kreskócs Antal

más számaikat játsszák majd a szolista a szokásos téma-improvizációk-téma szerkezetben, ily módon feszítve ki maguk alatt a biztonságot nyújtó védőhálót, annak csak részben volt igaza, hiszen valóban hallhattunk egy-egy számot Lovanótól, Markowitztól, Liebmantól, illetve kettőt John Coltrane szerzeményei közül, viszont vérbeli improvizáló muzsikusként lévén szinte mindennemű fogódzóról lemondtak, és a szabad zenélés útját választották – már az első pillanattól kezdve.

Brecker faggatásunkra elárulta, mostani turnéjuk előző hét állomásához képest még kísérletezőbb módon kezdték a budapesti koncertet Lovano Flights of Fancy című számának „szétszedésével”. Meglepőnek tűnhet Brecker pályája és az általa megjárt zenei közegek ismeretében, hogy egy kikötéssel vállalta ezt a turnét: játszszanak olyan szabadon, ahogy legutóbbi Birdland-beli koncertjükön játszottak, éppen azért mert számára merőben új és rendkívül izgalmas megszólalási mód a free játék. Ahogy elmondta, ezek az esték a Birdlandben néhány éve rendszeresnek mondhatók, s elein-

meg. Ahelyett, hogy a szaxofonosok túlsúlyának köszönhetően végérvényesen a ritmusszekció tagjává „fokozódott volna le”, vagy meléjük kapaszkodva túljátszotta volna a számokat, ő mindig megtárlta a megfelelő megszólalási módot és formát. Ő volt az egyik legkellemesebb meglepetése az estének – a másik pedig Borbély Mihály, aki Coltrane Indiájában, a ráadás – szintén Coltrane-től a Dear Lord – előtti utolsó számban játszott klarinéton. Szólójának gyönyörű balkáni motívumaiban a Kelet spiritualitása még inkább megidéződött. Egy újabb (és remélhetőleg egyre gyakoribbá váló) ünneplés pillanat volt ez, amikor világklasszis magyar muzikus világhírű amerikai zenészek oldalán volt hallható.

És jó hír még a végére is marad: hosszú tárgyalások után januárban végre megjelenik a Saxophone Summit lemeze a Telarc kiadónál.

Bércesi Barbara

A Michael Breckerrel készített interjú teljes szövege a Gramofon honlapján (www.gramofon.hu) olvasható.

„Szabadon lépkedek a stílusok között”

A standard gyöngyszemei Tony Lakatos új lemezén

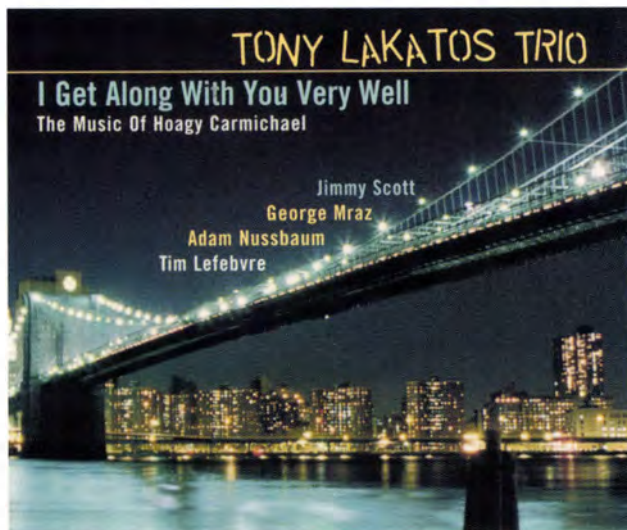
I Get Along With You Very Well – Tony Lakatos új lemezének (Skip Records – Lamarti) a címe több szempontból is jó választás. A felvételek a standard repertoár egyik meghatározó szerzőjének, Hoagy Carmichaelnek a szerzeményei, közöttük a Skylark, a Georgia On My Mind, a Nearness Of You és még sok más fontos dallam. Tony Lakatos a lemezhez a szikár triófelállást választotta – ám a hangzás tanúsága szerint ebben

az erőt próbáló közegben is igen jól elvannak kollégáival együtt...

A lemez bemutatóját október 31-én a Zenekadémián hallhatta a közönség, amely lelkes ovációval köszöntötte a koncert minden egyes darabját. A Németországban élő magyar szaxofonos évente

egy-két koncertet ad Budapesten, és a közönség lelkes figyelme a bizonyíték arra, hogy a világsztár itthoni látogatásaira folyamatos az igény. A szolistát a cseh származású, Amerikában élő George Mraz bőgőn, Adam Nussbaum pedig dobon kísérte. Tony Lakatos előző, Move It című lemezének funkys lüktetése, évtizedes divathulámokat variáló zenéje után sokaknak meglepetés az új lemez tradicionális hangvétele. „Hál’ Istennek, nem befolyásolja nagy lemezkiadó, hogy milyen stílusú CD-t csinálók – mondja Tony Lakatos a Gramofon kérdésére. – Ezért talán szabadabban lépkedhetek a stílusok között. A Move It nagyon jól sikerült CD-m, nagyon szerettem, sikeres is volt. De ez nem azt jelenti, hogy csak ebben a műfajban akarok ezután dolgozni. A trió még újdonság a számomra, de egyben régi vágyam is. Egyébként nem tudom, létezik-e tradicionális hangzás a jazzben: a megírt részek talán egy percig tartanak egy-egy darabban, a többi improvizáció. Ha a zenei szabadság tradicionális, akkor vállalom.”

A lemezen George Mraz szerepét három tételben Tim Lefebvre veszi át, de a hangszeres felállás mindvégig a trió marad, amelynek igazi kihívása a harmóniahangszer (jelen esetben a zongora) hiánya. „Ezt csak olyan zenészekkel lehet megvalósítani, akik egyforma zenei szinten vannak –

vélekedik Tóni a műfaj problémáiról. – Nagyon kell figyelni egymásra, és úgy megválasztani a programot, hogy a hallgatónak se legyen unalmas. A mi triónk koncepciója, hogy harmóniadús darabokat játszik harmóniahangszer nélkül, és arra törekszünk, hogy a harmónia így is hallhatóvá váljék a CD-n. Ehhez mindhárom hangszernek – még a dobnak is – törekednie kell a melodikus hangzásra.”

A lemez három számában közreműködik Jimmy Scott, akinek énekhangja a lemez egyik különlegessége. „Jimmy Scott-tól a CD felvétele alatt megtanultam, hogyan kell standardet interpretálni. Az idősebb amerikai jazz-zenészek a zene teljes mondanivalóját érintik meg előadásukkal, amiről az valóban szól.”

A lemez ajánlóját Michael Brecker írta, és kérdésünkre Tony Lakatos büszkén beszél a világsztár kollégához fűződő kapcsolatáról: „Michael Breckerrel lassan 20 éve ismerjük egymást. Minden lemezemet elküldöm neki, mindig elmondja róla a véleményét. Most azt mondta, hogy szeretne pár szót a CD-hez írni, annyira tetszett neki. Természetesen szétvetett a büszkeség és az öröm. Valószínűleg a CD fogadtatását is megkönnyíti, de nekem az ajánló eszmei és szakmai értéke a legfontosabb.”

H. Magyar Kornél

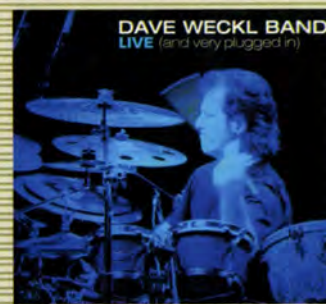
A CONCORD RECORDS ÚJDONSÁGAI

Robben Ford
Keep On Running

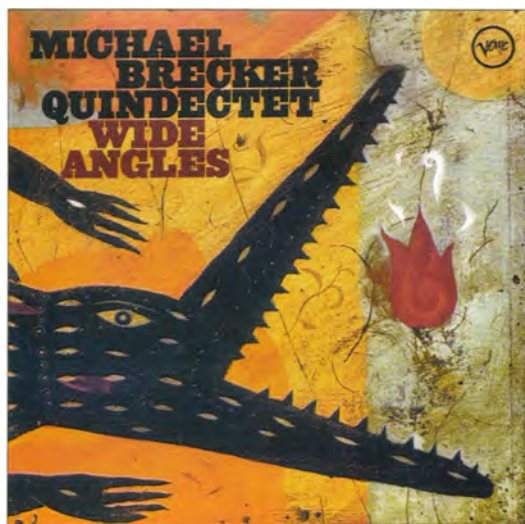

Peter Cincotti

Dave Weckl Band
Live (and very plugged in)

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
1021 Budapest, Versec sor 15.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650
E-mail: gyukars@axelero.hu

MICHAEL BRECKER QUINTET
WIDE ANGLES
Verve – Universal

Michael Brecker – tenorszaxofon;
Alex „Sasha” Sipiagin – trombita;
Robin Eubanks – harsona; Peter
Gordon – kürt; Steve Wilson –
fuvolák; Iain Dixon – klarinétok;
Charles Pillow – oboa, angolkürt;
Mark Feldman, Joyce Hammann
– hegedű; Lois Martin – brácsa;
Erik Friedlander – cselló; Adam
Rogers – gitár; John Patitucci –
bőgő; Antonio Sanchez – dobok;
Daniel Sadownick – ütőhangszerek
●●●●●

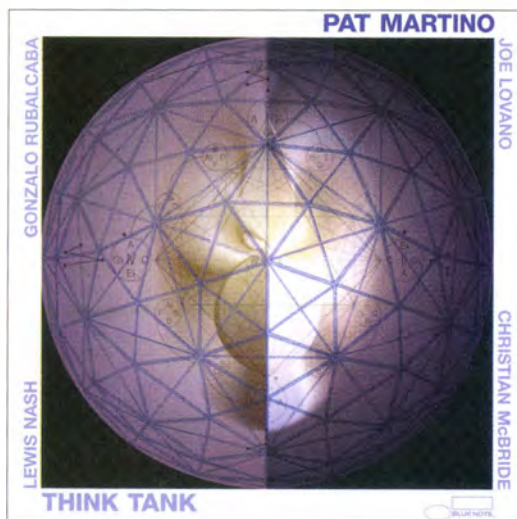
Mostanában egyre többet foglalkozom egy-egy kompozíció főtémájának méricskésével. Ehhez persze érdemes méltó, nemes anyagot találni. Jó, ha a téma nem túl bonyolult, szerencsés, ha nem vész el a részletekben. Tömörségének nem hátrányos következménye, hogy a hallgató könnyen megjegyzi, még a hosszabb témákat is. A téma ugyanis nem attól jó, vagy akár fülbemászó, ha rövid, vagy ha egyszerű. A legnagyobb dallamszerzők erénye a tiszt-

taság, az a vezérlő elv, amely a kompozíció során a logikust a szenvedélyessel tökéletesen kiegyensúlyozza. Persze ez a tisztaság nem feltétlenül a hangzás, az intonálás, a sound tisztasága – piszkos, sőt hamis hangok is lehetnek egy bizonyos érzelmi töltés logikus kifejezői. Talán jobb is következetességet emlegetni tisztaság helyett.

Michael Brecker új, egész lemezt betöltő témáit hallgatva egyre inkább az a benyomásom, hogy a dallamszerzés hasonlít egy

jó novella felépítéséhez. Okosan kell kínálni az új információt, miközben a már ismert, a tetszetős ismétlésével kapaszkodókat nyújt a művész a befogadónak. Brecker ebben is mesteri, az adagolásban, és ez a tény megér egy egész kritikát. Mert hát mit írhatni még technikai perfekciójáról? Olykor extatikus magasságokat elérő szólóiból untig eleget kaphat a rajongó akár az eddigi nyolc saját néven megjelent lemezén is. Patitucci bőgő-, Adam Rogers gitár-, Steve Wilson fuvola- vagy Alex Sipiagin trombita-jelenlétében a szólónak nincs is kifejezetten hangsúlyos szerepe: egy-egy tétel kevesebb, mint egyperces epizódja szól csak róluk. A témák és a tizenöt tagú hangszerelés megannyi ötlete pedig könnyen elcsábítja a hallgató figyelmét ezekről.

A dallamok menete a lépcsőzetes építkezésnek csodálatos példája, szinte tanítja magát, dúdolni készlet. Olykor repülőrajttal tartol, és dinamizmusa, a tempó hajszálpontos bemérése jelenti a kulcsot a ráhangolódáshoz. Máskor rövid expozícióból bontakozik ki a nagyvonalú téma. Sok helyen nagyon erős támogatásra talál a kompozíció a basszusklarinét szólamában, mostanában örvendetes divatja van a

PAT MARTINO
THINK TANK
Blue Note – EMI

Pat Martino – gitár
Joe Lovano – tenorszaxofon
Gonzalo Rubalcaba – zongora
Christian McBride – bőgő
Lewish Nash – dob
●●●○○

című albumán kedvelt fiatalkori felállásához tért vissza, s az egykori iskolatárs Joey DeFrancesco orgonistával illetve Billy Hart dobossal formált triójával remek koncertfelvétellel rukkolt elő. A Think Tanket stúdióban rögzítették, az oldott atmoszféra hiányáért azonban kárpótlást ígér a sztárnévsor. Martino fiatal korában Philadelphiában megismerkedett a nála idősebb iskolatársával, John Coltrane-nel, s a vele folytatott beszélgetések hatást gyakoroltak gondolkodására. A cimadó szám tisztelgés a mester előtt: a „Coltrane tenor” betűkből képez modális, eol hangsort. Emellett áthangszerelt változatban elhangzik a szaxofonos Africa című szerzeménye is. Coltrane szelleme azonban túl magasan lebeg a hangszerkezelés tekintetében mégoly briliáns utódok feje fölött: előbbi darabból a teoretikus megközelítés és az ihletet nélkülöző szólók, utóbbiból a mainstreammég puhított előadásmód miatt hiányzik a nagy előd spirituális kisugárzása.

Egyértelműbb és összeforrottabb a játék azokban a számokban (The Phineas Trane, Earthlings), amelyek lendületes jazz standardként szolgálnak alapul az improvizáci-

Pat Martino kétszer született: először 1944-ben, másodszer 1980-ban, egy sikeres agyműtét eredményeként, amely megmentette az életét, de elvette emlékezőtehetségét. A gitárosnak a semmiből sikerült újra felépítenie muzsikusi önmagát. Pedig a pályáját Jimmy Smith, Jack McDuff, Jimmy McGriff soul-jazz zenekaraiban kezdő, virtuóz képességeket mutató muzsikusi a 60-

as években a modern jazz egyik ígérete volt. A hard bopban gyökerező stílusa, fejlett harmóniaérzéke, gitárjának robusztus, telt hangja, minden tempóban hosszú futamokra képes játéktechnikája a kortársak és a közönség körében egyaránt nagy megbecsülést szerzett neki.

A Think Tank Martino hatodik Blue Note-lemeze. Ezt megelőző, Live at Yoshi's

hangszernek. Gil Goldstein a hangszerelés felelőse a lemezen, és kamaramegoldásai pillanatnyilag jobban tetszenek olyan ünnepektől sztároknál, mint például Vince Mendoza vagy Claus Ogerman, akikkel korábban Brecker is dolgozott. A lassú számok (Angle of Repose; Evening Faces) hangvétele telve poétikával, a vonós háttér talán ezeknél az epizódoknál kap igazi kulcsszerepet. A ritmika változatossága kifejezett intelligenciára vall, a funky szikár kopogásától egészen az inyenceknek való, nyugat-afrikai hangulatú polimetrikáig (Timbuktu): a négyes csokrokba fűzött gyors háromnegyedek rejtett bukkanóit nemcsak a ritmusszekció, de a fúvósok és vonósok is meglepő könnyedséggel abszolválják.

Sokan fanyalognak, ha a zene „szving-koncentrátuma” nem ér el egy bizonyos értéket. Brecker legfrissebb lemezéről is olvasok csalódott kritikákat. Pedig a kortárs jazz lassan úgy kezeli a szvinget, mint egyiket az improvizatív zene ezernyi megközelítése közül. Szerintem ez – a szving századán három évvel túl – nagyon jól van így.

H. Magyar Kornél

ókhöz. Mintha ezek jobban feküdnének az előadóknak, mint a gitáros újtó gondolkodásról tanúskodó, de a konstruáltság érzetét keltő szerzeményei. A legmeghittebb pillanatokat azok a balladák szerzik (az egyik Martino kompozíciója), amelyek zongora-gitár, illetve zongora-szaxofon-gitár összeállításban szólalnak meg. A kölcsönös inspiráció, amelynek hiánya egy-két darabban érzékelhető, ezekben az érzedelmű darabokban éri el csúcspontjait.

Ami az egyéni teljesítményeket illeti, Martino gitárjátéka harmóniailag komplex, tudatos, virtuóz, de olykor függetleníti magát a ritmusszekció lüktetésétől. Lovano a szokásosnál visszafogottabb. Rubalcaba a zongorajáték káprázatos arsenálját vonultatja fel, ám néha ő is keresi a helyét. McBride masszíván, bár kissé mechanikusan hozza a tempót, viszont lélegzetállító technikájú szólóokra vállalkozik. Leginkább Lewis Nash kreatív, modern felfogású dobolása az a kötőanyag, ami a zenét összetartja, és eleven organizmussá teszi.

Turi Gábor

**BUDAPEST JAZZ
ORCHESTRA
FEATURING DAVE LIEBMAN
HUMAN CIRCLE –
THE WAYFARER
BMC Records**

A Gramofon szerkesztősége már a CD gyártása idején kapott egy másolatot ennek a lemeznek a masterjáról, így hát alkoholos tollal nekem kellett a korongra írnom: Bp Jazz Orch + D Liebman. A plusz jelen egy kicsit eltűnődtem: mennyire természetes ma már egy-egy ilyen összeget felírni a lemosható filccel, nem olyan rég pedig még csak verejtékkel lehetett elgondolni is az ehhez hasonló zenei párosításokat.

Ez a hely nem alkalmas a BMC produceri és művészi tevékenységének értékelésére, de az avatatlan olvasó kedvéért szögezzük le a tényeket ennek a lemeznek a háttérre is rávilágítva: néhány év óta a Budapest Music Center mondható az egyetlen teljes körű magyar jazzlemez-kiadónak. A piac ellehetetlenülésének idején is látszólag virágzó kiadó jazzkonceptiójának egyik eleme: a magyar középgeneráció és környékének világsztárok melletti szerepeltetése. (A műfajra születése óta jellemző „XY featuring Z” felállás ugyanis mellé- és nem alá- vagy fölrendelést jelez.)

Ebben az esetben a professzionalizmus magyar big bandként évtizedes távlatban egyedül elérő Budapest Jazz Orchestra kapott egy olyan szólistát, akivel tartós, inspiratív, sőt baráti kapcsolatot tudott kialakítani. Liebman részben Coltrane és követőinek iskolájához sorolható, de tiszteltbeli európainak is nevezhető, mert a kortárs zenei kísérletezés ideát dívó irányában is fontosat alkotott. A lemezanyag felvétele, illetve koncertbemutatója óta Liebman a gigászok triójának tagjaként is hallhattuk.

Fekete-Kovács Kornél zenekarvezető szerzeménye szvit, amelyet a már teljesen

felőtt nagyzenekarra bízhatt, hiszen túl vannak ők az iskolás korszakon, amikor egy-egy híres big band vagy hangszerelő nyomdokain jártak. A művel való találkozásáról Liebman – a tiszteletköri után – azt emeli ki, hogy megpróbált megfelelni a darab epikus jellegének. A vándor útja körbeír, ezt az egyszerű, de mély filozófiai tételt próbálja a szerző azzal is illusztrálni, hogy a szvit öt darabja (ezt követi a trackek beosztása) egyenként is mindig több tételre tagozódik. Liebman is szóvá teszi, ami első hallgatásra, élőben talán meg még kevésbé tűnik fel: hogy a szvit tragikus hangulatú részei milyen súlyosak. Ez azért nem feltűnő, mert a sötét színeket a szerző nem a diszsonancia eszközeivel törekszik ábrázolni. Fekete-Kovács a lemezborítón be is vallja, hogy az alap-hangulatnak (tudniillik hogy az Utolsó tánc az első, és az Alkony az utolsó cím) személyes élmény áll a háttérben. Viszont mire ezt a vallomást felfedeztem a lemezborítón, addigra rég összeállt bennem a kép a vándor útjáról. Természetesen a nagyívű formai felépítésről komolyabb elemzést lehetne írni, itt talán annyit elég megjegyezni, hogy a ciklikusság (Wheel of Fortune, egyszer fent, egyszer lent) ősi toposzát nem könnyű hagyományos jazz big bandre írni művel érzékeltetni, ez alkalommal mégis sikerült. A big band Liebman méltó partnere az egyenletesen magas szintű egyéni teljesítményeken túl az egy-egy hangzásban is.

Zipernovszky Kornél

A **TELARC** újdonságai

SACD formátumban

Telarc Classics – olcsó árkategóriájú sorozat, különleges hangfelvételi minőségben, széles választékkal.

Mozart összes szimfóniája, Beethoven összes szimfóniája és vonósnégyese, Haydn, Verdi, Bartók, Ravel, Schönberg, Prokofjev, R. Strauss, de Falla, Rahmanyinov, Gershwin, Copland ...

A Telarc magyarországi képviselője:

KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

1021 Budapest, Versec sor 15.

Tel.: 200-6443 • Fax: 200-9650 • E-mail: gyukars@axelero.hu

www.telarc.com

CASSANDRA WILSON
GLAMOURED
 Blue Note – EMI
 ●●●○○

Apám mondja mindig, hogy egy feldolgozásnak csak akkor van létjogosultsága, ha jobb az eredeténél. Végiggondolva ezt a koncepciót, a klasszikus zenéből a Goldberg- vagy a Diabelli-variációk lehetnek etalonpéldák. Popzenéből talán Joe Cocker, ahogy elénekelt a With A Little Help From My Friends című slágerét. Jazzből nyilvánvalóan Davis arrangementjei, és még nagyon sokan mások. Cassandra Wilson új lemezének a Fragile adja a felütését. Ha engedelmes és tisztelettudó fiú vagyok, akkor – végighallgatva a számot – azt kell írjam: ez elhibázott vállalkozás volt. Sting száma – éppen a tökéleteshez közelítő kidolgozása miatt – olyan tabuk közé tartozik (a Beatles kevésbé), amelynek megszólatatását illik magára a szerzőre hagyni még egy darabig. Egy fokkal jobb a Bob Dylan-feldolgozás karibi lüktetése (Lay Lady Lay). Szellemes Muddy Waters blues-számának feldolgozása (Honey Bee), ahol hagyományos blueshangszerek egy teljesen újfajta összjátékot produkálnak, módosított ritmikai és szólómarányokkal, egészen újragondolva a blues lehetőségeit. Az énekesnő saját számai (6 a 12-ből) jól eltitkolják előlünk zeneszerzői képességeit.

Wilson kontraaltjának erotikája csak úgy árad sorlemezeiről, azonban a hangszín különlegességén túl nehéz találni mást. A hangterjedelemtől csak sejtéseink lehetnek, és itt-ott kifejezetten alulintónál. A hangszeresek udvarián kiszolgálják ezt a gyöngye teljesítményt, kivétel talán Fabrizio Sotti gitáros és Gregoire Maret szájharmonikás közreműködése – mindkettejük szólói „kimentik” a produkiót. A lemez további hibája a zenészek listájának kuszasága – rosszul vannak feltüntetve az egyes számok közreműködői.

H. Magyar Kornél

DAVE HOLLAND QUINTET
EXTENDED PLAY – LIVE AT BIRDLAND
 ECM – MusiCDome
 ●●●●●

Alig hihető, hogy ez a kvintett csupán hat éve létezik. Nemcsak azért, mert az angol zenekarvezető-bögös igencsak patinás név a szakmában, hanem azért is, mert már a '97-ben megjelent első lemezükön is ugyanaz a karakteres, nagyon összefogott, kiérlelt zene hallható, mint a későbbiekben; vagy akár a mostani, dupla koncertlemezen. Viszont amíg az előző stúdiómunkák – feltehetően az azonos és nagyon világos koncepció mentén – csupán a témákat illetően különböznek nőansznyi mértékben, addig a mostani, élő zene azt is demonstrálja, hogy itt tényleg egy igazi jazzkvintettől van szó.

Az áttetszően légies ritmusszekció teremtette atmoszféra, a lírai hangvételű, kissé artisztikus hangszerzsolók – vagyis a némileg beskatulyázott, jellegzetesen ECM-es kortárs kamarajazz-milió – most csak az alaphangot adják, mindezen felül spontán zenei kommunikáció éled. Gyönyörűen árnyalt, egyéni hangvételű monológok, és a végletekig feszített, intenzív improvizációk váltogatják egymást. Potter és Eubanks (a fúvós szólisták) nyilván hatásosabban élnek a koncertkörül-mények nyújtotta szabadabb lehetőségekkel; vagyis első hallásra ők prezentálják a címben jelzett kiteljesedést. Steve Nelson vibrafonja szerény, pihentető intermezzóként hat ebben a közegben, pedig valójában ő áll közelebb a lényeghez... Ahhoz a különleges stílushoz, mely a kiemelkedő basszista egyszerre bravúros és letisztult játéka által összetéveszthetetlen, egyedi zenei világ.

Ez a jazz nem csupán az érzékeket, a virtuozításra, az ellazulásra, vagy zenei cirkuszra fogékony lelkeket célozza, hanem az intellektust, a kifinomult metakommunikáció híveit is.

Matisz László

SHIRLEY HORN
MAY THE MUSIC NEVER END
 Verve – Universal
 ●●●●○

Bárcsak örökké tartana a zene! Ez a címe Shirley Horn új, 2003 elején felvett lemezének, és általában erre gondolunk, amikor őt hallgatjuk.

A szülése után mintegy húsz évig visszavonultan élő Horn 80-as évek végi visszatérése után igazi szupersztár lett. Ez az album már a 12. Verve-lemeze. Felvételei között voltak nagyzenekarral készültek is, de csúcsmóráját saját triójával szokta hozni. Extrém lassú tempókban tudtak balladákat játszani, fantasztikus atmoszférával. Ez a varázslat nemcsak az éneklésen, de talán nagyobbbrészt Horn zongorázásán múlt.

Az új album a régebbi kiadások legjobb szellemében fogant. E lemezen azonban két fontos változás van. Bögőse, Charles Ables 2001-ben meghalt, helyén Ed Howard játszik. A másik változás, hogy Horn itt csupán énekel. Zongorán a budapesti születésű George Mesterhazy hallható, aki már korábban is játszott vele. Két felvételen Roy Hargrove szárnykürtől, ami nagyon szépen illeszkedik a zene hangulatába. Újabb két felvételen Ahmad Jamal zongorázik. Játékát korábban többször erőszakosnak találtam, itt a Shirley Horn-varázslat azonban őt is elkapja, csodálatosan játszik. Mesterhazy pedig szinte ugyanabban a szellemben zongorázik, mint Horn.

Mesterhazy utáni kutakodásom során megnyugodva láttam, hogy a Shirley Horn-trió továbbra is aktív. A tény, hogy Shirley nem zongorázik a lemezen, és maga a CD címe is egy kicsit hatyúdrala utaló, bevallom, megijesztett. Remélhetőleg azonban Shirley Horn, aki nemsokára 70 esztendő lesz, még sokáig gyönyörködtet bennünket csodálatos muzsikájával.

Friedrich Károly

RON CARTER
THE GOLDEN STRIKER
 Blue Note – EMI

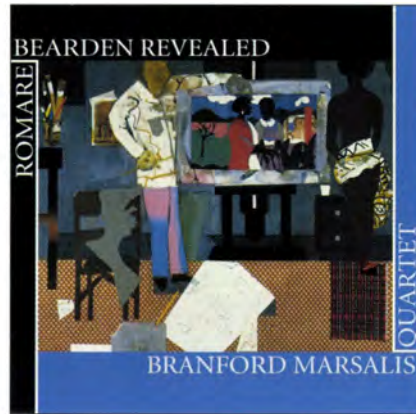

Amikor pár éve Zipernovszky Kornél megkért, hogy írjak lemezkritikákat, meglehetősen szabódtam, hogy jövök én ehhez. Egy közeli ismerősöm azt ajánlotta, tartsam szem előtt, hogy ki kerülje el a lemezt, és ki rohanjon érte a boltba. Ez már jó kiindulópont, gondoltam, hiszen így nem kell sommás véleményt erőltetnem az olvasóra. Nem titkolom, zavar, ha mértékadó napi- és hetilapokban határozott ítéletet hoznak jazzprodukciók felett, s a bulvár gyakorlatát veszik át, amikor az elmarasztalás vagy feldicsősítés szempontjai korántsem érintik mindig a zene eszközeit.

Ki kerülje hát el Ron Carter lemezét? Kocsiban nem lehet ezt a CD-t hallgatni, túl intim a hangulata (vagy túl zajos a kocsí). A modern hangzás kedvelői sem fogják szeretni. Az egy nap alatt készült, szikáran gyönyörű felvétel inkább régiesnek, mint modernnek hat.

S ki rohanjon a boltba megvenni a lemezt? Tulajdonképpen ez az utóbbi idők legszebben szóló Ron Carter-albuma. A közelmúlt Carter-lemezein kicsit zavart a bőgő éles pickup-hangja, ami talán épp azért volt olyan, hogy kiváljon a zenekari hangzásból. Most három nagyszerű zenész (Carter, Mulgrew Miller és Russell Malone) egységes hangja szól, amiben a zenekarvezető jelenléte értelemszerűen jelentős, de nem tola-kodó. A 60-as évek Miles Davis-kvintettjeinek végletes és csodálatos szabadságát itt nem hallhatjuk, azóta Ron Carter zenéje sokkal jól-fésültebb lett, inkább a legutolsó Ray Brown-lemezek jutottak az eszembe. Ez valószínűleg az első hangról felismerhető Malone-nak köszönhető, aki a Másik Nagy Bőgős Veterán társa volt utolsó CD-in.

Juhász Gábor

BRANFORD MARSALIS
ROAMER BEARDEN REVEALED
 Marsalis Music – Varga

Az afro-amerikaiak mindennapjait kollázsain megörökítő, ihletet és témát gyakran a jazzből merítő, annak improvizációs technikáját saját munkamódszerül is alkalmazó, 1911–1988 között élt nagy amerikai festőművész, Roamer Bearden előtt tiszteleg Branford Marsalis legújabb CD-je. A koncept-lemezt egyrészt a Bearden által is kedvelt számokból (Ellington: I'm Slappin' 7th Avenue, Morton: Jungle Blues, Johnson: Carolina Shout), másrészt a kísérő-füzetben is megjelenített képek által ihletett, saját maga és muzsikustársai által szerzett darabokból állított össze a kitűnő szaxofonos. A színes paletta uralkodó zsánere a blues, amely különféle változatokban és összetételben szólal meg, archaikus jelleget kölcsönözve az anyagnak. A legizesebb példa a Jungle Blues, amelyet koncertfelvételtől a teljes Marsalis-család szólaltat meg jó New Orleans-i zamattal, remek szólókkal, hangszerpárbajokkal. A post-bop karakterű modern kompozíciók hangvétele e világ továbbfejlesztéseként értelmezhető, tág teret kínálva a hangszerszólóknak, Branford szoprán- és tenorszaxofonjának, Wynton trombitájának, Joey Calderazzo zongorájának, Eric Revis bőgőjének és Jeff „Tain” Watts dobjának. Meghökentő, de az össz-amerikai zenei nyelvezetbe szervesen illeszkedő csemege Doug Wamble slide technikával is élő, country- és blueselemeket ötvöző gitárdarabja. Képzőművészet és zene ihletett találkozásának dokumentuma ez a lemez, amely nemcsak Beardennek állít figyelemfelkeltő emléket, de azt is megmutatja, hogy az egykor fiatal oroszlánként indult jazznemzedék számára a hagyományok ápolása, a közösséghez tartozás érzése nem szólam, hanem az alkotói irány termékenyítő eredője.

Turi Gábor

WINAND GÁBOR
AGENT SPIRITUEL
 BMC Records

Winand Gábor és Gadó Gábor zenéje olyan termékeny kommunikációt folytat a francia közönséggel, amely egyike honi kultúránk legnagyobb szerűb vívmányainak. Utoljára Schiff Andrásról olvastam, amit most nekem is le kell írnom: hogy Gadó szerzeményeit – amelyek Winand új lemezét is kitűntetik – hihetetlen módon megtermékenyíti egy nagyfokú irodalmi, képző- és filmművészeti tájékozottság. Dosztojevszkij és Tarkovszkij hatása a legnagyobb, de ők is csak közvetítők a pravoszláv misztika, az ikonszenvedély világához – amiből egyenes ágon következik a zenét alapjaiban jellemző szakralitás.

Winand énekét hallgatva az a benyomásunk, mintha világeletében erre a zenére várt volna. Napjaink legfontosabb magyar vokalistájának több mint tíz éve kiforrott stílusa van: sokan nem tudják befogadni, de sokkal többen rajonganak érte. Magamat egyre inkább az utóbbi táborba sorolom. Furcsamód Winand számára nem a saját hang megtalálása jelenti a kihívást, hanem sokkal inkább a megtalált hang művészi kontextusba helyezése. A zene egészére a hangok mint építő kövek különleges tisztelete a jellemző, a nagyon körültekintő artikuláció. A korlátok közti szabadság zenéje ez, amelyet a hangszeres szólísták (Gadón kívül Bacsó Kristóf – szaxofon), a ritmus (Balázs Elemér – dob; Barcza Horváth József – bőgő) és a fúvósszekció (Göz László, Schreck Ferenc – harsona; Fekete-Kovács Kornél – trombita; Ács Ákos – klarinét) egyaránt tiszteletben tartanak. Modernnek, expresszionistának tartják méltatói ezt a zenét, én viszont inkább a nyugati kultúra azon középső korszakának elkötelezett apológiáját érzem benne, amelyet méltatlanul, mégis szinte menthetetlenül megbélyegzett az utókor.

H. Magyar Kornél

**ROY HARGROVE PRESENTS
THE RH FACTOR
HARD GROOVE**
Verve – Universal

Nem is olyan hard ez a Hargrove-groove, mint például néha Erik Truffaz. Ez hip-hop hard. Neo-soul/jazz, organikus utcazene parti a hip-hop és a bop kereszteződésénél, hirdeti a címke. Többször elkezdtem hallgatni jövés-menés közepette, és hamar felhagytam vele. Ez afféle easy listening partyzene, nem kell végighallgatni, majd később átfutom; míg nem egyszer továbbhaladván a nyilvánvalóan prologusnak szánt első tracken, elbűvölten tapasztaltam, hogy a 14 eredeti kompozíció egy csodálatosan felépített new black music szívet alkot. Hangulatilag a Miles Davis keményebb, 70-es évekbeli korszakát mai háttérrel és soundokkal idéző zenék, a nivós poplisták élére kívánczó dalok, a hip-hop rap, a soul, a jazzballadák között hullámszik. Sajnos kicsi a valószínűsége, hogy mindaz, amit a népes résztvevőgárda beleadott a 74 percnyi anyagba, át tud jönni a jelzett nagyon különböző alkatú hallgatókhoz. Hányan fognak odafigyelni az igen elkötelezett, progresszív, minden vulgáris rizsától mentes szövegekre, és hányan fogják érteni is őket. Hányan fogják háttér hangfüggőnynek használni pohárral a kézben, rácsálnivalót ropogatva, elsüllyedve némely party agyzsibbasztó atmoszférájában. Hányan fogják levenni a lemezt az olyan részeken, amelyek már a legcsekélyebb szellemi erőfeszítést kívánják.

„Ez a lemez olyan, amit már régóta akartam csinálni. Ilyesmí akkor jöhet létre, amikor azonos gondolkodásúak jönnek össze telve odaadással, odafigyeléssel és pozitív spirituális energiával. Egy sor felvételt csináltam otthon, és ezek képezték a hangszerelések alapját. Az volt a cél, hogy olyan világot alkossunk, melyben mindenféle alkatú hallgató és alkotó egyaránt részt tud venni. Mindig is úgy éreztem, hogy a zenének nemcsak jól kell szólnia, de jó érzéseket is kell keltenie. Engedd, hogy a gerincvelődí hatoljon.” *Szigeti Péter*

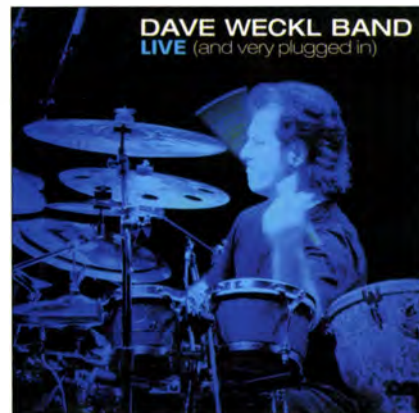
TISZA BEA
BEA
33 Records – Stereo

Nem csekély bátorságot igényel, ha nem angol anyanyelvű énekesnő angol nyelvterületen, kiváltképp Angliában próbál érvényesülni. 2003 februárjában Tisza Bea vette magának ezt a bátorságot, amikor fellépett London egyik leg-rangosabb jazzklubjában, a 606 Clubban. Ráadásul repertoárjának csak egy részét képezték a biztonságos sztenderdek, a többi szám saját szerzemény volt, melyekre az angol nyelvű szöveget is Bea írta. Az egyetlen biztonsági hálót a kiváló zongorista, Nagy János személye képezte, aki vele együtt ment ki Londonba. Próbára is alig volt idő az ottani jazzvilágban méltán nagy tekintélynek örvendő két zenésszel, a bőgős Arnie Somogyival és a dobos Winston Clifforddal. Nem csoda, hogy Beát is meglepte az általuk aratott tomboló siker. A fantasztikus este után mindnyájan vágytak rá, hogy újra együtt játszanak.

A Nagy-Britanniában is forgalmazott albumon tehát ez a csapat szerepel, csak kibővül néhány felvételen Ben Castle szaxofonossal, valamint két magyar gitárossal: Kormos Jánossal és Lukács Péterrel.

Tisza Bea kiváló énekesnő, aki mindig tudja, hová kell a hangsúlyt helyezni, aki őszinte érzelmeket sugall, de kerüli a melodramát, aki érzéki és „dögös” anélkül, hogy akár egy pillanatra is közönséges legyen, ráadásul humora is van. A 11 felvételtől hetet maga szerzett. Egyes esetekben valóságos modern sztenderdeket alkotott. Van olyan is, amely – kompozíció és előadás szempontjából – ugyanabba a kategóriába tartozik, ahová Anita O'Day vagy Annie Ross dalait sorolja az ember. Az album egésze gyönyörűen szól, és még az első osztályú kíséretből is kiemelkedik Nagy János játéka, akire már épp ideje, hogy felfigyeljen a hazai közönség. *Pallai Péter*

DAVE WECKL BAND
LIVE (AND VERY PLUGGED IN)
Concord Records – Karsay és Társa

A dupla album egy majd' kétórás koncert felvétele. Weckl neve elsősorban Chick Corea együttesében vált ismertté, rendkívüli dobos, tudása csak a legnagyobbakhoz mérhető. A billentyűs Steve Weingart, a tenor- és szoprán-szaxofonos Gary Meek és a basszusgitáros Tom Kennedy neve kevésbé ismerős, ám valamennyien első osztályú, perfekt muzsikusok. A kvartet főleg saját szerzeményeket játszik, amelyek karaktere, hangulata a jazz-rock fénykorát idézi. Gary Meek szaxofonszólói a Michael Brecker által megteremtett modern iskola ékes példái, míg Tom Kennedy basszusjátéka néha egyenesen Pastoriust juttathatják eszünkbe. A billentyűs Steve Weingart különböző Yanaha-szintiken játszik, favorizálja a Fender-szerű hangzást, de pl. Oasis című saját kompozíciójában merészen él az elektronikus soundok adta lehetőségekkel. A fergeteges Tiempo de Festivalban, a műsor zárószámában viszont akusztikus zongorahangszinre kapcsol, ott a plusz négy fúvóssal kibővített együttes hangzásába ez illik leginkább.

A teljes koncertprogram végig izgalmas, magas hőfokon és nagy hangerővel előadott zene, azonban egy idő után kissé fárasztóvá válik. Weckl enged a kísértésnek és túldobolja a lemezt. Nem szerencsés, hogy pl. két egymást követő szám egy tízperces dob-basszus duett, majd egy nyolcperces dobszóló. A darabok átlagos terjedelme 10 perc, lassú szám mindössze egy hallható, az említett Oasis.

Hibáival együtt nagyon jó produkciónak tartom a Dave Weckl Band új CD-jét, s különösen azok figyelmébe ajánlom, akik most ismerkednek az egykor oly divatos jazz-rockkal.

Deseő Csaba

FLAVIO BOLTRO
40
Blue Note – EMI
●●●●○

Flavio Boltro az egyik vezető olasz trombitás, aki 1990 óta közel 30 olasz kiadású lemezen szerepelt honfitársainak együtteseiben – közülük a legismertebb Stefano Di Battista –, továbbá egy Joe Lovano- és két Phil Woods-opuszon. A 40 az első szólólemeze két és fél évtizedes pályafutással a háta mögött, és ez a debütálás rögtön a Blue Note színeiben történik, mely kiadó egyre nyitottabbnak látszik az európai jazzre; ez a globalizálódás egyik pozitív eredménye. Az olyan felfedezések, mint Erik Truffaz, lendületet adnak az ilyen promóciós nyitásnak.

A Flavio Boltro-kvartett színvonalas bopot játszik, főleg a trombitás kompozícióit, melyek igen karakteresek, szülőföldje zenei világából építkezők, de nem folklorisztikusak. Persze van köztük nagyszerű blues is stílizált Miles Davis-akcentussal. Az ideálok nyilvánvalók: Miles mellett Hubbard, Bowie, Don Cherry. Boltro nem epigon, a mesterek hatása úgy van jelen zenéjében, ahogy a nagy elődök öröksége minden muzsikusk munkásságában megtalálható. Az If I Were A Bell Miles egyik kedvenc örökzöldje volt, Boltro pedig egy rekviemet épített belőle. Boltro most a második európai trombitás, akit a Blue Note a világhír felé terelget, de vajon milyen esélyekkel? Míg Truffaz megtalálta egyedi hangját, és így nem kell őt másokhoz, csak önmagához mérni, addig Boltro a mainstream leginkább klasszicizálódott világában nyilvánul meg. Lee Konitz a Gramofon hasábjain megjelent beszélgetésünkben a Trio Midnight értékelése kapcsán utalt arra, hogy a jazz elemei ma már magas szinten elsajátíthatók. Mindenki hozzájuthat az összes felvételhez, transzkripcióhoz, tanulmányozhatja, elemezheti őket, és a tehetséges, jazzre affinis muzsikuskok eljuthatnak a legnagyobbak szintjére. A többi már karizma kérdése.

Szigeti Péter

MARCO ZURZOLO – BANDA M. V.
PULCINELLA
EGEA – CD Bár
●●●●○

Pulcinella a commedia dell' arte állandó karaktere. Ravasz, csalafinta, vicces figura, aki alapvetően naiv vesztes. Sztravinszkij Pulcinellája, a kifinomult Pergolesi-átírat, nem hordozza a vásári komédiák hangulatát, de idézi Pulcinella karakterét. Zurzolo zenekara esetében ez éppen fordítva van. Az egész lemezt átítatja a vásári bandák szedett-vedettsége. A szólamok elnagyoltak, az uniszónók néha kicsit hamisak, egynémely dalnál látjuk magunk előtt a cirkuszban felvonuló elefántok, majmok sorát (talán még a szagukat is érezzük), más dalok mintha mozgalmi indulók lennének. Egy barátom egy hasonló helyzetet úgy kommentált: hamis, de igaz. Szóval Zurzolóék inkább Pulcinella közegét, mint karakterét írják le. Ravasz anyag, a durva különben elrejtve néha szép polifóniak szövődnek, egypár szép hangszerszó is van, különösen Annibale Guarino tenorszaxofonszóli jelzik: igazí jazzmesterről van szó. Az ütőhangszerek sokszínű szövetet hoznak létre (a 14 zenészből négy ütőhangszeres), szerethető a népi hangszereket – harmonika, mandolin, anfora, flicorno – felvonultató akusztikus hangzás, és számomra izgalmas Francesca Zurzolo népies, vélhetően nápolyi stílusú és talán dialektusú éneke.

Engem kellemes élmények értek Olaszországban, ahol jó borok mellett jókat lehetett mulatni, akár még indulókra is, a jó izlés hátráit mégis mindig magunk körül érezve. Tehát bennem nosztalgikus érzéseket keltett az album, de megértem azokat is, akik a népi lakodalmas zenék jelenkori hatását a jazzre nem nézik jó szemmel. Ők például ne vegyék meg ezt a CD-t.

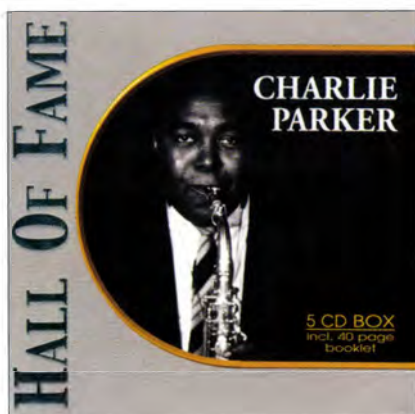
Juhász Gábor

GRENCÓSÓ SURPRISE KOLLEKTÍV
DREAM CAR
KVB
●●●●●

Ha ön nem kifejezetten kalandvágyó, kedves olvasó, akkor óvatosan közelítse meg a nevezett lemezt, mind a róla szóló recenziót, amely szintúgy szabad asszociáció-áramlás, gondolatköllázs. Nem vagyok benne biztos, hogy a gondolkodás globalizálódása eljutott már arra a szintre, amikor az egészségesen szabad, integráló eklektika értéknek és nem valami zagyvaságnak tekintendő, ami esetlegesen érdekes. Az anyagot Fülöp István Csodaautó című diafilmje szövegrészleteinek felhasználásával írta és hangszerelte Grencsó István. Adventure music, azaz kalandzene az alcím, ami az alternatív kultúrában már régóta bevett kategória. „Ugye Önnek is vannak titkos vágyai? Hát persze. Hiszen mindannyian vágyakozunk izgalmakra, szép formákra, új élményekre, harmóniára, vagy felfedezésre váró kalandokra. Dream Car! Egy autó, mely minden titkos vágyát valóra váltja, minden érzékszervét elkápráztatja. Amint elindul az autóval, érezni fogja a Dream Car száguldó erejét és a légszákok nyújtotta biztonságot. Ismerje meg Ön is, és élvezze mindazt a pillanatot, melyet a Dream Car felfedezése jelent. Tegye próbára ezt a tökéletes hangolását, varázslatos élvezetet nyújtó meseautót.” Jó felidézni a 80-as évek elejét, a győri koncertsorozaton feltűnt Masina Jazz – Grencsó első együttesének – zenei vázlatait, jazzfirkáit, melyek képesek voltak feltűnést kelteni Anthony Braxton, Roscoe Mitchell, Szabados György mellett. Nos ezek a vázlatok most itt vannak kiteljesedve, és átrendezve, szabva, dramatizálva, mesével, verbális performance-szal (Szemző Tibor), aciddal, drum'n'bass-szal, (Hajnóczy Csaba-Szekszeplil), rappel-dobbal-nádihegedűvel (Busa István és a Voces), szeretetteljes iróniával. És van Hocus-Bonus track is a bátor kultúrkalandozóknak.

Szigeti Péter

CHARLIE PARKER
HALL OF FAME
Past Perfect — H&H '92

Az öt CD-ből álló, 91 eredeti Parker-előadást tartalmazó album a modern jazz atyjának életművébe enged betekintést. A szerkesztői koncepciót nem a kronológiai sorrend, vagy az alkotói korszakok szerinti csoportosítás szabta meg, hanem a 30-as, 50-es évek Amerikájának jazz- vagy jazzközeli irányzatai: az elődök, illetve az akkori híres Broadway-szerzők nyomdokain kialakulóban lévő új zene, a korabeli klubok hangulatát idéző combo-divatok, a latinus (kicsit szvinges) esztrád zene, az improvizáló hangszerek körében is egyre nagyobb teret hódító blues, valamint a vonósokkal kísért, kissé tánczenés hatású melódiák. Rejtély, hogy egy német, pontosabban hamburgi lemezkiadó miért tiszteli egy kicsit jobban Amerikát, mint egy bizonyos Charlie Parker nevű géniust. Persze az album így sem tud érdektelen lenni, és az sem mellékes, hogy Parker partnereként még számos kitűnő muzikus vált halhatatlanná. A sok-sok híres Parker-melódia, és másoktól is jól ismert nagy sláger mellett lényegében az szól itt, amit várunk: bebop a javából — bármilyen körítést is találtak ki neki. Mert a bebop elsősorban játékmód, és csak másodsorban irányzat.

Már nem tudni, hogy pl. a 40-es években is ugyanazt jelentette-e a „jazz” szó, mint manapság, vagy hogy mennyiben tartották művészetnek ezt a műfajt. Egy biztos: Parker bármilyen irányzat keretei között szaxofonozott, nem fogta vissza magát, nem vette lejjebb a tüzet, melyet néhány társával ő lobbantott fel, s mely megperzselt a fél világ zenekultúráját — akár bebopnak, akár jazznek, akár művészetnek nevezzük ma azt, amit csinált.

Matisz László

ANDREW HILL
PASSING SHIPS
Blue Note — EMI

A legutóbbi időkip mostoha sors jutott Andrew Hillnek: míg a többi nagy postbop zongoristáról Silvertől Waldronig temérdek kritika és elemzés jelent meg az évek során, s az életműveket többnyire jól dokumentálták CD-ken is, addig Hillt, a szokatlan harmóniákban gondolkozó pianistát és a nem mindennapi jelentőségű komponistát szinte teljesen elfeledték. Pedig alig férhet kétség hozzá, hogy ő jegyzi az elmúlt negyven év egyik jazz-kulcsművét (Point Of Departure, Blue Note, 1964) s jónéhány egyéb lemez őrzi bravúros frazirozását, fülbízsergető invencióit. Szólólemezait vagy éppen a jelen album Noon Tide-jának és The Brown Queenjének zongoraszólóját hallgatva már-már hajlanánk rá, hogy Thelonious Monk követőjének nevezzük, de az összehasonlítás nem mindenestül állná meg a helyét. Egyes Monk-indítások ellenére leginkább mégiscsak önmagára hasonlít, amit előad.

Az itt hallható zeneanyag 34 éve lappangott egy mesterszalagon, míg Michael Cuscuna közreadta. Ám szemben az „eltűnt” sessionök legtöbbszörével, a Passing Ships 1969-es felvételeinek körülményei élesen rögzültek az előadók emlékezetében. Nemcsak Lenny White dobosában, akinek ez volt az egyik első stúdiómunkája, hanem az öregebb rókákban is, jelezvén: a muzikusok azonnal tisztában voltak a felvett hét kompozíció különleges értékével. Hill itt nonettre írta a számaint, s a hattagú fűvösszekció még az említett kiemelkedő albumánál is kicsit sokszínűbb fűvóshangzást tett lehetővé. Eric Dolphynak a korábbi lemezen betöltött központi szerepét főleg Joe Farrell, s némileg Howard Johnson vette át. E szerepcsere talán legszebb példája Farrell angolkürtszólója az egzotikus címadó számban.

Máté J. György

Minden, ami a fújáshoz kell!

FON
TRADE MUSIC

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

Amit kínálunk:

- a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját: nálunk ezeket nem csak megrendelheti, de kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.
- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az óvodai zeneoktatásban használatos Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvöztetésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka.

Így magától értetődő a garancia...

1081 Budapest,
Kiss József utca 14.,
Telefon: 06 1 210 2790,
Fax: 06 1 303 1158,
E-mail: fontrade.music@axelero.hu,

www.fontrademusic.hu

BÉLA FLECK & THE FLECKTONES
TEN FROM LITTLE WORLDS
 Sony Music
 ●●●○○

A lemezeket ontó Béla új CD-jét a Sony-Columbia adta ki. Azt hinnék, ez ma is garancia a zenei minőségre, de csalódnunk kell. A bendzsó Fleck minden erőfeszítése ellenére sem alkalmas olyan jellegű szólószerepre, hogy az igényes hallgató számára is élvezetet nyújtson. Ilyen a hangszer adottsága. A bendzsó-szaxofon-baszuszusgitár-dobszintetizátor kvartett az egyes darabokban több közreműködéssel bővül, köztük van Bobby McFerrin, Branford Marsalis, egy rapper, hegedűs, gitáros stb. Színes kavalkád helyett viszont közepes színvonalú produkciót hallunk, amely gyakran unalomba torkollik. A kompozíciók szerény ötletekről tanúskodnak, akárcsak a hangszerelések. A főnök szólói etűd jellegűek, többnyire egyszerű skálamenetek oda-vissza. Némelyik szaxofon- és gitárszólo ehhez képest felüdülés. Jazznek e zene aligha mondható, ha fúziós vagy világzenének tekintjük, némi jóindulattal három csillagot érdemel. DCS

PEGE ALADÁR
LIVE AT IBS CONCERT HALL
 KCG – Universal
 ●●●○○

Az 1963 óta koncertező Pege Aladár a magyar jazzélet egyik hőse. Liszt-díjas, érdemes művész, neves fesztiválok díjazottja, mégis hosszú pályája során viszonylag kevés lemeze jelent meg itthon. Neki sem könnyítette meg helyzetét az elmúlt éra, jó értelemben vett konokságának és töretlen alkotókedvének is köszönhető, hogy a mai napig aktív. Az IBS jazzklubjában rögzített koncerten fiatal és a középgenerációba tartozó kiváló magyar muzikusokból álló együttesével – Kollman Gábor, Pintér Zoltán, Sramkó János és Czibere József – hallható, vendégként pedig az osztrák Heinz von Hermannnt üdvözölték szaxofonon és fuvolán. Szokásához híven Pege saját szerzeményeit játssza a zenekar, funkos, latinus jazzt, s a számára kedves népdalfeldolgozás sem marad el. A jellemzően „pegés” témák közt elhangzó szólók lelkesek és lendületesek, érdekes módon épp a vendégművész játéka tűnik kissé darabosnak. BB

THE JOSH ROSEMAN UNIT
CHERRY
 Knitting Factory
 – CD Bár
 ●●●○○

Olvasóink többsége bizonyára emlékszik még Herbie Hancock The New Standard című albumára, amely a reveláció erejével hatott. Hancockék abból a premisszából indultak ki, hogy a standard fogalma radikálisan megváltozott, s a feldolgozandó témának már nem feltétlenül a szűkebben vett jazz fogalomköréből kell kikerülnie. Ezt a gondolatot tette magáévá az amerikai új generáció egyik ígéretes pozanosa, Josh Roseman is, amikor saját nevén megjelent első albumára olyan „nyersanyagokat” válogatott, mint Elvis Presley, a Lennon–McCartney páros, Marvin Gaye, Sun Ra vagy a tragikus sorsú Nirvana-frontember, Kurt Cobain. Mindezt big bandes hangszerelésben, markáns fúvós-kórusokkal tálalja. Rosemant bizonyos szaklapok az afrikai–amerikai jazz nagy megújítójának, prófétájának nevezik, ami az albumot hallgatva egyelőre erős túlzás. Kellemes, nem szokványos zene, de semmi több. ReA

JOHN TAYLOR
ROSSLYN
 ECM – MusiCDome
 ●●●○○

Aki nagy lelkesedéssel teszi ezt a CD-t – meglepő módon John Taylor első ECM-szólólemezét – a lejátszóba, az valószínűleg Taylor korábbi, a Peter Erskine vezette triók varázslatát reméli viszonthallani, vagy Marc Johnson egyszerre jazzes és jazzen túli bőgőjátékára és Joey Baron sokszínű, szinte beszélő dobolására hegyezi a fülét – Taylor „felhőszerű” zongorázása mellett. Esetleg mindezekre egyaránt számít. No meg a kompozíció és improvizáció olyan formán való ölekezésére, amikor a téma is lélegzik, az improvizációk pedig egymásból sarjadnak, indáznak. A Rosslyn még áttetszőbb, még líraibb, mint az Erskine-trió lemezei voltak, mintha Taylor, Kenny Wheeler és Ralph Towner szerzeményeit, sőt Irving Berlin How Deep Is the Oceanjét nem is papírra tollal írták volna, hanem egy tó vizére egy faággal. Olyankor érdemes hallgatni ezt a zenét, ha körülöttünk is és bennünk is csönd van, különben ellilán. BB

CHUCK LOEB
eBOP
 Shanachi – CD Bár
 ●●●○○

Az 1956-os születésű gitáros, Chuck Loeb a Berklee Schoolt végezte el. Talán Stan Getz zenekarában való közreműködése tekinthető pályája csúcának önállóvá válása előtt. Saját lemezei a mostanihoz hasonlóan a fusion jazz kategóriájába sorolhatók. E CD-n szinte az összes kompozíciót Loeb jegyzi, sőt az egész produkció többé-kevésbé egy személyes Chuck Loeb-zenekar munkája. Persze mindegyik darabnak megvannak a vendégei, rendszerint mindig más basszista vagy egy-egy fúvós személyében, illetve némelykor élő dobos is rájátszik a gitáros készítette dobos alapokra. Ennyit a lemez technikai háttéréről. A zene, ha könnyűzenének tekintem, nagyon kellemes; kiváló zenészek tetszetős, jazzes ritmusokat játszanak, az egészet nagyon jó hallgatni. Loeb nagyszerű gitáros, és a darabjai is remek. Ha azonban igazi jazzként hallgatom a lemezt, nem találok elég súlyosnak, hiányzik a mondanivaló, az egyéniség. FK

HARRY CONNICK JR.
OTHER HOURS
 Marsalis Music – Varga
 ●●●○○

A New Orleans-i születésű Harry Connick jr. igazi sztár Amerikában. Koncertjeinek helyszínei nem klubok, hanem nagy arénák, eladott lemezeinek példányszáma jóval meghaladja a jazzben szokásosat. A siker záloga kellemes hangja, vonzó külseje, megnyerő színpadi fellépése. Az egykor Sinatra-utántázként indult zongorista-énekes már többször bizonyította, hogy képes a jazz szempontjából is értelmes produkciót nyújtani, ha úgy hozza a kedve. Ismét úgy hozta: az Other Hours modern main stream zene. Alcime: Connick a zongoránál. A számok egy általa komponált Broadway-musical betétdalainak hangszeres változatai kvartett előadásban. Jó zene, csiszolt kivitelben, minden szélsőség nélkül. Üzenete: lám, ez a fiú tud zongorázni, és lendületesen szvingel. Lehet, hogy ennek errefelé nincs kellő hírértéke, de tegyük hozzá, a fiú komponálni is tud. Érdemes hát figyelni rá – amikor a kedve úgy hozza, hogy jazzt játsszon. TG

JAZZ-ES HANGULATBAN
Hungarian Jazz History No.10
Hungaroton

A Simon Géza Gábor szerkesztette magyar jazz-történelmi sorozat tizedik lemeze olyan, 1956 és 1971 között készült (eredetileg kislemez) felvételeket tartalmaz, melyeket – a szerkesztő szerint – sokan szeretnék meg nem történné tenni. Hogy miért ez a komplexus, nem teljesen világos. Végül is annak idején azon szerencsés előadók, akik egyáltalán a lemezstúdiók közelébe mehetek – nyilván képzett szakemberek döntésének köszönhetően –, ilyennek érezték a közönség számára is felfogható jazzt. A lemezen hallható Hardi Tamás, Hosó Irma, Kósa Zsuzsa, Harangozó Teri vagy éppen a Harmónia Vokál nem Amerika meghódításának szándékával énekelték fel a sok ismert jazzes melódiát (zömében magyar szöveggel), hanem nekünk, hogy szórakoztassanak. Mellesleg helyenként igen komoly hangszerelések közepette. És ezzel nem is lenne semmi baj; ha nem kívánják a jazzt komolyan szerető embert is „jazz-es hangulatba” ringatni. *ML*

LAKATOS ANDRÁS OLÉ
Magyar Rádió
●●●●○

Nem lehet azt mondani, hogy akár a Magyar Rádió dobos tehetségkutató versenyének elődöntőjén, akár a döntőn készült felvételen hallható volna Pecek Lakatos András lámpaláza, hiszen már ezen alkalmakkor is magabiztosan, kiváló tempóval, ízzel, lélekkel kísért és szólózott, mégis a három utolsó s kiváltképp a befejező, a Kovács Gyula emlékére komponált szám jelzi azt az ígéretes utat, mely a 22 éves dobos pályájának kiteljesedéséhez, az éretté, a művészé váláshoz vezet. Lakatos Róbert zongorista és Barcza Horváth József bőgős, akik a versenyen végig, így a győztesnek járó jutalom-CD-n is közreműködnek, olyan értékrenddel bírnak, melyet Pecek Lakatos András is magáénak mondhat, és amelyet az amerikai és itthoni elődök által kialakított hagyományok iránti tisztelet s a bebepozó való vonzalom jellemez. S hogy jó úton halad a fiatal dobos, azt mi sem bizonyítja jobban, hogy Szakcsi Lakatos Béla őt választotta a jazz számára talán új utakat is törő triója dobosának. *BB*

JACQUES LOUSSIER TRIO BEETHOVEN: ALLEGRETTO FROM SYMPHONY NO. 7
Telarc – Karsay és Társa ●●●○○

Meglepő belegondolni, hogy Jacques Loussier már 1959 óta játszik klasszikus zenei átiratokat jazzesítve. Kedvenc szerzője Bach, de nyúlt már Debussy, Ravel, Vivaldi műveihez is. Most Beethoven 7. szimfóniájának második, Allegretto tételét szedi szét szokásos triójával 11 féleképp, hol rockosítva, hol latinosan, hol tangó ritmusban, hol 6/8-ba ültetve, sőt a Holdfény-szonátával egybegyúrva is. Az Allegretto a zeneirodalom egyik leggyönyörűbb, melankóliájával is felemelő, hátborzongatóan mély darabja, mely a szimfónia többi tétele nélkül is önálló mű. De ez még nem ok arra, hogy megfosszák lényegétől, LEGO-zzanak vele, ha a mai korszellem azt is üzeni: bármi bárhová behelyettesíthető, a zenék, amint a kultúrák is, egy-lényegűek, az alkotói szabadság pedig mindenre kiterjed. Loussier remek zongorista, de vannak dolgok, amiket nem érez. Az Allegretto nem musical-betétal. *BB*

PETER LIPA BEATLES IN BLUE(S)
East West Promotion – Gamy Records
●●●○○

Peter Lipa itt él a közelünkben, félig-meddig magyar származású, ráadásul nemzetközi szinten is „jegyzett”, kiváló jazzénekes, s mégsem tudunk róla szinte semmit (bár készséggel elismerem, ha ez csak a recenzens tájékozatlansága). A Gamy Records most törlesztett valamit ebből az elmaradásból, amikor elhatározta, hogy forgalmazza a Beatles in Blue(s) című új Lipa-albumot, sőt még egy lemezbemutatóra is meghívja a veterán szlovák muzsikust (utóbbi a New Orleans klubban zajlott le, november elején). Nos, a Lennon–McCartney örökzöldeket jazzesítő és/vagy bluesosító, akár szentségtörésnek is nevezhető, de mindenképpen merész vállalkozás nem méltatlan a figyelemre. A tizenhat dal közül tizenegy átdolgozása – ha nem is teljesen egyenletes minőségben, de – invenciózusan, sok jó ötlettel valósult meg, négy további szám is vállalható, s csak az I Wanna Be Your Man esetében éreztem komolyabb stílári bukfeneket. Lipa megjelenése a lemezipiacon mindenképpen üdvözlendő. *ReA*

JAZZ ÉS VILÁGZENE

ROMARE BEARDEN REVEALED BRANFORD MARSALIS QUARTET

Harry Connick Jr.

BOBAN MARKOVIĆ ORKESTAR BOBAN I MARKO BALKAN BRASS FEST

Varga István

Magyarországon forgalmazza

Varga István

(ist.varga@axelero.hu)

MITSOURA

Juhász Miczura Mónika (ének)

és zenésztársai

Szerzői kiadás

Manapság a zenében teljes az eklektika. Amikor már végkép nem lehet kibogozni a szájakat, amikor egyre homályosabbak az évszázados alap-értékpontok, melyhez képest viszonyíthatunk, és amikor már csak a múltó idő dönti el, hogy mi jó, hogy mi az, ami hosszútávon is fontos számunkra, egyetlen „korszerű” szempont marad: az

érzelmi viszonyulás. Tehát, hogy most(!) vonz-e – esetleg érzékileg –, hogy szerelem-e azt a bizonyos zenét, vagy sem.

Nos, jelen zene is meglehetősen eklektikus. Itt sem világosak a körvonalak – a dalok származását, tartalmát, nyelvjárását, eredeti kulturális közegét illetően –, de legalább az etnikai eredet sejtethető. Romák által bejárt, illetve lakott, indiai, közel-keleti és balkáni tájakon keletkezett, többségében tradicionális cigánydalokat hallunk – melyeket feltehetően eredeti formájukban is jócskán átítatott a keletkezési helyükhöz kapcsolódó helyi kultúra. Az elhangzó dalokról nem mondhatunk mást, mint hogy valódi kincsek, melyeket emberöltőkön keresztül őriztek és formáltak névtelen alkotók és előadók, hogy legyen mivel esküdni, születni, temetni, sírni és vigadni családjaik, nemzetségük újabb generációinak is.

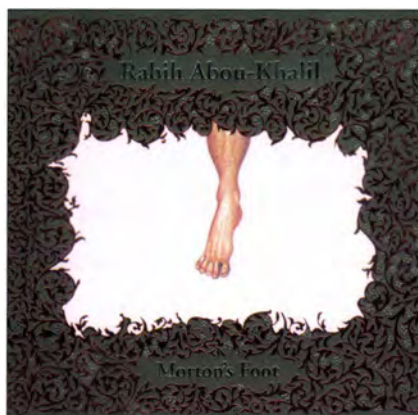
Az Ando Drom énekeseként megismert Juhász Miczura Mónika, azaz Mitsoura az indiai – feltehetően radzsasztáni – archaikus szanszkrit nyelvtől, a romániai és magyarországi roma nyelvjárásokig, az azokhoz tartozó, lényegében azonos szellemiségű dallamokkal, valójában a fél világot átívelte. Éneklése rendkívül egyéni. Megle-

hetősen magasan (szinte a torokban) képzett énekhangjához nem lehet közömbösen viszonyulni. A dalok hatása így egyszerre kelt hiteles, szinte autentikusságra utaló benyomást, és gyanút, mely szerint ez csak az énekhangon tett erőszak árán lehetséges.

Legalább ennyire zavarba ejtő a produkció hangszeres része. Egyfelől a mai magyarországi világzene és jazz mértékadó muzsikusaiból álló, roppant tekintélyes névsor vonatkozásában, másrészt a hangszerelést illetően. Monori András, Szalai Péter, Fekete-Kovács Kornél, Balogh Kálmán, Lukács Miklós és Dész András a tőlük megszokott profizmussal és ízléssel szólalnak meg akusztikus hangszereiken, egyben saját zenei világukat is határozottan képviselve. Moldvai Márk szintetikus effektjei és groove-jaí viszont – nem az első – kétes kimenetelű kísérlet részei, hogy az elektronikus popzenei eszköztár valami nemesebb cél szolgálatába álljon. Ez utóbbi miatt érődik kissé tervezetten sikerorientálnak és „project izünek” az egyébként kétségkívül nagy műgonddal létrehozott produkció.

Mindez persze véletlenül sem jelenti azt, hogy nem szerethető ez a zene.

Matisz László

RABIH ABOU-KHALIL

MORTON'S FOOT

Enja – Varga

Nehéz műfajba sorolni Rabih Abou-Khalil muzsikáját. A legkézenfekvőbb kategória az etno-jazz lenne, ám érzésem szerint a Németországban élő lantművész kompozícióiban legalább annyira felfedezhető Bartók, Sztravinszkij hatása, mint mondjuk a Közel-Kelet dallam- és ritmusvilága. Egyetlen földrész vagy népcsoport hagyományá-

hoz sem kötődik szorosan, népzenei jellege főként a hangszerelésben mutatkozik meg. Ráadásul, amint azt már korábbi lemezein is észrevehettük, hangszerre, az *oud* sem az autentikus perzsa-arab dallamkincs hordozója, ahogyan azt a felületes szemlélő feltételezhetné. (Legutóbbi, „Il sospiro” című szólólemezeről: Gramofon 2002–2003. tél)

Mostani együttesét a „Cactus of knowledge”-ről ismert klarinét, harmonika, tuba, szöveg nélküli ének és szolid dobfelszerelés alkotja. A nem éppen mindennapi felállás hangszereseitől nagyszerű improvizációkat is hallhatunk, bár a szigorúan megkomponált, főként unisono részek majd' hetven százalékát teszik ki a hatnyolc perces számoknak. Az elképesztő mélységekbe is leereszkedő basszus ének-szólam (Gavino Murgia) egyértelműen hangszerként kezeltetik, de csak két számban szerepel. Rendkívül szellemesnek találtam a halandzsa szótagokkal való játszódást: „Lobotomie Mi Baba Lu”. Kompozíciós szempontból a XX. századi zene, az improvizációkat tekintve a jazz gondolkodásmódja érhető tetten.

Ami miatt viszont biztosan ráismerünk a modern etno-jazz egyik legsajátságosabb figurájának lemezére a polcon: az összetéveszthetetlenül művészi vizuális kidolgozás. Minden lemeze egy-egy újabb ösztönzési alkotás. Szinte sportot űz belőle, hogy a lemezborítói minél extravagánsabbak, nagyvonalúbbak legyenek. Ezt azonban nem a popzenében megszokott olcsó, hatásvadász képi módszerekkel teszi, hanem a leheletfinoman cizellált keleti díszítőművészet által ad keretet valamely gondolati tartalomnak. Ha a CD kísérőfüzetéből eligazítást, informatív tartalmat várnánk, csalódnunk kell: minden egyes „mesekönyvben” egy-egy kortárs novella található. Két szám hangyabolyra emlékeztető partitúráját is böngészhetik a kottaolvasás ismeretébe beavatottak.

A tizenegy zeneszám meghallgatásakor mindössze két aggályom maradt: a hatvan perccel túllépve már kissé fárasztónak éreztem a sok tizenhatodosan zakatoló unisonót. De még inkább az, hogy sehogy sem derült ki: ki a csuda az a Morton, akinek a lába ezt az egész albumot ihlette!

Pödör Bálint

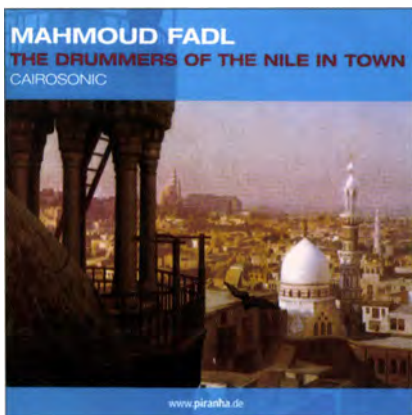

CESARIA EVORA
VOZ D'AMOR
 Lusafrika – BMG
 ●●●●○

Best of, koncert- és remix-albumokat nem számítva, a kilencedik új lemezét készítette el az énekesnő. Először meztlábás dívának ismerte meg a világ, később „a világzene Billy Holiday-ja”, mára pedig „A Zöld-foki-szigetek Hangja” állandó jelző birtokosa. Az új cím sokkal komplexebb feladattal látja el, mint az eddigiek. Az elmúlt években Cesariát megismerte az összes kontinens, és számos felvételt készített más nemzetiségű zenészekkel. Átaluk más zenei hagyományok is beépültek a zenébe, amelyet önmagában is francia hatásokkal tarkítanak, a nyelvből adódóan alapvetően latinos, viszont Afrika földrajzi közelségét is magán viseli. Leginkább műdaloknak szokás nevezni azokat a folklórmotívumokat használó kompozíciókat, melyek szerzőjét ismerjük. A 14 dalra egyetlen kivétellel igaz ez. Az egyetlen népdal a Mar de canal, Fernando Andrade feldolgozásában, akit zongorajátéka és hangszerelése alapján a Zöld-foki-szigetek Count Basie-jének nevezhetnénk. Az egész lemezt befedi a zenei nyelv egységének jelenléte. Még akkor is, ha a zenészek nem mind a szigetéről valók. Ahogyan a párizsi stúdió munkája is leginkább az európai normához van igazítva. A hangszerek térbeli elhelyezése jól definiálható, így a gyakran „vállvetve” végigdíszített kísérő szólamok közötti navigálás is segítséget nyújt a hallgatónak a keverés. A dalok hangulata, hangszerelése – a műfajon belül maradvány – igen sokszínű, a szomorkás gitározástól, a táncos szaxofonosig. Ebben a változatosságban keres helyet magának a Zöld-foki-szigetek anygala.

Grillusz Sámuel

MAHMOUD FADL
THE DRUMMERS OF THE NILE
IN TOWN
 Piranha – Varga
 ●●●●○

Harmadik állomásához érkezett a Nilusmenti utazás. Mahmoud Fadl núbiai ütőhangszeres az 1997-es Khamish Kenkish-sel készült és a 2001-es „The drummers of the Nile go South” című albumai után most Kairó népzenei hagyományából készített válogatást. A huszonhárom rövid zeneszám mindegyikén hallhatjuk Mahmoud Fadl dobjait, Magdi Berbish darbukán, Mohamed Sobhi (Kallo) pedig riqen (csörgődobon) közreműködik. Szintén hiteles, közkedvelt művészek Kairóban. Az album összeállításánál Fadl szándéka az volt, hogy a kairói tradícióknak minél szélesebb spektrumát tárja az európai hallgatóság elé, sokévi gyűjtőmunka árán. Kairó Ataba kerületében, a zenészek gyülekező-helyének tartott Mohamed Ali utcát járva kutatott olyan előadók után, akik még ismerik a hagyományos helyi stílusokat. Így jutott el a Khalil családhoz, amelynek minden tagja zenész, a kisgyermektől a nagypapáig, és a fúvós hangszerek, egész pontosan a mizmar (zurna, töröksíp) művészetének utolsó mesterei. Őket három számon élvezhetjük. Hallhatunk még akkordhangszerként harmonikát, virtuóz improvizációkat különböző dobokon és gyönyörködhetünk a kaval (kawala) érzéki hangjában. A lemez fő attrakciója az egykori híres Hasaballah együttes maradvékaiból összeállt formáció, amely állítólag Egyiptomban egyedülként szolgálta meg a hagyományos udvari, esküvői repertoárt rezes hangszereken, pergődob, nagydob és cintányér kíséretével. A lemez végén Fadl számomra erőltetetten bizonygatja modernitását egy remixen: arab dallamtöredékeket hallunk drum and bass alapon.

Pödör Bálint

BOBAN MARKOVIĆ ORKESTAR
BOBAN I MARKO
BALKAN BRASS FEST
 Piranha – Varga
 ●●●●○

A szerb trombitavirtuóz alvadt zenéjét hallgatva fájdalom elismerni: a balkáni rezesek hadjárata alighanem leszálló ágba lépett. Bár a világzenei piacon igen ambiciózusan jelen lévő Piranha label lelkesen szárnya alá veszi, a sokáig magyar kiadók és ügynökségek által foglalkoztatott Marković népszerűsége csúcsán kimúl az ihlet. A lemez – amelyen a trombitás fia, Marko is szerepel – úgyszólván olyan unalmas, amilyen hihetetlen lendületet diktált a szerbiai és romániai rezesek első hulláma. Kiábrándítóak a gyöngydobos kíséretetek, a cinek és pergők erőtlenségű placcsanásai, amelyekkel együtt a kiszámítható rezes-témáknak olyan a hangulata, mint amikor egy vidéki, lakodalmos rockzenekar szappanoperák dalaival frissíti a repertoárt. Borsózik a hátam – hát, hová lett a tűz, Boban?!

Lehangolóak a kiadónak azok a próbálkozásai is, amelyek következtében a katalógus további jól csengő nevei – Mahmoud Fadl és Frank London – megjelennek a közreműködők listáján: feltüntetésüknek csupán piaci jelentősége van. Szinte alig egy-két szám idézi a hajdani sodrást, azok is rendre a szerb népdalok feldolgozásai közül. Minden egyéb kísérletezés, komponálgatás hamvába holt, és hallhatóan idegen a zsigerből zenélő rezesektől.

H. Magyar Kornél

A Gramofon 2003. őszi számában tévesen tüntettük fel két hanglemez kiadói, illetve terjesztői adatait.

A helyes adatok a következők:
 Jaco Pastorius Big Band: Word of Mouth Revisited. Telarc – Karsay és Társa
 Karim Ziad: Ifrikyá. ACT Music – CD Bár
 A hibáért elnézést kérünk.

EKTAR
FORRÓ HANGOK
 Szerzői kiadás
 ●●●●○

Időben és térben is messzire utazik az Ektar. Több száz éves távol- és közel-keleti zenei hagyományok és a középkori európai zene az ihlető erő Szöke Szabolcs tizenegy kompozíciójához. Arról tanúskodnak, hogy a Kolinda egykori szólistája, a Makám és a Tin-Tin alapító tagja nemcsak benyomásokat szerzett ezen népzene világáról, hanem elmélyülten tanulmányozta őket. A két tradicionálisként feltüntetett szefárd ének mellett a többi darab is az autentikusság érzését kelti a hallgatóban. Az Ektar („egy húr” hendi nyelven) ütőhangszer nélküli formáció, Szöke Szabolcs gadulkája, szárangija és kalimbája mellett az elsősorban jazz-zenészként ismert és elismert Benkő Róbert bőgője, a Jeruzsálemben és Budapesten is diplomát szerzett Kardos Dániel gitárja és a klasszikus tanulmányai után keleti tradicionális énekmodokat is el-sajátító Tóth Evelin hangja zeng. Egy számban Monori András kavaljátéka gazdagítja a szólamokat. A Forró hangokat egyfajta belső izzás fűti, nem olyan nagy lánggal ég itt a tűz, mint a latin, kubai vagy fekete-afrikai zenékben. A hangkészletre és a dinamikára a minimalizmus jellemző; ahogy ezt keleten érzik, kis mozdulatokkal, apró lépésekkel sokszor többet lehet mondani, mint harsánysággal vagy széles gesztusokkal. Ez egy más, alapvetően melankolikus (a szót nem a „borongós” szinonimájaként kell itt érteni) létérzés zenéje, a befelé figyelésé, melynek súlyát a hangszerek – beleértve az énekhangot is – együtt zengése és a muzikusok egymásra összpontosító játéka teremti meg.

Bércesi Barbara

ARASINDA
NE OLURSAM OL
– BÁRKI IS LÉGY
 Etnofon
 ●●●●●

A török népszerű zenét játszó Arasinda második lemeze betejjesíti a debütáló album (Askın Sarabi; Gramofon 2002–2003. tél) ígérését. Nyitrai Péter (szaz, kaval, töröksíp) és Berger Hanna (ének) irányítása alatt a zenekar a török népzene hiteles magyar előadójává érett. Nagy szó ez, ha végignézzük azokat a csoportokat, amelyek a legkülönbefélebb etnikus zenékhez nyúlva megragadnak a műkedvelő szintjén. A kísérőfüzet tartalma és persze a dallamok kidolgozásai is tájékozottságra vallanak. A két zenekarvezető nem az egzotikum kétes, hanem a zene univerzális paradigmái között gondolkodik, és ettől jók a felvételek. A zenekar többi tagja is profi hangszeres, akik közül új emberként Juhász Endre külön említést érdemel: oboájának hangját mindenki ismeri, aki a Makám felvételeiről tanulta meg anno, mi fán is terem a világzene. hMK

EXPLORER
SOROZAT
THE REAL MEXICO
IN MUSIC AND
SONG
 Nonesuch
 – Warner

A Nonesuch kiadó korszakalkotó etnomuzikológiai sorozatáról – az egyre bővülő újra kiadott katalógus birtokában – immár elmondható: rendkívül nagyívű, de korántsem egységes színvonalú gyűjteményről van szó. Az itt-ott gyengébb interpretációk mellett a legtöbb kiadvány mégis olyan felvételeket tartalmaz, amelyek értékmegőrző szerepe ma már szinte felbecsülhetetlen. A sorozat két mexikói része közül jelen CD egy kis lélekszámú, de rendkívül muzikális etnikum, a Purépecha indiánok zenéjét tartalmazza. Az európai hangszerekkel – hárfával, gitárral, mandolinral – kísért, de eredeti nyelven megszólaló dalok többsége sajátos romantikába kalauzolja a hallgatót: a háromnegyedes lüktetésű, középlassú témák legtöbbször a népcsoport ősi, kolonizáció előtti időkre visszanyúló emlékezete inspirálja. Az értékes archívok sokmindent megmagyaráznak a modern mexikói zenéből is. hMK

CELIA CRUZ
REGALO
DEL ALMA
 Sony Music
 ●●●●○

Celia Cruz júliusban, hosszú betegség után elhunyt. Az USA-ban rendkívüli népszerűségnek örvendő, kubai származású salsáénekesnő utolsó stúdióalbuma jelent meg az idén. A lemez szöröstül-bőröstül jó példa az afro-kubai popzene amerikai változatára, miami szirupos egyvelegek világára. Az alapvetően karibi hangulatú hangszerelés – bőszes percussion és rezes ritmusszekció – olykor tömény elektronikus varázslással és vizuális giccsparádával egészül ki. Celia Cruz hangja varázslatos, vérben a havannai feeling, még ha évtizedek óta el is hagyta hazáját. A lemez azonban azok közül való, amelyeknek producerei farönknyi szivarokkal a szájukban tetszelegnek a latin Grammy-díj kiosztóján. Aki Celia Cruz romlatlan eredetiségét akarja hallgatni, ajánlom az 50-es években a PolyGramnál megjelent első sorlemezeit. hMK

KISS GY. LÁSZLÓ
HANGOK
A MÚLTBÓL
 Hungaroton
 Classic

A tárogató örvendetes reneszánsza a hangszeres népzeneben és a modern jazzben egyaránt tapasztalható, Borbély Mihálytól egészen Charles Lloydig sokan használják a különleges adottságokkal rendelkező hangszert – kortárs zeneszerzők is egyre szívesebben írnak rá szóló-vagy versenyműveket. Érdemes tehát alaposan megismerni a tárogatót, amihez kitűnő alkalmat kínál a Hungaroton lemeze. Kiss Gy. László, a Fesztiválzenekar művésze komolyzenész felkészültséggel, de népi hangszerek szemléletével nyújt át sokoldalú válogatást a tárogató repertoárjából. Három kortárs kompozíció (Dubrovay László, Ernesto Arenson, Könczei Árpád) mellett felcsendülnek hagyományosan tárogatón megszólaló dallamok is Örményországtól egészen a Dunántúlig. A füzetben érdekes cikk olvasható a hangszer eredetéről. hMK

Quartet B: Üveghegy

Borbély Mihály zenekarának második lemeze a Fonó Records gondozásában.

Fonó Records
1116 Budapest, Sztregova u. 5.
Tel.: 206-5300
Mail: fono@fono.hu

Támogatók:

ARTISJUS Alapítvány

"... mert kell egy hely,
ahol össze lehet jönni"

Kegyelemteljes Ünnepeket, sikeres,
boldog Újesztendőt kívánunk.

december 4., csütörtök 20.00

**Muzsikás együttes és
Sebestyén Márta** adventi koncert

december 19., péntek 20.00

Makám lemezbemutató
Palya Bea
Szalóki Ági
Bognár Szilvia

december 20., szombat 20.00

Dresch Quartet

december 29., hétfő 20.00

**David Murray és a Balogh Kálmán
Gipsy Cimbalom Band**
nyilvános lemezfelvétel

FONÓ
BUDAI ZENEHÁZ

FONÓ

Fonó Budai Zeneház
1116 Bp. Sztregova u. 3.
Tel./Fax: 206-5300, 203-1752
www.fono.hu - ticket@fono.hu

Médiatámogatók:

BUDAPESTI NAP **PORT.hu**

**SZENTPÉTERI
CSILLA
IDŐZÓNÁK**

Echo
●●●●○

Szentpéteri Csilla harmadik szólólemezen vannak jó, és vannak kevésbé szerencsés dolgok. A probléma magában a műfajban rejtőzik: az ennyire direkt crossover ugyanis óhatatlanul erős korlátokat von a zenészek elé. A klasszikus — főleg romantikus — zeneszerzők témái alapvetően merevek maradnak, nem ágyazódnak be igazán organikusán a kompozícióba. Ami jó, az a művésznő és csapata elkötelezettsége, amellyel mindent elkövetnek, hogy mégis hidat lehessen verni a komolyzene és a hangszeres modern zene közé. Az ebből születő eredmény alapvetően könnyen hallgatható, a számok nagyrésztében a hangszerelési igényes, a szólók pedig (Sipeki Zoltán — gitár; Deseő Csaba — hegedű) a klasszikus témából merítik ihletüket. Kár, hogy Lantos Zoltán Indiában tanult, nagy formátumú hegedűművész kimaradt a Hindu dalból (Rimszkij-Korszakov), a két másik számban való jelenléte viszont alig észrevehető. *hMK*

**CHINA
BROADCASTING
CHINESE OPERA
FEAT. RICHARD
CLAYDERMAN
NEW ERA**

Decca — Universal

●●●●○

Ez a lemez olyan, mintha a tükörkép elé tartanánk tükröt. Avagy hogyan játsszuk a kínai zene ultra light változatát amerikanizált változatban. Komoly a recept és még komolyabb a koktél maga. Ami kínai a lemezen, az a szólóhangszerek megszólalása és a témák íve. A háttér a világzene legrosszabb hagyományait használja az elektromos szférától a dobgepen át a hárfagurgulázásig. Clayderman zongorajátéka úgyszólván semmilyen stílusjeggyel nem rendelkezik, az ő védjegye már csak az a két-három sláger marad, amelyik vagy 20 éve felhangzik a rádiókban. Kínai éttermekben, háttérzenének elmegey a lemez, és biztos vagyok benne, hogy a közreműködőknek sincsenek illúziói: a boritón feltüntetett kínai opera olyan messze van ettől a zenétől, mint Peking Los Angelesből. *hMK*

**BUJDOSÓ JÁNOS
A SZABADSÁG
SÁRGÁJA —
FILMZENÉK**

Trottel Records

●●●●○

A pszichedelikus zenéket kiadó Trottel Records vállalta magára Bujdosó János zeneszerző filmzenéinek gyűjteményes kiadását. A kiadó katalógusában olyan zenekarok találhatóak, mint a Magura, a Korai Öröm és a Kárpát Möbiusz. Zene a perifériáról — ez Bujdosó zenéjének üzenete, amely nem feltétlenül rosszindulatú megközelítés. A periféria-tudat önmagában inspiráció és nem is kevés nagyon fontos alkotással ajándékozta meg a magyar kultúrát — amely maga is az európai kultúra periféria-tudatának hordozója. Bujdosó három, mostanában bemutatásra kerülő film témáit gyűjtötte össze, a sokoldalú muzikuss az akusztikus és elektromos hangszerek többségén maga játszik. A zene igazi erénye a meg nem alkuvas, a konvenciók állandó újraértékelése. Zenei katarzist aligha érdemes keresni ott, ahol tudatos cél a zene eszközeivel történő elidegenítés. *hMK*

A GRAMY RECORDS ÚJDONSÁGAI

PETER LIPA

beatles in blue(s)

CD

Beatles, ahogy még sohasem hallhattad, Európa egyik legjobb jazz énekesének tolmácsolásában. 16 Beatles dal izgalmas átdolgozása a legkiválóbb szlovákiai jazz zenészek közreműködésével.

A nemzetközi jazz szövetség lapja, a Jazz Forum szerint Peter Lipa a 80-as években rendszeresen az első 5 európai jazz énekes között szerepelt. Gyökerei a blues, a soul és a klasszikus mainstream. Flexibilis és tökéletes stílusérzékkel bír. Repertoárja a klasszikus jazztől indul és dixielanden, valamint a latinos zenét át, a funkynál végződik. Munkásságára legnagyobb hatást Jimmy Rushing, Ray Charles, Al Jarreau, Joe Cocker és Bobby McFerrin tették. Peter Lipa a spontán improvizáló énekesek közé tartozik.

WWW.GRAMY.COM

DJABE

SAÏD TICHITI

Unplugged at the New Orleans

DJABE

unplugged at the new orleans vendég: saïd tichiti

2 CD (AUDIO+MULTIMÉDIA)

„Azt gondolnánk, már mindent megmutattak, amit a XXI. század elején a zenéről tudni lehet, ezt már nem lehet fokozni. De az Unplugged at the New Orleans című dupla albumukkal bebizonyították, hogy lehet.” *Neltz János, Magyar Rádió*

2002-ben a Djabe New Orleans Music Clubban adott különböző tematikájú koncerteket úgy, hogy minden este teljesen más volt a program. Összesen több mint hét óra (!) különböző zenét játszott el a zenekar. Az utolsó két este unplugged koncert volt. A november 19-ei koncertre a zenekarhoz csatlakozott Saïd Tichiti marokkói muzikus, aki már az Update albumon is szerepelt.

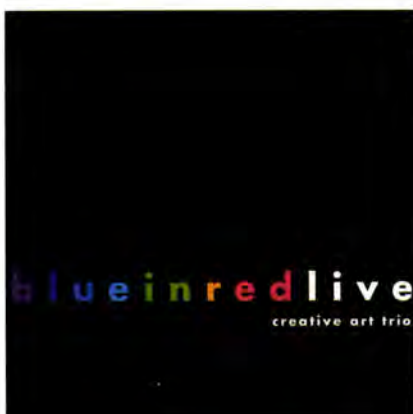
A CD anyaga átfogja a zenekar teljes pályafutását az 1996-os első, Djabe című albumtól a 2003-as Táncolnak a kazlakig. Új és friss átdolgozások, koncerten még sohasem játszott darabok, több mint két órában. Az első korong multimédiás CD, melyen egy 14 perces videó látható a hattagú Djabe első fellépéséről, mely 2001-ben a Vasas Csarnokban készült. A videó mellett teljes zenekari biográfia és diszkográfia is található a CD-n. Az Unplugged koncertek látogatói 50 fényképes fotóalbummal idézhetik fel a koncerteket.

WWW.DJABE.HU

1092 Budapest, Ráday u. 40.
tel.: 061 217 1121 fax: 061 218 0166
e-mail: mail@gramy.hu

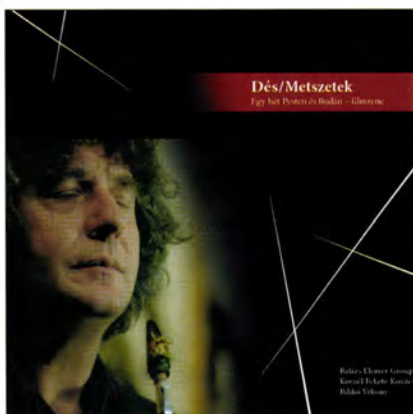
**CREATIVE ART TRIO
BLUE IN RED LIVE
CAE Vukán Records**

Cirka harminc éve nem jellemző, hogy egy-egy irányzat szabja meg a modern hangszeres zene – például a jazz – uralkodó trendjét, inkább a nagyformátumú művészekre figyelünk. Szerencsére nemcsak a határokon túl van ilyen „formátum”, hanem itthon is. Vukán György, de nem kevésbé Berkes Balázs és Balázs Elemér is; azaz a Creative Art Trio tagjai közéjük tartoznak. Az irányzat, melyet képviselnek, régóta másodlagos ahhoz képest, ahogyan azt teszik. Tudniillik csak az igazán nagyok engedhetik meg maguknak, hogy kedvük szerint válasszanak az irányzatok – sőt gyakran műfajok közül –, ha úgy hozza a sors, maguk jelölnek ki egy addig soha nem járt utat, vagy éppen maradnak egy olyan „idejét múlt” mederben, melyben már alig-alig mer bárki is velük tartani. Pedig, bizonyos nagy zenészek részéről szinte mindegy, mit játszanak, mert képtelenek előadói, vagy alkotói tudásuk alatt teljesíteni – az előadásból átsütő egyéniség, elegancia és bölcsesség nem korszak-, pláne nem divatfüggő dolog.

Ezúttal nem vegytiszta jazzlemezről van szó, ugyanis a triótól olyan műfajt és szerzőket is hallhatunk – bizonyára őszinte hódolatból –, akiktől nagyon jó játszani szinte bármit; persze annak, aki képes rá. Mert semmi meglepő nincs abban, hogy mostanában Vukán György koncertjein saját kompozíciói mellett Bach, Chopin, vagy egy-egy halhatatlan Broadway-szerző darabja is elhangzik. A klasszikusokat illetően, különösen ha azok zenéje finom, fokozatos átlényegülésen megy át, és mondjuk szabályos four time jazz lesz belőlük, crossovernek szokás nevezni manapság. Nem baj. Ha nem vesszük nagyon komolyan a címkét, igazi, csak a nagyoknak megengedett játék lehet belőle – mint azt a Creative Art Trio Nagykovácsiban készült koncertfelvétele bizonyítja.

Matisz László

**DÉS LÁSZLÓ
METSZETEK
Tom-Tom Records**

Évek teltek el azóta, hogy Dész László utoljára stúdióalbummal ajándékozta meg a közönséget. A Trio Stendhal és a Jazz+Az műfaji kalandozásaiban Dész mindig megtalálta a siker receptjeit.

Ezúttal Makk Károly „Egy hét Pesten és Budán” című filmjének zenefelvételei során került rögzítésre a háromnegyed órás, új CD anyaga. Tíz részlet, szegmens, vagy ahogy a cím mondja; metszet hallható, bár ez a szó a magyarban több értelemmel is bír. A kísérőfüzet szerint a filmben használt zenei ötletek, témák kerültek a lemezre; önálló darabként átdolgozva. Akkor a cím netán arra utal, hogy a film zenei keresztmetszetét hallhatjuk? Alighanem valahol a kettő között lehet az igazság, vagyis a filmhez készült felvételek is felkerülhettek a lemezre. Áruklodó például annak az egyperces darabnak (The last make-up) a záró akkordja, amelyik amúgy „filmzenésen” hagyja nyitva a jelenetet. Vagy a nyitó szám (Flying into the night) kiúztatott befejezése a zongoraszóló közben, ami jazz-lemezen nem túl gyakori. Ezzel együtt, vagy éppen ezek miatt hallható a lemezen az a valami, amit csak az együtt zenélés, jazz-zenész számára pedig valószínűleg csak a jazz adhat meg. Így lehet ez Dész Lászlóval is. Az öt kísérő Balázs Elemér Group ideális partner ehhez, ahogy a szólista társ Fekete-Kovács Kornél is. Színfoltként megjelenik Vékony Ildikó cimbalomjátéka (Departure and arrival) és a Pannon Kamarazenekar is, Erdélyi Péter vezényletével (Together). Hátránya a lemeznek néhány csúnyán elvágott lecsengés, mint például a legutolsó számnál is – azt hiszem, a kiadó ismeretében ez kissé bizarr. Bár lehet, hogy így akarják a metszet érzetét erősíteni a hallgatóban?

Grillusz Sámuel

**CSEH TAMÁS –
BEREMÉNYI GÉZA
JÓSLAT
A METRÓN
Intuison Records –
MusiCDome**

Cseh Tamás az utóbbi években – nyilván tudatos megfontolásból is – teljesen eltűnt a lemezbizniszből. Szándékosan fogalmazok ilyen csúnyán, mert ha valami eredendően idegen Cseh és Bereményi Géza zenei és költői világától, az üzleti szellem biztosan az. Annál nagyobb örömmel vettem most kézbe a Jóslat a metrón című új Cseh Tamás-albumot, mely egy pár hónapja, Zalaegerszegen rögzített koncert, kiegészítve egyetlen stúdiófelvétellel. Ellentmond minden piaci törvénynek, realitásnak. Reznált vagy csendben reménykedő gondolatfoszlányok, töredékek a hetvenes-nyolcvanas évekből, melyeket furcsa módon ma sem érzünk idegennek – hattással vannak azokra is, akik akkor még gyerekek voltak vagy meg sem születtek talán. Néha próza, néha énekhang, csendben pengetett gitár, s máris indulhatunk Cseh és Bereményi nyomában. Ott vagyunk a metróalagútban, „a Föld vak szívében, szilveszter napján és tovább, tovább...”

ReA

**DJABE FEAT.
SAÏD TICHITI
UNPLUGGED AT
THE NEW ORLEANS**

Gramy Records

A Djabe zenekarnak sikerült elérnie, hogy az általuk megteremtett hangzásképp összetevethetetlenül egyéni, már az első pillanatokban felismerhető. Különösen igaz ez egy koncertfelvétel esetében, amikor az előre megkomponált elemek – illetve a lemezen nem hallható hozzáadott érték, így a fénytechnika – mellett a csapat teljesítményének értékét a spontaneitás, az improvizatív motívumtöredékek is növelik. Tavaly novemberben, a terézvárosi New Orleans színpadán rögzítették ezt a lemezt, amelyre vendégzólistaként meghívták a Djabéval már korábban is együttműködő, marokkói Saïd Tichitit. A szokás szerint multimédiás tartalommal kiegészített CD-n remek egyéni teljesítményeknek örülhetünk: megítésem szerint különösen a két Kovács (a hegedős-trombitás Ferenc és a billentyűs Zoltán) volt elemében.

ReA

Távoli postakürt, misztikus zongora

A hangfelvétel teremérzetét befolyásoló tényezők

Egy korábbi számunkban már röviden felsoroltuk azokat a szempontokat, amelyek alapján a zenei felvételek hangtechnikai-hangzási minősége szubjektíven elemezhető. Ezek között talán a legfeltűnőbb a felvétel hallgatása közben kialakuló teremérzet vagy más elnevezéssel teremhatás. Az alábbiakban ezt a tulajdonságot kissé alaposabban is megvizsgáljuk.

A zene és az akusztikai környezet egymástól elválaszthatatlan. A hangtér tulajdonságai az előadási tempót, dinamikát, agógikát, szinte a zenei előadás egészét befolyásolják. Kedvező esetben – mindennapi szóhasználatnál elve, ha „jó az akusztika” – a terem összetartja az együttest, a külön-külön megszólaló hangokat egységes szólamná olvasztja, a zenét „felöltözteti”, inspirálja az előadót és gyönyört ad a hallgatóságnak. Kedvezőtlen akusztikai körülmények esetén viszont szenved az előadó és bosszankodik a közönség.

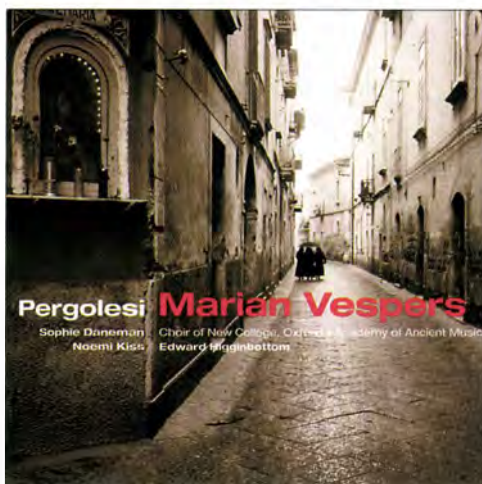
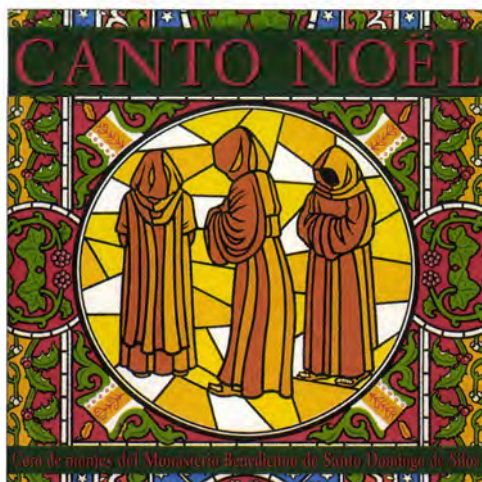
A zenei rendező és a hangmérnök fáradozásai

A teremakusztika tudománya már régóta kutatja, hogy az ideálisnak tartott zenei előadótermek milyen objektív fizikai paraméterekkel rendelkeznek; a zenei rendezők és hangmérnökök pedig azon fáradoznak, hogy a felvételek céljaira a legszebb hangzású termeket felkutassák, s azok hangzásából minél többet közvetítsenek. Ha ez utóbbira bármilyen okból nincs lehetőség – és ez főként Magyarországon gyakori eset –, akkor is mindent elkövetnek annak érdekében, hogy a hallgatóban olyan benyomást keltsenek, mintha a felvétel egy ideális teremben készült volna. Hiszen ebben a tekintetben nincs nagy különbség a helyszíni és az otthoni zenehallgatás között: ma már a lemezhallgató is elvárja, hogy a felvétel hangzása esztétikus, gyönyörködtető legyen, s e szép hangzás jelentős mértékben a teremhatáson keresztül jelenik meg a hangszórókban. Amikor tehát a felvételek teremhatását vizsgáljuk, valójában éppen ezt az esztétikumot, a megszólaltatott zene és a hangtér összhangját, s egyben a rendező és a hangmérnök hangtér-alkotó tevékenységét is értékeljük.

A teremhatás már a korai akusztikus felvételeken is megjelent: a felvevő tölcserőtől távolabb elhelyezkedő hangszereken olykor hallatszik a szűk, párnázott stúdió „kongása”, ami a tölcserrel együtt a hangzást alaposan el is színezte. Később az elektromos felvételek – egyre érzékenyebb mikrofonjaik révén – már ennél sokkal többet közvetítettek a környező hangtérből, s különösen az egy-két mikrofonnal készült lemezek fúvósain (pl. a nem mikrofon felé sugárzó kürtön) mérhetők le a stúdiók akusztikai tulajdonságai. Mai fel-

fogásunk szerint azonban ez a tér még „száraz”, hiszen a monokorszak stúdiói nem voltak különösebben nagyok: még a szimfonikus műveket is csak néhány ezer köbméteres, csillapított hangzású stúdiókban rögzítették. Ezért e korai felvételek teremérzete meglehetősen visszafogott, s a „párnázottság” érzetét az akkori hanghordozók korlátozott frekvenciaátfogása még tovább fokozza.

A teremhatás kibontakozását, és az ezzel kapcsolatos szépségideál megjelenését a sztereózástól számítjuk, így az 1950-es évektől a zenei felvételek már egyre markánsabban közvetítik a felvételi helyszín zengését, olykor megnyerően szép terem érzetét idézve fel a hallgatóban. Ám a sztereó tér „látszólagos”, hiszen hangszórós meghallgatáskor csupán a hallgató előtt és nem körülötte jelenik meg, márpedig a természetes térérzet a hallgatót minden irányból körbefonja. A hetvenes években ezért jött létre a többcsatornás (surround, korábbi elnevezései szerint ambiofon vagy kvadrofon) technika, melynek négy-öt hangszugárzója a hallgatót körülfogva sokkal markánsabban érzékelteti a helyszín atmoszféráját. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a surround a hangtér technikája; jöllehet a mai általános alkalmazása – gondoljunk a filmiparra és a házimozsi elnevezésre – a zenei értékeket még eléggé elkerüli. Az alábbiakban – az elmúlt két évtized lemezkiadásából néhány szép példát is kiemelve – vizsgáljuk meg közelebbről, hogy egy-egy hangfelvétel hallgatásakor valójában miből táplálkozik a hallgató teremérzete.

Zengő és csillapított helyszínek

Egy terembe lépve annak akusztikáját már az első pillanatban felmérhetjük az utózenési idő hosszán, színezetén, és így van ez a hangfelvételek esetében is: az első – főként erőteljesebb – hangok kicsengése azonnal felkelti bennünk a terem érzetét. Az optimálisnak mondott utózenés mértéke műfajtól függ: a zene inkább a zengő, míg a próza a csillapított-

tabb helyszíneket kedveli. Ám a zenetörténet során, az előadás és az akusztikai környezet kölcsönhatásából a zenén belül további finomítások, hagyományok alakultak ki a megszólaltatott műtől, az előadótól függően. Pl. a szakrális kórusok – és azon belül is mindenekelőtt a gregorián énekek – akár szélsőségesen nagy zengésű terekbe is helyezhetők, sőt akusztikai szempontból itt hangzanak a leghitelesebben, hiszen e zene mindenkor szorosan kötődött az egyházzenei központok templomainak, katedrálisainak nemes zengéséhez.

Az EMI Canto Noél című lemezén egy spanyol katedrálisban szólal meg a szerzetesek karácsonyi éneke. Ebben a térben a lejegyzése szerint eredetileg egyszólamú ének akusztikai hatását tekintve többszólamúvá válik, hiszen minden hang alatt még ott szólnak az előzőek lassú lecsengései, s a sorvégek megnyugvása is csak akkor következik be, amikor a záróhang „megtisztul” a korábbiak kicsengésétől. A fel-

vétel gyönyörűen közvetíti a hangok lassú, méltóságteljes hömpölygését, az ünnepeknél nyugalmasságát.

Természetesen nem minden szakrális jellegű zene kívánczik ilyen nagy zengésbe, hiszen egy kantáta vagy oratórium olykor lényegesen összetettebb együttese és mozgékonyabb szólamvilága ebben a térben már nagyon összemósodna. Erre a visszafogottabb, de még mindig reprezentatív szakrális hangzásra szép példa az Erato Marian Vespers címen kiadott Pergolesi-lemeze, melyen a hangszeres-vokális együttes egy londoni templomban tömören, de mégis áttetszően szólal meg. És ide sorolhatjuk a hazai lemezkiadás és az egykori Quintana kiadó teremhatás szempontjából talán egyik legszebb lemezét is, melyen Graun Der Tod Jesu című passiókantatáját hallhatjuk.

A reprezentatív templomi hangzással szemben a másik végletet a kamarazene jelenti, hiszen kialakulása erősen kötődik a polgári otthonok drapériákkal csillapított hangzásvilágához. Ma már azonban ennyire száraz hangzással nem lehetne megjelenni a hanglemezipiacon, ezért pl. a vonósnégyes-felvételeken is érzékelhető egy diszkrétebb térzetet, jelképezve, hogy a kamarazene már úgyszólván kivonult a hangversenytermek élőbb környezetébe. Az is megfigyelhető, hogy a felvételek – a kis mikrofontávolságok révén – olykor milyen intim közelségbe hozzák az előadókat; olyan hatást keltenek, mintha otthonunkban kizárólag csak nekünk muzsikálnának. Számtalan példa segítségével érzékelhetjük, hogy a műfaj akusztikai hagyománya és meghitt hangulata hogyan kapcsolódik össze a korszerű hangtér-felfogással.

A hangtér mélységi tagozódása

A hangfelvételek egyik sajátossága, hogy olyan távoli hangszíkok érzetét is felkeltik, amilyenek a hangversenytermek közegében nem jöhetnek létre. Ugyanis – főként a pódiumtól távolabbi széksorokban – a vonósok, illetve a fúvósok hallgatótól mérhető távolsága között százalékosan már igen kicsiny a különbség, így ott a hangkép mélységi tagozódása sem plasztikus. Ezzel az „egysíkúsággal” szemben a hangfelvételeken megoldható, hogy – példánkat követve – a közeli vonósokhoz képest a fafúvók vagy a kürtök távolabbról szólaljanak meg, növelve a tér távlati kiterjedtségét és a felvétel térzetét. Ilyenkor a hangképben úgy gyönyörködhetünk, mint egy szép panorámában, s a távolabbi fúvósok úgy oldódnak fel a tér zengésében,

mint a messzi hegygerincek körvonalai a párában. (A hang- és képi érzékelés kapcsolata egyébként is annyira erőteljes, hogy olykor a hangszíkok megjelölésekor is a filmes „plánokat” alkalmazzuk.) A hangkép mélység irányú kiterjesztésére szép példa a James Levine által vezényelt Mendelssohn Olasz szimfónia (Deutsche Grammophon). A mű első tételének fúvós feleltései csodálatosan kitágítják a hangtér távlatait, ráadásul a felvétel egy berlini templomban készült, melynek akusztikai adottságai eleve felkeltik a perspektíva kiterjedtségének érzését.

A zeneszerzők olykor konkrétan is előírják egy-egy hangszer távoli megszólalását (mint pl. Bach a IV. Brandenburgi verseny „flauti d'echo” megjelölésével), de előfordul a kétszeres visszhang is (Purcell: Tündérkirálynő), s egy gyönyörű példa Mahler III. szimfóniájának távoli postakürtje. Mahler – szakítva korának hangtér-érzéketlenségével – egyes műveiben ismét zenei tényezővé tette a hangteret, s e szimfónia bármely felvételét is hallgatjuk, szebbnél szebb hangmérnöki megoldásokban gyönyörködhetünk. A sejtelmesen távoli postakürt-hangzás az élő előadásokon nehezen valószínűsíthető meg.

Külön is ejtsünk néhány szót a zongorák térbeli beállításáról. A hagyományos hangtechnikai gondolkodás „ütőhangszerként” kezelte ezt az instrumentumot, s inkább a közelebről mikrofonozott, szárazabb hangzást részesítette előnyben. Az utóbbi évtizedekben ez megváltozott, s az általános felfogás ma inkább a „teresebb” zongorahangot kedveli. Egyébként az egészen közelitől a szélsőségesen távoli beállítás felvételekig pontosan érzékelhetjük, hogy a hangszer mennyire más-más oldalát mutatja a teremhatás függvényében. Vukán György éppen tíz évvel ezelőtt megjelent ragtime-lemezén – kitűnően illeszkedve a műfaj hangulati sajátosságaihoz – egy viszonylag közeli, intim, „bárhangulatú” zongorát hallunk, szinte érzékelve a helyszín esti, dohányfüstös hangulatát. Ezt a felvételt úgy hallgat-

hatjuk, mintha mi is ott ülnénk a zongora közelében. Csalog Gábor Chopin-mazurkái (Hungaroton) viszont már egy lényegesen nagyobb térben, és – a hangfelvételi technikában ritkán tapasztalható megoldással – változó hallástávlatban szólalnak meg. A felvétel során, az előadóművész elgondolását követve, a zongora hangszíkjai a zene hangulatának, karakterének megfelelően akár egyetlen darabon belül is változik: hol kissé konkrétan közelről, máskor sejt-

mesebben, távolabbról hallhatjuk. Gidon Kremer After Mozart című lemezén (Nonesuch), Silvestrov A követ című művében a zongora már szinte misztikus távolságból szól hozzánk. A templomi felvételen a zengő akusztikai környezetbe helyezett, igen távolról bemikrofonozott zongora sejtelmessége valóban lenyűgöző.

A hallgató teremérzete tehát alapvetően két összetevőből táplálkozik: egyrészt meghatározó a felvételen hallható *zengés*, (a lecsengő folyamat hosszúsága, a lecsengés módja, hangszíne), másrészt pedig ebben az adott térben a hangforrás(ok) távolságának érzete, a *hangsík*ok tagozódása. E kettő együttesen a felvételi *helyszín kiterjedtségének benyomását* is kialakítja. A legtöbb zenei műfajban ma már inkább a nemesen zengő, „reprezentatív” hangzásidéált fogadjuk el, míg az intímabb kamarazene, jazz hangtere visszafogottabb. Ez utóbbi esetében — ha a felvétel nyilvános — a közönség hangos tetszésnyilvánításai is jelentősen hozzájárulnak a térérzet létrejöttéhez.

Természetes és mesterséges hangtér

Az 1950-es évektől egyre általánosabbá vált a csillapítottabb „eredeti” hangzás mesterséges zenetése. Mindez annak felismeréséből született, hogy egy többé-kevésbé zengő teremhatás a korábbi szárazabb megszólaláshoz képest esztétikusabb megjelenést kölcsönöz a felvételnek. Mivel a régebbi építészeti stúdiók erre önmagukban nem voltak alkalmasak, a teremhatást mesterséges úton hozták létre. A mesterséges zenetetés kezdetben külön e célra tervezett, csempézett termekben történt, melyekben a zengeendő műsor hangszórón szólalt meg, s a visszaverődések révén kialakult lecsengési folyamatot a terem egy másik pontján elhelyezett mikrofon továbbította a keverőasztalhoz, ahol ezt az eredeti hanghoz hozzákeverték. Egy későbbi megoldásban a háromdimenziós termet egy kétdimenziós rezgő acéllemezzel helyettesítették, s ekkor jött létre az olykor meglehetősen negatívan értékelt, főként az európai rádiók felvételeire jellemző „bádog-akusztika”. Jóval később jelentek meg a ma is alkalmazott digitális effekt-processzorok, melyeknek újabb és újabb generációi ma már valóban csodákra képesek. Ám még ezek is távol vannak attól, hogy egy hangteret teljes egészében hitelesen helyettesítsenek, így inkább csupán kiegészítő szerepet töltenek be. A minden tekintetben meggyőző teremhatás csak akkor jöhet létre, ha a hangfelvétel helyszíne maga is rendelkezik egy esztétikus, nemes és a műfajhoz illeszkedő zengéssel. S mert egy ilyen akusztikai környezet az előadót is inspirálja és a játékmódot is befolyásolja, a mesterséges zenetetés helyett a művészek szempontjából is inkább a megfelelő helyszínválasztás, a természetes zengés megjelenítése a célra vezető.

Ezzel szemben pl. az elektroakusztikus zene készítésekor fel sem

merülhet egy természetes hangtér igénye, hiszen az olykor igen sok részből összeállított és számtalan technológiai folyamaton átesett „szólamok” nem is hordozhatják magukon egy reális tér érzetét. Éppen a zene jellegéből következik, hogy tere mesterséges, és olykor szólamonként is változhat. Az elektroakusztikus (és a populáris) zene esztétikumának ez a téralkotás olyan elengedhetetlen sajátja, amely egyben készítményének (a sokszóvos technikának) is következménye, és e műfajok érdekesége, szépsége részben ebből is táplálkozik.

Templomok, hangversenytermek, stúdiók

Az újabb lemezek kísérőfüzetét tanulmányozva mindenkor rábukkanunk a hangfelvétel helyszínére, melyek között igen sok a templom. Olyan kiadók is készítettek templomi felvételeket, amelyeknek egyébként lenne lehetőségük a stúdiómunkára. Hogy miért vállalják mégis a kétségtelenül fárasztóbb „kitelepülést”, a külső zajokkal és nem mindenkor optimális hőmérsékleti viszonyokkal való küzdelmet a lényegesen komfortosabb stúdiómunka helyett? Ennek oka a teremhatásban is keresendő. E helyszínek gyönyörű zengése és a hangtér tisztasága ugyanis sem stúdióval, sem mesterséges eszközökkel nem pótolható. Pedig a stúdiókat akusztikai szempontból tervezték, míg a templomokat inkább „csak” építették. Az utóbbiak előnye éppen ebből fakad: míg a stúdiók — tervezésüknek köszönhetően — inkább semleges akusztikai környezetet jelentenek, amely egy szinte korlátlan műfaji skálán mindenre alkalmas, addig a templomok hangzását éppen az akusztikai tervezés hiányából adódó „szabálytalanság” jellemzi. Ez ugyan kétségtelenül behatároltabb műsorválasztékot tesz lehetővé, de sokszor mégis érdekesebb, izgalmasabb hangzást eredményez.

Hangversenytermek is gyakran adnak otthont a felvételeknek, s míg az olyan

patinás helyszínek, mint a Concertgebouw, vagy a Musikverein nagyterme még a XIX. század hangzásvilágát idézik fel a hallgatóban, addig a Berlińi Filharmónia a világ egyik legcsodálatosabb zenei helyszíneként már a XX. század akusztikai tervezését dicséri. Az európai felvételeket figyelve megállapíthatjuk, napjainkra eléggé kialakultak az egyes kiadók által preferált, „divatos” helyszínek, de ezek annyira sokfélék, hogy a lemezkiadás összességét tekintve valóban imponáló a teremhatás változatossága.

Itt is hangsúlyozandó azonban a meghallgatási körülmények szerepe, hiszen minél jobb minőségű az otthoni készülékparkunk, s minél korrektebb hangszóróink elhelyezése és akusztikai környezete, annál kevésbé kell a felvétel eredeti teremérzetének „megküzdnie” lakoszobánk teremrezonanciáival, gyenge hanggátlásával, s annál maradéktalanabban gyönyörködhetünk a felvétel által közvetített teremhatásban.

Ujházy László

Zongorapreparálás és hegedűkopogás helyett

Szigeti István, a Magyar Rádió Elektroakusztikus Stúdiójának (HEAR Stúdió) vezetője

November 10-étől három napon át az elektroakusztikus zene nemzetközi mezőnyének fiataljai mutatták be új darabjaikat a magyar, amerikai és svéd tagokból álló zsűri előtt a Magyar Rádióban. A verseny immár ötödik alkalommal vonja reflektorfénybe a műfajt, amelynek ezernyi irányzatáról vajmi keveset tud a közönség. Szigeti István zeneszerző, a HEAR Stúdió vezetője igyekszik eloszlatni a tévhitet a Gramofon olvasói számára.

G: Milyen eszközök állnak a magyar elektroakusztikus zene rendelkezésére, és mi kell a színvonalas munkához?

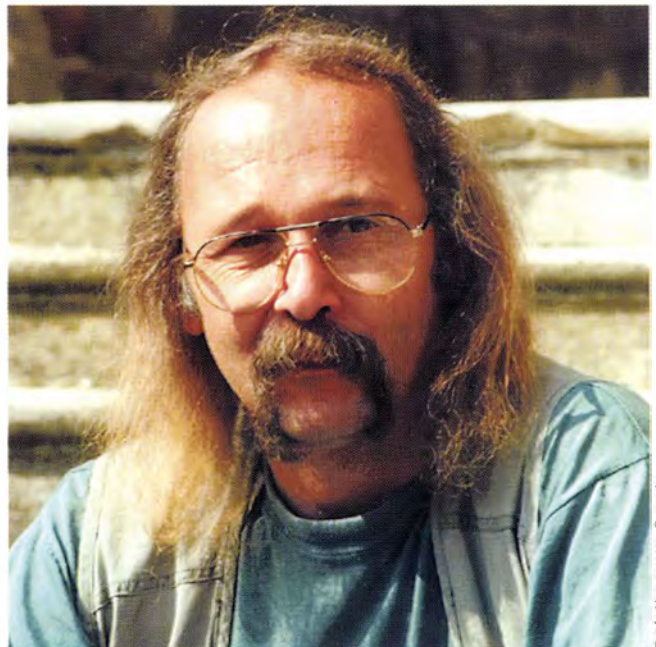
Sz. I.: A stúdió 1975-ben alakult, akkor meglehetősen korszerűnek számító felszereléssel. Az a Moog analóg szintetizátor, amivel akkor kezdtük a munkát, még ma is megvan, néha még használok is, nagyon szép hangja van. Aztán a digitális technika térnyerésével mi is igyekeztünk lépést tartani: kezdtük egy ZX-81-es kis számítógéppel, aztán egy Sinclair Spectrummal – ez akkor számunkra a fejlődés csúcsa volt. Ezek az eszközök elsősorban hangvezérlésre, a kompozíciók szerkesztésére szolgáltak. Aztán csak futottunk a technika után. Amikor megkaptuk az első Macintosh gépet, az megint nagyon nagy ugrást jelentett. Valóságos csodákat művelt az első Yamaha DX-7 szintetizátorunk. Egyébként a digitális módszerek nem teljesen szorították ki az analóg technikát: a mai napig vannak szerzők, akik szívesen választják ezt a módszert is.

G: Mennyire változtatja meg a műfaj a közönség ízlését, esztétikai felfogását?

Sz. I.: Elsősorban nem ez a hosszú távú cél. Meggyőződésem, hogy az elektronika nem a jövő zenéjének a kulcsa, hanem egy a mai műfajok közül. Ugyanúgy a fejlődés nagyon fontos része, ahogy annak idején az üstdob is bekerült a török katonazenekarból az európai szimfonikus zenekarba. Az elektronika felhasználási köre jóval szélesebb hangszerelőinél – ezért sem lehet egységes elektroakusztikus zenéről beszélni.

G: A szavaiból arra következtetek, hogy hangszernek kell tekinteni akár egy szoftvert vagy egy hangrögzítő berendezést is...

Sz. I.: Igen, és ezen is ugyanúgy meg kell tanulni „játszani”, mint bármi más. Érdekes, hogy sokszor hangmérnökökből lesznek értékes

Fotó: Hungaroton Records

műveket szerző zenészek, hiszen ők ismerik a hangszer – jelen esetben a keverőpult, a keyboard vagy a szoftver – minden csinját-binját. Most mondjam azt, hogy ez egy Paganini-effektus? Hiszen ott is egy zseniális hangszeréről volt szó, aki azért írt remek hegedűdarabokat, mert tökéletesen ismerte hangszerének képességeit.

G: Felrajzolhatók-e a magyar elektroakusztikus zenében tendenciák, mennyire törekednek eredetiségre a szerzők?

Sz. I.: Viszonylag kevés esélyt látok arra, hogy merőben új, meglepő hangzásokat, harmóniarendszert, elméleteket gyártsunk. Sokkal több fantáziát érzek abban a kísérletező kedvben, amely összeköti a hagyományos hangszereseket az elektroakusztikus zenei műfajjal. Az elektronika révén ma már teljesen fölösleges például csavarokat és facsapokat rakni a húrok közé, az eredetinel is tökéletesebb preparált zongorahangot lehet létrehozni. Azt pedig direkt utálok, ha valaki például a hegedű hátlapján dobol. Egy Stradivari-hangszer nem erre való. Ugyanez a hang előidézhető elektronikus úton is – „hangszerkímélő” módon. Nem véletlen, hogy nagyon sok kiváló előadó szegődött a műfaj mellé, és a két tábor ma már kölcsönösen inspirálja egymást, a kétféle zeneszemlélet – amiben mellesleg nem hiszek – egyre közelebb kerül egymáshoz. *H. Magyar Kornél*

CD, DVD, játék- lemezek javítása

**Karcos, felülethibás,
lejátszhatatlan lemezeit
használhatóvá tesszük!**

A javítás megvárható, vagy
a lemezeket
postán is elküldheti!

Egyéb szolgáltatások:
Hang-, videó- és kép-
digitalizálás

Digitalizáló Stúdió

Gödöllői Könyvtár

belső udvarában

2100 Gödöllő, Pf.: 232

Tel.: 28/513-696

E-mail: digitalizalo@vnet.hu

www.digitalizalo.hu

A GRAMOFON TERJESZTÉSI PONTJAI

A Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat szerkesztősége és kiadója úgy véli: a lap – hét és fél évvel alapítása (1996 nyár) után – elérték fejlődésének abba a szakaszába, amikor már nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőinket szeretnénk megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Folyóiratunk – terjesztés-szervezési és gazdasági okokból – hirdetésekkel ugyan továbbra sem kapható, de szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

Budapest Music Center – Bp., IX. Lónyay utca 41., telefon: (06-1) 216-7894
 CD Bár – Bp., VIII. Krúdy Gyula utca 6., telefon: (06-1) 388-4281
 CD Bár Buda – Bp., II. Kacska utca 22., telefon: 06-20-911-6486
 CD Centrum – Bp., XII. Magyar jakobinusok tere 4., telefon: (06-1) 355-3808
 Concerto Hanglemezbolt – Bp., VII. Dob utca 33., telefon: (06-1) 268-9631
 Fonó Budai Zeneház – Bp., XI. Sztregova utca 3., telefon: (06-1) 203-1751
 Írók Boltja – Bp., VI. Andrassy út 45., telefon: (06-1) 322-1645
 Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp., V. Múzeum krt. 21., telefon: (06-1) 317-3347
 Matáv Szimfonikus Zenekar Jegyiroda – Bp., VI. Nagymező utca 19., telefon: (06-1) 302-3841
 MCD Könyv- és Zeneáruház – Bp., V. Deák Ferenc utca 19., telefon: (06-1) 318-6691
 Óbudai Társaskör – Bp., III. Kiskorona utca 7., telefon: (06-1) 250-0288
 Odeon Videotéka – Bp., XIII. Hollán Ernő utca 7., telefon: (06-1) 349-2776
 Rózsavölgyi Zeneműbolt – Bp., V. Szervita tér 5., telefon: (06-1) 318-3312
 Zeneakadémia aula (koncertek napján) – Bp., VI. Liszt Ferenc tér 8., telefon: (06-1) 342-0179

VIDÉK

CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5., Tel.: 26/318-579
 Corvina Kiadó Könyv- és Zenebolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8., Tel.: 72/310-427
 Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2., Tel.: 93/311-143
 Gramofon Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Ősz u., Tel.: 22/314-444
 Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1-3., Tel.: 74/413-860
 ko Könyv – Zene – Film Áruház – 8900 Zalaegerszeg, Kossuth u. 22., Tel.: 92/599-150
 ko Könyv – Zene – Film Áruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3., Tel.: 94/505-855
 ko Könyv – Zene – Film Áruház – 9700 Kőszeg, Városház u. 1., Tel.: 94/505-855
 Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8., Tel.: 42/313-302
 Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44., Tel.: 96/327-466
 Record Zenebolt – 3100 Eger, Dózsa György tér 2., Tel.: 36/517-756
 Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6., Tel.: 96/322-687
 Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22., Tel.: 52/454-768
 Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14., Tel.: 99/340-134
 Üde Színfolt Könyvkereskedés – 8000 Székesfehérvár, Koronázó tér 3., Tel.: 22/313-482
 VICTOR AUDIÓ Hanglemez és CD szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6., Tel.: 76/417-672
 Violin Video és Zene Shop – 8800 Nagykanizsa, Zrínyi Miklós u. 15., Tel.: 93/313-376
 Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f, Tel.: 99/506-115

A Gramofon kiemelt támogatói

Alapította:
 Iványi Margó, Bősze Ádám
 és Retkes Attila, 1996-ban

Igazgató-főszerkesztő:
 Retkes Attila

Rovatszerkesztők:
 Albert Mária (zenés színház)
 Bércesi Barbara (jazz)
 H. Magyar Kornél (world music)
 Retkes Attila (klasszikus)
 Ujházy László (Gramofon-Hang)

Címlapfotó:
 Huszti István

A szerkesztőség címe:
 1037 Budapest,
 Szépvölgyi út 99.
 Telefon: (06-1) 430-2872
 Fax: (06-1) 436-0101
 E-mail: info@gramofon.hu

A Gramofon honlapja:
<http://www.gramofon.hu>

Kiadja a Klasszikus és Jazz Lap-,
 Könyv- és Hanglemezkiadó Kft.
 H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Nyomdai előkészítés:
 Publicitas Art-Media Kft.
Nyomdai kivitelezés:
 Publicitas Print Kft.
 Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.
 Előfizethető a kiadó
 címén, telefonon, faxon, e-mailben.
 Az éves előfizetés ára
 3000 forint.

www.gramofon.hu
 Klasszikus és Jazz
 az interneten
 Hírek, interjúk,
 archívum

